

HET INDISCHE KIPPENBOEK

DOOR

DR. B. VRIJBURG

1930

N. V. BOEKHANDEL VISSER & Co.
WELTEVREDEN

A. Alsmans

HET
INDISCHE
KIPPENBOEK

DOOR

DR. B. VRIJBURG

1930
N. V. BOEKHANDEL VISSER & Co.
WELTEVREDEN

VOORWOORD

Gaarne voldoe ik aan het verzoek van den uitgever, de boekhandel Visser & Co. te Weltevreden, om eene tweede uitgave van „Het Indische Kippenboek” samen te stellen. Dat de eerste spoedig was uitverkocht moge als bewijs gelden, dat er behoefte bestond aan eene handleiding voor de Kippenfokkerij in Indië. Deze behoefte zal blijven bestaan; omdat de animo voor den teelt van pluimvee in deze landen toeneemt en daarmede de noodzaak van voorlichting.

In deze tweede uitgave zal de lezer de verwerking van de materie gelijk vinden als in de eerste, echter is hier en daar wat uitgelaten, dat overbodig is geworden, terwijl aan de andere zijde uitbreiding en aanvulling plaats had, waar wetenschap en ervaring nieuwe lichtpunten brachten.

Zoo onderging het hoofdstuk „*Hoenderrassen, voor Indië van belang*” eenige wijziging, omdat nieuwe rassen voor Indië belangrijk werden.

Dat het hoofdstuk „*Hoenderziekten*” werd uitgebreid en mededeelingen van de betrokken afdeeling van het Departement van Landbouw daarin verwerkt werden, zal een ieder begrijpelijk vinden. — Ook het laatste hoofdstuk „*Tentoonstellingen en Steun van het Gouvernement*” werd aangevuld en met bijzonder genoegen kan worden geconstateerd, hoe de bemoeienis van dit Departement in zake pluimveeteelt de laatste jaren toenam en zoowel op 't gebied der fokkerij als op dat der ziektebestrijding leiding nam.

Bij het bewerken van deze tweede uitgave had dokter de Bats (Weltevreden) een ruim aandeel, evenals hij dat had bij de samenstelling van het eerste boekje.

Dat ook dit boekje zijn weg moge vinden, zooals dat het eerste Indische Kippenboek deed is de wensch van

SAMENSTELLER EN UITGEEFSTER.

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD

HOOFDSTUK I.

Het hoen.

	bladz.
<i>a.</i> Zijn plaats in de dierenwereld	1
<i>b.</i> Bouw en verrichtingen	2
<i>c.</i> Het uitwendig voorkomen	10
<i>d.</i> De economische waarde	18

HOOFDSTUK II.

Hoenderrassen voor Indië van belang.

	A. Inheemsche rassen	20
	B. Import rassen	36
Onderafd. 1.	<i>Importhoenders van Aziatischen</i>	
	<i>oorsprong</i>	37
	De Brahma	38
	De Cochin-China	41
	De Langshan	44
	De Japansche hoenders	46
	De Japansche krielhoenders	56
Onderafd. 2	<i>Importhoenders van Amerikaanschen</i>	
	<i>oorsprong</i>	59
	De Plymouth-Rock	59
	Rhode-Island Reds	67
	Rhode Island Whites.	71
	De Wyandotte	73
Onderafd. 3	<i>Importhoenders van Australischen</i>	
	<i>oorsprong</i>	76
	De Australische Orpington (Australorp)	78
Onderafd. 4.	<i>Importhoenders van Engelschen</i>	
	<i>oorsprong</i>	79
	De Orpington.	79
	De Sussex.	84

	II	Bladz.
Onderafd. 5.	<i>Importhoenders van</i> Hollandschen <i>en Belgischen</i> oorsprong	88 88
	De Barnevelder	101
	De Welsummer	112
Onderafd. 6	<i>Importhoenders van</i> Italiaanschen <i>en Spaanschen</i> oorsprong	118
	(Middellandsche Zee-rassen)	
	De Ancona's	118
	De Leghorn	122
	De Minorca	153
HOOFDSTUK III.	Fokken in 't algemeen.	
	Paring	161
	Bevruchting	163
	Overerving	164
	Reine-teelt	164
	Kruising	165
	Mendelen	165
	Fok-zuiverheid.	166
	Terugslag	169
	Keuze der fokdieren.	172
HOOFDSTUK IV.	De Hoenderteelt	
	a. <i>Doel en opzet van de fokkerij</i>	175
	b. <i>De Huistoom</i>	179
	Keuze der dieren	180
	Huisvesting	183
	Onderhoud	188
	Voeding	189
	c. <i>Het Hoenderpark</i>	201
	Rentabiliteit	201
	Selectie	211
	Het natuurlijk broeden	220
	De broedmachine	223
	De kunstmoeder	233
	Opfok van kuikens	238
	Inrichting van het hoenderpark	242
	Keuze der dieren	245

	III	Bladz.
	Merken	248
	Mesten en kapoenen.	250
	Ruien	253
	Broedschheid	254
	Kortwieken.	255
	Kuikenhokken	255
	Contrôle-hokken	255
	Selectie.	256
	Foktoomen.	259
	't Fokken van raskippen	259
	Eieren	261
	Conserveeren van eieren	264
	Scheikuikenfok, hanen- en hennenfok.	266
	Hanen- en hennenfok	267
HOOFDSTUK V.	Hoenderziekten	
	a. <i>Algemeene beschouwing</i>	272
	b. <i>Slechte gewoonten</i>	273
	Teenen pikken.	273
	Veeeren plukken	273
	Eieren pikken	274
	Windeieren leggen	275
	Ontijdig ophouden met leggen	275
	Vetheid.	275
	Legnood	275
	c. <i>Gebreken</i>	276
	Kromme teenen	277
	Eendenvoet	277
	Webvoet	277
	Snavelgebreken	277
	Kamgebreken	277
	Uitzakken v/d eileider.	277
	d. <i>Hoenderziekten: parasitaire ziekten; besmettelijke ziekten; toevallige ziekten.</i>	
	Kippenluis	278
	Vogelmijt	280
	Teken	282

Schurftmijt	283
Poederkam	283
Schimmelziekte	285
Gaapziekte	285
Longschimmelziekte	286
Oogwormen	286
Ingewandswormen	287

Besmettelijke ziekten

Algemeen gedeelte	293
Hoendercholera	294
Hoenderpest	297
Leucaemie	297
Pseudovogelpest	298
Kippentuberculose	239
Hoendertyphus of Kleinsche ziekte	301
Pokken en diphtherie	301
Witte diarrhae	305
Snot	309

Toevallige ziekten

Avitaminosen	310
Jicht	311
Rheumatiek	311
Voetgezwel	312
Weeke krop	312
Harde krop	313
Wonden	313
Oogaandoeningen	313
Bleek worden	313
Buikaandoeningen	314
e Ontsmetten	315
f Roofdieren	316
HOOFDSTUK VI. De fokrichting in Indië	317
Tentoonstellingen	319
Legwedstrijden	323
Steun van het Gouvernement	323

HOOFDSTUK I

HET HOEN

a. Zijn plaats in de dierenwereld.

Onder het hoen — de kip — verstaan we het tamme exemplaar, zooals het in zijn vele vormen en rassen door ons geteeld wordt, hetzij om de eieren, hetzij om zijn boutjes.

In de groote klasse der *vogels* ingedeeld, vinden we het terug in de orde der *hoenderachtigen* en bekleedt daarin wel de voornaamste plaats.

Wat er het eerste was, de kip of het ei, och, dat zijn van die moeilijke vraagstukken, waarover we beter doen niet te piekeren, omdat de oplossing toch niet gevonden wordt. Wel weten we, dat het hoen al veel, heel veel jaren door den mensch is gehouden en dat honderden jaren voor Christus de kip bij verschillende volken reeds als huisdier bekend was.

Als stamvaders worden het bankivahoen (*gallus bankiva*) en de Kasintoe (*gallus ferrugineus*) aangegeven en zouden, zoo althans beschrijft G. G. het in de eerste aflevering van de Indische Boerderij, de eerste afstammelingen meer voor hanengevechten dan voor andere doeleinden gehouden zijn. Langzamerhand is men het nut van de kippen meer van economische zijde gaan bekijken, schonk men attentie aan eieren, aan vleesch, en toen later de fokkerijen in 't algemeen op hooger peil kwamen, en praktijk en wetenschap elkaar de hand reikten tot het produceeren van nutsdieren, kreeg ook de hoenderteelt zijn beurt en ontstonden de vele rassen, die thans door eieren- en vleeschproduktie uitblinken.

Dit dateert pas van de laatste decennien der vorige eeuw.

b. Bouw en verrichtingen.

Om over den uitwendigen bouw te kunnen oordeelen, dienen we te weten wat daaraan ten grondslag ligt en zullen in korte trekken nagaan, hoe het daarmee gesteld is.

We krijgen dan in de eerste plaats het *Scelet*, het beenderengestel, dat, evenals bij andere vogels, is opgebouwd uit beenderen van hoofd, hals, romp en ledematen.

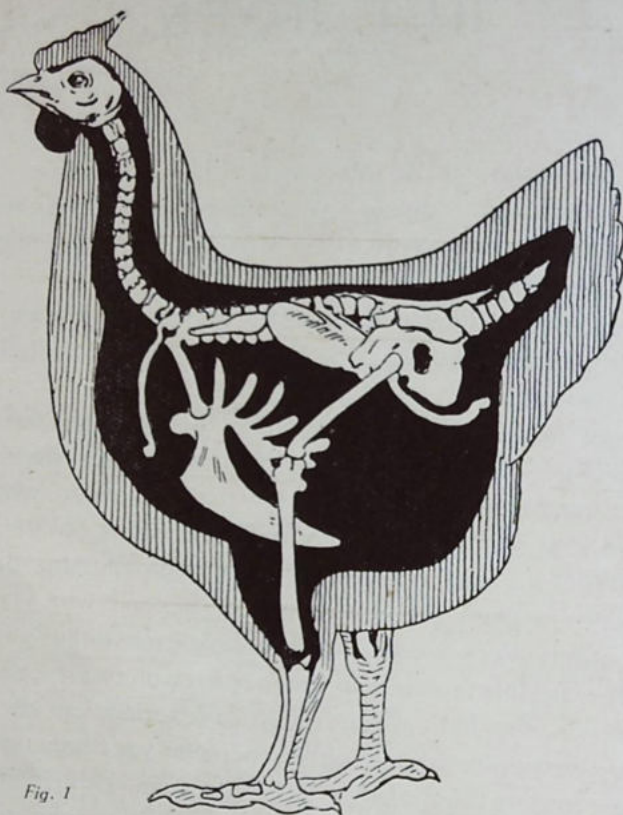

Fig. 1

De beenderen der vogels hebben iets bijzonders, waardoor ze zich onderscheiden van die der andere dieren, nl. dat de pijpbeenderen geen merg maar lucht bevatten.

Zoals bovenstaande afbeelding doet zien, onderscheiden we aan de beenderen van het hoofd- de schedelbeenderen en die van onder- en bovensnavel. De bovensnavel is beweeglijk verbonden met den schedel. Hierop volgen de halswervels, die overgaan

in het scelet van den romp. Dit omvat de wervelkolom, eindigende in de staartwervels. De lenden- en kruiswervels zijn tot één been vergroeid. Het breede en lange borstbeen, dat van een sterke kam is voorzien, is middels de ribben aan de wervelzuil verbonden en heeft ook een beenige verbinding met den opperarm, terwijl het bekken door middel van gewrichten en banden, die spoedig ten deele verbeenen, aan den wervelkolom vast zit. Het bekken is van onderen niet gesloten.

Zoals we bij het exterieur zullen zien is de afstand van het achtereinde van het borstbeen tot het achtereinde van het bekken (zitbeen) van belang.

De voorste ledematen, de vleugels, zijn op bijzondere, zeer solide wijze aan den romp verbonden. De achterste ledematen eindigen bij de hoenders als regel in 4 teenen, waarvan 3 naar voren, één naar achteren gericht is.

Behalve spieren (het vleesch), banden en pezen, welke we niet aan een nadere beschouwing zullen onderwerpen, zijn voor ons van belang *de organen*.

Voor zoover ze niet afwijken van die der andere warmbloedige gewervelde dieren, zullen we volstaan met het aanstippen er van, om bij de afwijkingen wat langer stil te staan.

De *bloedsomloop*, met het hart, de slagaderen en aderen en de lymphbanen, geven ons als bijzonderheid te zien de z.g. *broedplekken*, een complex vaten aan borst- en buikwand, welke als de dieren broedsch zijn, een verhoogden bloedstoevoer hebben.

Het hart is in verhouding tot het lichaamsgewicht bij vogels zeer groot, bij snelvliegende vogels soms tot 25 0/0, bij hoenderachtigen circa 6 0/0 (bij zoogdieren van 1 1/2 tot 1 3/4 0/0).

De normale temperatuur van de kip is hoog, van 40 tot 42° C.

De *spijsvertering* verdient wel bijzondere aandacht. De organen bestaan uit snavel, mondholte met tong, keelholte, slokdarm met krop, maag, darmen en enkele bijbehorende klieren, nl. lever- en buikspeekselklier.

Het voedsel, dat hij opname door de scherpe harde verhoornde snavel wel soms eenigszins verkleind wordt, wordt niet gekauwd en gaat dus vrij onvoorbereid naar binnen, om het eerst in de krop te belanden. De krop is bij de hoenderachtige

vogels rechts gelegen. In de krop wordt het voedsel gemengd met speeksel, afkomstig uit de mondholte en slijm, door klieren in den wand van slokdarm en krop afgescheiden. Het gebroeide, doorweekte en reeds ietwat verkleinde voedsel gaat door den slokdarm naar de maag, waar het in 't voorste, het klierachtige gedeelte, zich met het maagsap mengt en in het tweede gedeelte, de spiermaag, fijn gemaakt wordt. Dit proces wordt nog ondersteund door kleine harde voorwerpen als grit, steentjes en dergelijke die de kippen gaarne tot zich nemen. Aldus gepraepareerd wordt het voedsel aan den darm overgedragen.

De darmen, dunne en dikke, zijn niet lang, ongeveer 5 maal de lichaamslengte, zoodat het voedsel wel behoorlijk voorbereid daar aan moet komen, omdat het niet heel lang aan de inwerking van digestie-sappen blootstaat.

De voedselbrei komt bij het verlaten van de maag, in het begin van den darm in aanraking met de afscheidingsstoffen van lever (de gal) en alvleesch-klier (buikspeekselklier), welker afscheidingsprodukten de laatste hand leggen aan de spijsvertering als zoodanig en de voor de instandhouding van het lichaam noodige voedselbestanddeelen van de spijsbrei geheel geschikt maken voor opname middels de darmvlokken.

De milt is klein en rechts van de kliermaag gelegen.

De z.g. onverteerbare stoffen komen langs den endeldarm in de *cloaca*, die te beschouwen is als een verwijding van het laatste deel van den endeldarm.

De cloak is aanmerkelijk wijder dan de endeldarm; een zware slijmvliesplooï is op de grens voelbaar. In den bovenwand van de cloak, het meest naar binnen, monden de beide pisleiders uit, en daarnaast, aan de laterale (buiten) zijde, doch eveneens in den bovenwand, de twee zaadleiders bij het mannelijk dier, de eileider (links) bij het vrouwelijke. De pisleiders voeren de urine van de nieren in de cloak, deze mengt zich met den darminhoud, en is mede oorzaak, dat die vaak breiachtig dun is. Door den anus wordt dit mengsel als mest ontlast.

Evenals andere vogels hebben de hoenders een zeer levendige stofwisseling en kunnen niet lang zonder voedsel. Elken dag moet 10 tot 20 % van 't lichaamsgewicht aan voedsel worden opgenomen.

De *urineafscheidende organen*, de nieren, die aan weerskanten van de wervelkolom in verdiepingen van kruis- en darmbeen gelegen zijn, staan middels de pisleiders, waardoor de urine afgevoerd wordt, met de cloaca in verbinding. Een pisblaas hebben de kippen niet.

Het *ademhalingssysteem* wijkt bij de vogels nog al van dat der zoogdieren af. De lucht komt niet direkt in de longen, wordt eerst opgeborgen in de z.g. luchtzakken, die het geleidelijk aan naar de longen voeren. Deze luchtzakken, die met de luchtruimten in de beenderen in verbinding staan, dienen dus als reservoirs.

De ademhalingsorganen beginnen met de neusgaten, die voeren in de neusholte, verder naar binnen vindt men een dubbel strottenhoofd, waarvan het bovenste uitsluitend voor de ademhaling, het onderste voor 't stemgeluid dienstbaar is. De luchtpijp voert naar de longen, die klein zijn; ze staat met hare vertakkingen direkt met de longen, echter ook met de luchtzakken in verbinding.

De luchtzakken reiken tot in 't bekken, vullen een deel van de borstholte en loopen langs de halswervels naar boven tot de derde wervel.

Een middenrif, zooals bij de zoogdieren, hebben de vogels niet.

Bij de *geslachtsorganen*, vooral de *vrouwelijke*, dienen we wat langer stil te staan, omdat deze in hunne functie van meer dan gewoon belang zijn.

De vrouwelijke geslachtsorganen bestaan uit een *eierstok* en een *eileider* die in den bovenwand, links, van de cloak uitmond.

De eierstok is bij de hoenders niet gepaard, alleen de linker heeft zich ontwikkeld tot een langwerpig lichaam, bestaande uit een tros van kiemen, follikels genaamd, die zich geleidelijk tot eierdooiers vormen. Men ziet ze op plaat II tot een groot aantal, schommelende van 400 tot wel eenige duizenden soms, van de grootte van een hagelkorrel tot die van een duivenei varierende.

Follikels vormen zich ook nog tijdens den groei. Is de hen legrijp, dan houdt de vorming op en is dan tevens bepaald, hoeveel eieren die kip tijdens haar leven zal kunnen leggen.

Het ei, zooals wij dat kennen, wordt voltooid in den eileider.

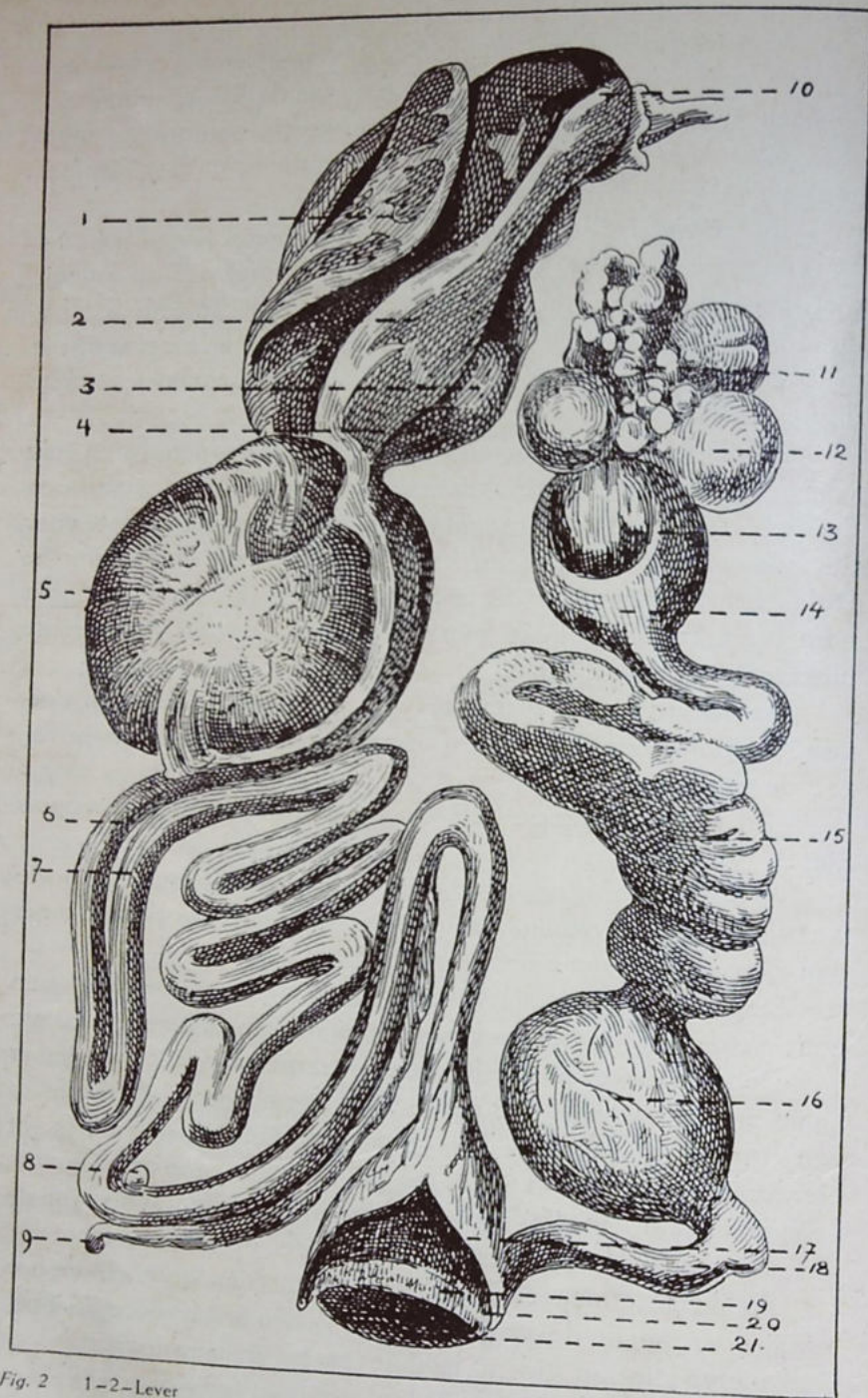

Fig. 2 1-2-Lever
3-Nier
4-Buikvlies
5-Moag
6-7-Dunne darm
8-9-Begin dikke darm
10-Afgesneden deel slokdarm

11-12-Eierstok-dooiers.
13-Verwijd gedeelte v. d. eileider.
14-15-Eileider.
16-Ei in eileider
17-Uitmonding darm.
18-21-Cloak met verdikte randen.

De dooier rijpt aan den eierstok. Zoodra er één, de onderste, volgroeid is, scheurt hij los uit het omgevende vliesje en komt terecht in den waaivormigen mond van den *eileider*. In den wand van den eileider bevinden zich klieren, die het eiwit afscheiden, waarmee de dooier zich omhult op zijn wandeling van eierstok naar cloak. Ook de beide eivliezen, binnen- en buiten, of ei- en schaalvlies worden daar gevormd. In het laatste, wijdere gedeelte van den eileider worden stoffen afgezet, die de schaal vormen, terwijl bij de niet witte eieren een kleurstof daar de typische kleur aan de schaal geeft. Kort voor de uitmonding in de cloak vertoont de eileider eene vernauwing, die wel eens moeilijkheid geeft bij den leg en oorzaak kan zijn, dat door overrekking inscheuringen ontstaan, 't geen zich verradert door bloed aan de eierschaal. Bij jonge hennen en dieren, die lang van den leg af zijn geweest, merkt men dit nog eens op, is dan van geen ernstige beteekenis.

De tocht van eierstok naar cloak duurt ongeveer 18 uren; eenmaal daar aangeland wordt het ei door samentrekking der omgevende cloakspieren in normale gevallen vrij gemakkelijk naar buiten gedreven.

Nog iets valt op te merken bij de vorming van het ei. Bij het passeeren door een eileider maakt het ei een wentelende beweging, waardoor in het wit, links en rechts van den dooier, vast inéengedraaide gedeelten, de z.g. *snoeren* ontstaan, die min of meer als ophangbanden dienst doen, om de dooier in zijn ligging te houden en daardoor de kiemcel beschut, wanneer bevruchting heeft plaats gehad. Deze snoeren worden door leeken wel aangezien voor de hanentree, ze hebben daar echter niets mee te maken, komen ook voor bij eieren van hennen, die niet bij den haan zijn geweest.

De „hanentree”, de mannelijke kiemcel, onzichtbaar voor het ongewapende oog, legt zich reeds op den dooier, zoodra deze van den eierstok losgeraakt en in het waaivormig gedeelte van den eileider is terecht gekomen. Hebben zich reeds eiwitlagen om den dooier gevormd, dan is bevruchting niet meer mogelijk, omdat de mannelijke kiemcel zich dan niet meer met de vrouwelijke kan vereenigen.

De vrouwelijke kiemcel, met het bloote oog wel te onder-

scheiden, is gelegen op den dooier, in de z. g. *kiemschijf*, de licht gekleurde vlek, die we op elken dooier, ook op eieren van kippen, die zonder haan gehouden zijn, vinden. Aan een der uiteinden, die zonder haan gehouden zijn, bevindt zich in het ei de

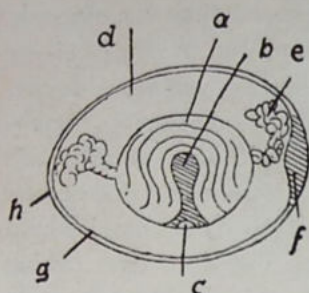

Fig. 3

a. - Dooier met dooiervlies.	e. - Hagelsnoeren.
b. - 't wit v.d. dooier.	f. - Luchtkamer.
c. - Kiemschijf en kiemblaasje.	g. - Twee schaalvliezen.
d. - Eiwit.	h. - Kalkschaal.

luchtkamer, gevormd door het van éénwijken daar ter plaatse van de twee eivliezen.

Wanneer het kuiken in het ei zoo goed als volgroeid is, en de longen geheel ontwikkeld en klaar zijn, om de ademhaling te beginnen, dan stoot het harde snaveltje door het binneneivlies heen en betreft zijn lucht uit de luchtkamer. Dan is de tijd daar, dat de schaal open gewerkt en het jonge diertje geboren wordt.

Voor de eierenproductie is eene bevruchting niet noodig, ja zelfs niet gewenscht, daar niet bevruchte eieren zich langer goed houden dan bevruchte. Wil men gaan fokken dan moet er natuurlijk eerst bevruchting plaats hebben, waarom we deze in 't kort zullen behandelen, na eerst te hebben nagegaan hoe de *mannelijke geslachtsorganen* er uit zien. Deze bestaan uit de twee teelballen, klierachtige organen, links en rechts van de wervels gelegen, voor de nieren. Ze scheiden het zaad af, dat door de zaadleiters in de mannelijke cloak wordt gevoerd, (zie fig. 4). Een uitwendig geslachtsorgaan, dat we b.v. bij de eenden wel aantreffen, ontbreekt bij de hoenderachtige vogels. Bij de paring komt door samentrekking van de zaadleiters het zaad in de mannelijke cloak, de achterste gedeelten van de cloak van haan en hen worden naar buiten gestulpt, tegen elkaar aangedrukt en het sperma met eenige kracht in de vrouwelijke cloak gespoten, vanwaar het verder, door den eileider, zijn weg vindt naar boven tot bij het rijpe vrouwelijke ei. Dat werkelijk het zaad met zekere kracht geloosd wordt kunnen we wel eens observeeren bij jonge hanen, die onervaren als ze zijn, het zaad soms naast de hen deponeren.

Het *zenuwgestel* biedt geen verschil met de hooger geordende dieren, voor ons van belang.

Omtrent de *zintuigen* zij opgemerkt, dat het gezicht bij de hoenders zeer scherp is, het gehoor goed ontwikkeld, reuk minder en smaak zeer weinig, daar de tong met een hoornachtige laag bekleed is.

De *huid*, die het geheel omgeeft, is met veeren bedekt; dat zijn aanhangsels van de opperhuid, die ongevoelig zijn en afgeknipt kunnen worden, zonder dat het den dieren pijn veroorzaakt.

De donsveeren der kuikens maken later plaats voor de eigenlijke veeren, waarbij men nog dek- en sikkelveeren, slag- en stuurpennen onderscheidt.

In Europa en Australië vallen eens per jaar de oude veeren uit en worden door nieuwe vervangen; de dieren *ruien*. De rui begint gewoonlijk aan schouder en staart, dan aan borst en hals. Tijdens de rui zijn de vogels extra gevoelig voor allerlei invloeden als ziekte enz. In Indië ruien de kippen ook, maar niet zoo regelmatig.

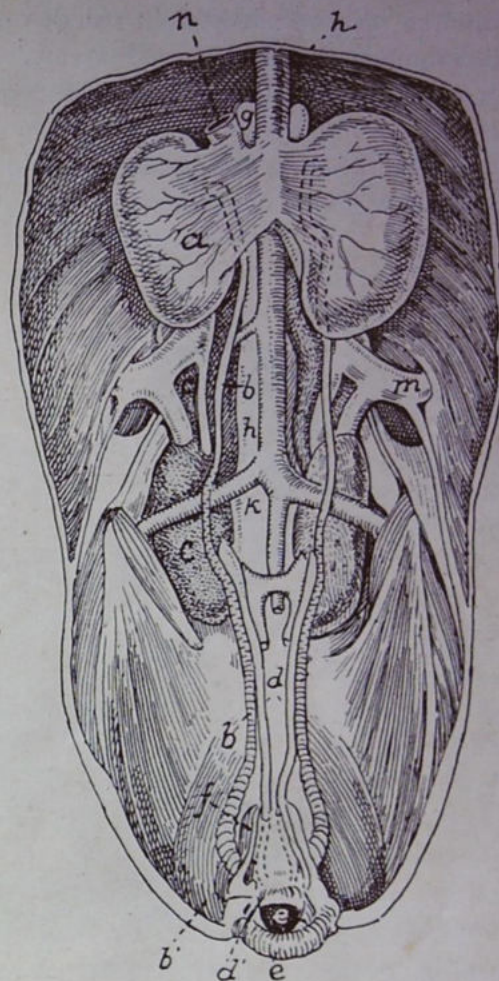

Fig. 4

a. - Teelballen.	d. - Pisleiders.
b. - Zaadleiters.	e. - Cloak.
c. - Nieren.	

Verder bloedvaten en zenuwen.

c. Het uitwendig voorkomen. (exterieur).

De bespreking van het exterieur van het hoen zullen we openen met een overzicht van de onderscheidene deelen van het lichaam en de benaming daarvan.

Onderstaande plaat met cijfers geeft ons hiervan een duidelijk beeld.

Overgaande tot de bespreking van de verschillende deelen krijgen we als No. 1 de *kam*, die enkel is, met regelmatig diepe

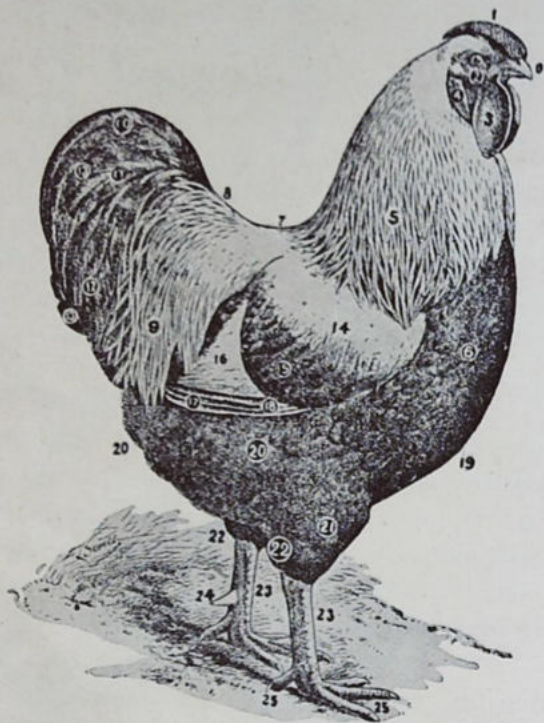

Fig. 5

0 Snavel.	13 Staartdekveeren.
1 Kam.	14 Vleugelboog (schouder).
2 Gezicht (wang).	15 Vleugelband (spiegel).
3 Kinlel.	16 Kleine slagpennen.
4 Oorlel.	17 Groote slagpennen.
5 Halsveeren (behang).	18 Slagpendekveeren.
6 Borst.	19 Punt van het borstbeen.
7 Rug.	20 Dons
8 Zadel.	21 Dij.
9 Zadelveeren.	22 Kniegewricht (hiel, hak).
10 Sikkelveeren.	23 Loopbeen.
11 Sikkelveeren (kleine).	24 Spoor.
12 Staartdekveeren.	25 Teenen.

insnijdingen, waardoor 4 tot 9 *tanden* ontstaan, of uit 2 of meer rijen bestaat, de *rozekam*, die lager is en naar achteren in den *kamdoorn* eindigt. De kleur van den kam is rood tot donkerpaars, soms bij zwart af (zwarte Kedoe), No. 2 het oog met het *aangezicht* 't welk rood van kleur is, uitgezonderd bij enkele rassen (Spaansche witwangen), waar we witte wangen aantreffen.

4. De oorschelpen, *oorlellen*, zijn rood, wit of wel blauwpaars, de *kinlellen* (3) altijd rood, echter zeer verschillend van vorm, dikte en lengte bij de onderscheidene rassen.

Het *halsbehang* (5) is vooral bij den haan zeer fraai, bestaat uit lange, smalle, veeren. De *borst* (6) heeft korte, aansluitende veeren; de *staart* (11) heeft bij den haan de sikkels, bij haan en hen de stevige staartpennen. De staart-dracht is verschillend, soms meer vlak, soms meer den hoek van 90° naderende. De namen fazantenstaart en eekhoorn-staart zijn daarvoor wel gebruikelijk. De *rug* (7) gaat over in het *zadel* (8) dat bij den haan met lange, smalle, bij de hen met kortere, afgeronde veeren bedekt is. Dit is een belangrijke factor bij de geslachtsbepaling.

De *donspartij* (20) en het *donskussen* (20) zijn vooral bij de zwaardere rassen sterk ontwikkeld (Cochin-Orpington). Aan de *vleugels* onderscheiden we de *vleugelboog* (14) den *vleugelband* (15) en de *slagpennen* (16-17). Het *scheenbeen* gaat bij (22) over in het *loopbeen*, dat met schubben bedekt is, bij sommige rassen igeel, bij anderen blauwachtig, soms ook wit is. De *teenen* zijn 4 in getal; enkele rassen hebben 5 teenen, zooals Dorkings en Zijdehoenders. De achterteen is de kortste, de middelteen de langste, de binnen- en buitenteen ongeveer gelijk lang. Bij den haan en somtijds bij oude kippen, zien we aan de binnenzijde van het loopbeen de *spoor* (24). Sommige rassen hebben dubbele sporen. Het loopbeen is glad of bevederd. De beenen staan recht en stevig onder het lichaam.

Bij de behandeling van het exterieur zijn we met het eenvoudig opnemen der verschillende onderdeelen van het lichaam niet klaar, omdat ze in den regel niet op zich zelf, maar meer in verband met elkaar, als één geheel, beoordeeld worden. Het is immers het voorkomen van het dier dat ons opvalt en de eerste indruk vestigt, pas daarna gaan we over tot het bekijken der onderdeelen. Alhoewel dit later bij de keuze der fokdieren nader

ter sprake komt, kunnen we nu alreeds aanstippen, dat we in het exterieur van het dier een zekere regelmaat willen hebben, geen storende afwijkingen, doch harmonie. Geen te breede of te smalle borst, geen lange of te korte pooten en zoo meer.

Verder moet het exterieur tot ons spreken en niet alleen de sexe verraden, doch ook het doel, waarvoor het dier gehouden wordt. Legprestatie, geschiktheid als vleeschkip, goede paarlust, dit alles moet uitdrukking vinden in het exterieur. Aan het slot zullen we hier behandelen de *afwijkingen* in de verschillende onderdeelen en het nadeel daarvan.

Met afwijkingen van het normale type worden niet bedoeld „misvormingen” als meerdere pooten aan een lichaam, twee halzen op één romp, een dubbele romp of meer dan twee vleugels e.d., doch goed gevormde onderdeelen, in meerdere of mindere mate, 't zij in grootte, 't zij in vorm, afwijkend, dan wel vervangen door iets anders.

Fig. 6 Kam v. d. Minorca-haan

De afwijkingen in vorm omvatten die van den kam, de kinlellen, de oorlellen, ook kam en kinlellen tegelijk; voorts die van de pooten, den staart en de vederen.

Wij zullen alleen aandacht schenken aan die afwijkingen, welke voor den praktischen pluimvee-houder in Indië van belang zijn. Voor een meer diepgaande studie schaffe men zich wetenschappelijke werken hierover aan.

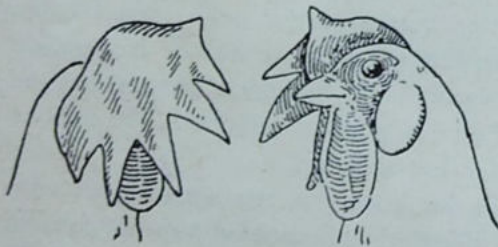

Fig. 7 Kam van Minorca-hen

We beginnen met aan te geven, wat als normaal moet worden aangenomen. Zoo is de normale *kam* bij den haan rechtopstaand, enkelvoudig, getand, aantal tanden wisselend van vier tot negen. Elke tand moet zuiver afgewerkt zijn.

Bij de hennen is de normale kam of zuiver rechtopstaand, of omgevallen. Het Bankivahoen, hier in Indië nog in 't wild voorkomend, maar veel in gevangenschap gehouden en daarom voldoende bekend, mogen we als voorbeeld aanhalen.

Als een abnormale, te kleine kam moeten we ons de kam van het Indische vechthoen voor oogen stellen. Door teeltkeus is de kam zoo klein mogelijk gefokt; zoo min mogelijk kwetsbaar was hier de leuze. De kammen der hanen van dit ras worden bovendien nog vaak kunstmatig verkleind — gecoupeerd.

Fig. 7a Overhangende kam.

Misvormde kam.

Nog sterker teruggang, vooral in kamtanden, vinden we bij het Maleier hoen. Slechts een dikke vleeschknobbel met overlansche gleuf siert hier den kop.

De Brahma heeft een drie-rijige kam, waarvan de middelste het hoogst is. Dezen kamvorm treft men ook bij vele Kedoehanen aan.

De kammen bij het Wyandotte hoen zijn het type van rozekam of erwtenkam. De kam toont ons een tamelijk sterk ontwikkeld vleeschkussen, bezet met talrijke halve bolletjes, dicht aaneen geschaard.

Ook ziet men hier wel eens hoenders met slechts een aanduiding van een kam. In Holland noemt men deze „Kraaikoppen”.

Het zijde-veer hoen (Tjemara kip) geeft ons het voorbeeld van een kroonkam met kuifvorming daarachter en daaromheen.

Bij de Hollandsche witkuifhoenders is de kam heelemaal door

een kuif vervaagen. We kalen dit voorbeeld aan, omdat dit een evenals het Chinese witkuifhoen hier nog wel eens gekokt wordt.

De kinellen verandering is gelykwaard in de baardhoenders. Als voorbeeld neem ik de Hollandische en Duitse witbaarden. De baard kan zijn een geheele ringbaard, dan wel bestaande uit drie gedeeltes, met twee duidelijke halvebaarden en een zwaardere kinbaard. De Favaolles vertoonen dezen vorm wel het duidelijkst.

De normaal oorrellen zijn ei- of amandelvormig en rond; wit, geelachtig of rood gekleurd; ook wel eens paarsch tot zwart toe. Wit of geelachtig vindt men overhaarschend bij de lichtere Europeesche rassen als Winrock's en Leghorn. De roode oorrellen treft men het meest aan bij de Aziatische en Amerikaanse rassen.

Als een voorbeeld van abnormale oorrellen noemen we de Spaansche witwangen, waar de oorrellen tot een heel eind beneden de kinellen zijn uitgegroeid en beneden deze tot een geheel zijn samengesmolten. Ze worden hier genoemd, omdat ze een enkele maal op de Indische tentoonstellingen worden aangetroffen.

Het kruifveerhoen vertoont soms een kuif en baard in plaats van kam en kinellen.

Ook bij gewone Indische hoenders wordt baardvorm in meerdere of mindere mate aangetroffen. Gewoonlijk merkt men dit niet zoo op, doch gaat men er op letten, dan ziet men het meer dan men wel zou denken.

Fig. 4
Zwaarte Hill. Witbaard de aan alle ideale eischen voldoet. Hetten we hier te de zwaarte witte, behoorlijke volle kuif, de overmate kinellen en bleek schiel geene van loen, die een glanzend zwart gesichts. Eigenaar: Heeren van der Meer, den Haag.
H. J. Vermeil.

De veranderingen, welke de pooten betreffen zijn drieërlei. In de eerste plaats, die welke de voortbewegingsorganen zelf aangaan. Deze bestaan in het korter zijn van dijbeen en loopbeen. De hoenders blijken kleiner en lichter dan ze inderdaad zijn. Neemt men ze op, dan wordt men getroffen door hun abnormale zwaarte ten opzichte van wat men, afgaande op het uiterlijk, had mogen verwachten. Hun gang komt die van de Manilla-eend nabij. Ze maken den indruk dat ze meer schuiven dan loopen, worden in Holland ook kruifhoenders genoemd, in Duitschland dashoenders—vanwege de korte pootjes.

Een tweede vormverandering vinden we in de vermeerdering van het aantal teenen; in plaats van normaal vier, bezitten sommigen er vijf. Wij noemden reeds enkele rassen, welke het abnormale kenmerk van vijf teenen bezitten nl Dorkings en Sultanhoenders. Ook bij gewone landshoenders komt het wel eens voor.

Fig. 5a Favaolle

Een spoor, maar dan natuurlijk veel minder groot dan bij den haan, treft men bij sommige vrouwelijke dieren aan. 't Is geen bepaald kenmerk van een enkel ras. Zelfs bij Leghorns wordt het wel waargenomen.

De laatste groep van afwijkingen van het normale been geldt meer het uitwendige, met name de bevedering der loopbeenderen. 't Schijnt oorspronkelijk verband te houden met klimaatsomstandigheden.

Een lichte bevedering, slechts aan den buitenkant, treft men aan bij het Langshan-hoën. Zwaardere bevedering bij de Brahma's en Cochins. Dit abnormale verschijnsel, in den aanvang toch nog maar matig te noemen, is door teeltkeuze tot het uiterste opgevoerd.

Ook bij sommige krielhoenders komen zware poot- en teenbevedering voor. De thans beschreven bevedering slaat speciaal op het loopbeen. Ook echter de dijen vertoonen bij sommige rassen een abnormale bevedering. Men vindt dit verschijnsel uitgedrukt in lange, rechte, stijve vederen, welke de pooten doen gelijken op die van roofvogels, met name de gieren—en noemt deze hoenders dan ook gierhakkig.

Bij het Sultanhoen en het Kraaikophoen zijn deze gierhakken het sterkst geprononceerd.

Nuttig zijn deze pootbevederingen niet; 't is maar lastig en als men de dieren niet in hokken kan houden met volstrekt

drogen bodem, dan wordt deze soms wel fraaie pootbevedering al spoedig erg vuil en is een bron van ergenis voor den eigenaar.

De normale *staart* wordt in één vlak met kam en hals naar achteren gedragen, een hoek met den rug vormende van meer dan 90° bij den haan, van om en bij 120° bij de hen.

Abnormale staartdracht vindt men in den eekhoornstaart, waarbij de staart een hoek maakt met den rug van minder dan 90° . Het wordt leelijk gevonden bij den Leghorn, terwijl het als een der fraaiste kenmerken geldt voor het Chabo-hoen, een Japansche of Chineesche krielhoensoort.

Een scheeve staartdracht treffen we bij het Hollandsche

hoen. Bij andere rassen geldt het vaak als een diskwalificeerende eigenschap. De oorzaak moet dan ook dieper gezocht worden en spruit voort uit scheeve of scheef vergroeide staartwervelbeentjes.

Bij het Yokohama-hoen vindt men bij den haan een rechte staart, als bij de fazant.

De langste en soms zeer fraaie staarten met veeren van meer dan 2 meters, treft men aan bij den mannelijken vertegenwoordiger van het Phoenix-hoen. Zeer interessant maar onpraktisch.

De hang-staart is het kenmerk van den Indischen vechthaan. De staart wordt hier beneden de horizontale lijn gedragen; hij wijst schuin naar beneden.

Sommige hanen zijn gekenmerkt door de zogenaamde hennenstaarten. 't Vindt zijn oorzaak in het ontbreken van krulveeren.

Het bolstaart-hoen is staartloos. Vooral bij krielhoendersoorten roept dit een lilliput-achtig idee te voorschijn.

Als laatste verandering hebben we den abnormalen *vedervorm* te beschrijven. De normale veer bestaat uit een hoornachtige schacht aan beide kanten bezet met ragfijne dicht aaneenge-

Fig. 10 Eekhoornstaart

sloten veeren, welke elk op zich zelf weer met fijn kort stijf vederpluis zijn bekleed. Het onderste gedeelte van een veer is meer los, donzig.

De vorm van de normale veer is aan den binnenkant min of meer hol, aan den buitenkant min of meer bol gebogen.

De krulhoenders vertoonen als eerste abnormaliteit het omgekeerde type. Bij het zijde-hoen is de schacht over zijn geheele lengte met fijn dons bekleed. De diertjes maken den indruk of ze haar in plaats van veertjes hebben.

Een teruggang van bevedering bieden ons de naakthalsen. Tot dicht aan de schouders ontbreken de vederen totaal. Thüringen is het Vaderland dezer hoenders.

Sommige hanen in Indië kunnen ook leelijk met naakte halzen rondloopen; de oorzaak is dan vaak het kaalplukken door de hennen. Hennen met kale onbevederde halzen komen hier veel minder voor.

a. De economische waarde.

Het houden van kippen is in Indië zeer algemeen, omdat ze gemakkelijk kunnen worden gehouden; dure hokken zijn hier niet noodig, ruimte is er voldoende en het groote meerendeel van de kippenhouders, de bevolking, leeft op het land. Dit, gevoegd bij het feit dat de Indische kip weinig vraagt, maakt, dat het fokken en houden haast door een ieder kan worden beoefend en het voor Indië dus zeker een algemeen, een economisch belang mag heeten.

Al is het niet meer zooals vroeger, dat elke behoorlijke huishouding minstens één kip en eenige eieren per dag noodig heeft, dat sommige groote hotels meer dan 100 kippen, meer dan 1000 eieren per dag afnemen, toch blijft de vraag naar kip en naar eieren groot. Het aantal eieren, per dag op Java alleen verbruikt, wordt geschat op 15 à 20 millioen, vertegenwoordigende een waarde van circa $\frac{3}{4}$ millioen gulden.

Voeg daarbij nog, wat aan vleesch verbruikt wordt, dan mag men aannemen, dat voldoende afzet hier verzekerd is, zoodat moeite en kosten, aan kippenfokkerij besteed, nog wel beloond kunnen worden. Juist de groote behoefte aan kippen en eieren, zoowel in Indië als in de naburige landen (de Straits), de weinig kostbare manier, waarop de fokkerij gedreven kan worden en de algemeene toepassing, die ze kan vinden bij rijk en arm, bij groot en klein, doet de economische waarde er van sterk naar voren komen. Het is een belang voor iedereen, wie niet producent is, is consument en daarom is de waarde van een flinken hoenderstapel in Indië niet hoog genoeg aan te slaan.

We zijn hier in een goed land; Indië had oorspronkelijk verschillende goede hoenderrassen, die in vele landen voor kruising gebruikt zijn. Al mogen ze door ondoelmatige fok, door te veel uitvoer achteruit zijn gegaan, het feit dat het eens goed was geeft ons alle hoop voor de toekomst.

Er gaan weleens stemmen op, die zeggen; „voor Europeanen is 't niets gedaan met de kippenfokkerij; elke cultuur, elke fok, die de Inlander beoefent en waarvan hij zijn produkt op de markt brengt, kan voor den Europeaan geen voordeel meer hebben. De Inlander toch betaalt geen arbeidsloon, heeft meer tijd, is met een zeer kleine winst tevreden, de concurrentie wordt daardoor

te zwaar en de Europeaan blijft met zijn produkt zitten”. In 't algemeen zit hierin veel waars en vroeger, toen men hier en daar een cent voor een ei en tien cent voor een kippetje betaalde, ging dit ook volkomen op, doch die tijden zijn voorbij. Prijzen van 8 cent voor een ei en f 1.— voor een kip zijn nu gemakkelijk te maken, men heeft dan nog niet eens het beste en een praktisch opgezette fokkerij kan daarbij wel loonend werken. Bovendien, men behoeft niet voor de markt te fokken; juist een kleine fokkerij, voor eigen gebruik, kan zoo goedkoop en daardoor loonend zijn, zonder noemenswaardig risico.

We zullen later hierop nog wel eens terug komen, echter kan het zijn nut hebben hier alvast neer te schrijven, dat men zich van eene kippenfokkerij, ook in Indië, geen gouden bergen moet voorstellen, en het zoo mogelijk als *bijbedrijf*, niet als *hoofdbedrijf* dient op te zetten.

Verder kan de raad niet genoeg herhaald, begin steeds in 't klein en breidt langzaam uit, opdat het leergeld, dat wis en zeker betaald moet worden, niet te hoog oploope.

Van zelf gaat het niet. Bij elke cultuur, bij elke fokkerij moet thans de wetenschap onze leidsvrouw zijn, men moet het bedrijf economisch opzetten en voeren, dan gaat het goed, anders niet. Den enkelen liefhebber uitgesloten, die er sierkippen of een toom fraaie raskippen opnahoudt, kan men zeggen, dat in Indië de kippen worden gehouden voor het vleesch en voor de eieren. Welke van de twee het meest op den voorgrond treedt? ik zou wel zeggen de laatste, alhoewel de eerste ook niet mag worden verwaarloosd.

Het doel zal dus zijn een kip te fokken die zwaar is, veel vleesch geeft, of één, die veel eieren legt, want als regel gaat het niet samen. Hoe dit kan en moet zonder dat het veel geld kost, daarover zullen de volgende hoofdstukken handelen.

HOOFDSTUK II

HOENDERS VOOR NEDERL.-INDIË VAN BELANG

AFDEELING A DE INHEEMSCHE RASSEN

- a. Het Kedoehoën.
- b. Het Sumatrahöën.
- c. De dwergassen.

De hoenders van inheemschen oorsprong alle te beschrijven gaat boven onze krachten. Het is zoo'n allegaartje, wat we op onze tochten in het binnenland te zien krijgen, dat het ondoenlijk is ze regelmatig in klassen te rangschikken. Bovendien is men algemeen van gevoelen, dat de Pluimvee-stapel van inheemschen oorsprong zoo ten achter staat bij de goede Europeesche rassen, dat allerwege er naar gestreefd wordt deze te verbeteren, hetzij om de legproductie op te voeren, dan wel om het meer vleeschhoën te maken, het wat meer massa te geven en vooral ook de broedschheid te verminderen, zoodat het weinig praktisch nut heeft om ze te gaan klassificeeren.

Wij zullen ons er dan ook toe bepalen, een paar typen naar voren te brengen, omdat zij in het moederland en in den vreemde als afzonderlijke rassen bekend staan en beginnen dan met

a. HET KEDOEHÖEN

Aangezien het zwarte Kedoehoën het meest beantwoordt aan de beschrijving van het zwarte Javahoën laten we hier den Amerikaanschen standaard volgen van „the Black Java”. Waar het niet van belang ontbloot is en een eigen standaard voor het zwarte Kedoehoën nog niet is vastgesteld, zullen we naast

dezen standaard nog vergelijkenderwijze vermelden, wat wij hier en daar over de zwarte Java's aantreffen en daarna aangeven een ontwerp standaard voor ons mooie zwarte Kedoehoën.

Zij die een meer nauwkeurige studie hebben gemaakt van de zwarte Kedoe-kip moet het treffen, dat deze Amerikaansche standaard voor het Javahoën bijna zonder diepgaande wijziging op boven bedoeld ras van toepassing is.

Wel is waar houden de Amerikanen vol, dat het een Amerikaansch ras is, maar het geeft toch te denken, dat er in Midden-Java nog tamelijk veel van die „groote zwarte” kippen voorkomen met kleinen enkelvoudigen kam en geelbruine uitdaggende oogen, die wat de hennen betreft volkomen aan de beschrijving in den standaard beantwoorden.

Nu mogen ze nog zooveel beweren dat „Java's are not of foreign origin but are American fowls”, ¹⁾ wij weten wel beter. Voor ons staat het vast, dat de voorouders van de veramerikaansche Java's uit Midden-Java afkomstig zijn, want dat een standaard van een Amerikaansch ras, zoo nagenoeg tot in onderdeelen de beschrijving weergeeft van het zwarte Kedoehoën, zonder dat dit laatste eenig aandeel kan gehad hebben in de vorming van de Amerikaansche Java's, behoort tot de onmogelijkheden.

Zeker verschilt de bouw van den zwarten Kedoehaan wel wat van de plaatjes, welke wij van de Black-Javahaan hebben gezien. Deze toch is meer gedrongen, meer opgericht, terwijl de zwarte Kedoehaan juist dat gedrongene mist en een meer gestrekter lichaam vertoont. Zonder iets te kort te doen aan forskheid in voorkomen lijkt de Kedoehaan toch veel slanker, door zijn ietwat langeren hals, welke sierlijk gebogen, zelfs iets vooruit wordt gedragen en de meer gestrekte dracht van den slanken eleganten van lange sikkelveeren voorzienen staart, welke een bijna gestrekten stompen hoek maakt met de ruglijn. Van zadel is dan ook haast geen sprake.

Fig 11. Kam Zwarte Kedoe-haan

¹⁾ „Het Javahoën is niet van vreemde afkomst, maar het is een Amerikaansche kip”.

Het geheel maakt den indruk van kracht en lenigheid, welke laatste eigenschap we, afgaande op de bestaande afbeeldingen, aan den Black Java haan moeten ontzeggen.

Ook in kamvorm verschilt de zwarte Kedoehaan van den Black-Java. Deze heeft een kamvorm in het voorste gedeelte gelijkend op een Plymouth-Rock hanenkam, meer rond van voren, terwijl de Kedoehaan een smallere, vooral in het achterste gedeelte meer langgerechter kamvorm vertoont. Smal van basis zouden wij kunnen zeggen, grof zaagtandig, ongeveer van het model als we hier in teekening hebben aangegeven.

In „The Poultry Book” van 1920 lezen we over de kleur van den kam: „Schitterend rood voor de hanen (soms als de hennen). Hennen: kam zwart of blauwachtig zwart.

Juist wat wij bij de zwarte Kedoe's opmerken.

Er komen jonge hanen voor met blauwzwartachtigen kam, terwijl een vuurroode kam het hoofd van den vaderhaan versiert. Maar er worden ook wel hennen aangetroffen met vuurrooden kam in plaats van de zwartblauwe.

Zouden we een standaard moeten vaststellen voor het zwarte Kedoe-ras, dan zal het zaak zijn met de beschreven afwijkingen rekening te houden, terwijl men dan ook nog te letten heeft op de grootere lengte van dijen en loopbeenen.

The Poultry van 1920 zegt:

„Their gait is slow and majestic” (hun gang is langzaam en statig).

Deze beschrijving komt precies overeen met den gang van onzen Kedoehaan. Statig schrijdt hij slechts, met iets meer dan middelmatig lange beenen.

Het plaatje, dat we in de Indische Boerderij en andere werken op pluimveegebied van de Black Java aantreffen, geven ons een haan, eerder gebouwd tot kleinere trippelpasjes, dan van statigen langzamen majestueuzen gang.

De meergenoemde Amerikaansche standaard volgt hieronder:

Amerikaansche Standaard voor de Black-Java.
(het Zwarte Java-Hoen).

Standaard Gewicht: Overjarige Haan $9\frac{1}{2}$ lbs = 4250 gram.
id. Hen $7\frac{1}{2}$ lbs = 3300 „

	Volwassen jonge Haan 8 lbs = 3600 gram.
	Volwassen jonge Hen $6\frac{1}{2}$ lbs = 2300 „
Bouw van den Haan:	Houding rechtop, fier, middelmatig hoog.
Kop:	Middelmatig lang en breed.
Kam:	Altijd enkel, niet te groot, recht opstaand, stevig op den kop, van voren laag, gelijkmatig getand met 5 goed gevormde punten, fijn van weefsel, vuurrood.
Snavel:	Forsch, iets gebogen, zwart.
Oogen:	Groot en vol, donker oranjekeurig of roodbruin.
Lellen:	Middelmatig lang, de einden goed gerond, glad, fijn van weefsel, vuurrood.
Wangen:	Glad, vuurrood.
Oorschelpen:	Klein, langwerpig, vuurrood.
Nek:	Middelmatig lang, gebogen,
Vleugels:	Groot, goed gevouwen, groote en kleine slanpennen breed en in natuurlijke volgorde over elkaar slaande, indien de vleugel in gevouwen toestand verkeert.
Borst:	Breed, vol, diep, goed afgerond.
Rug:	Breed en lang, met een lichte neiging tot doorbuigen bij den staart.
Zadel:	Zadelveeren overvloedig, goed ontwikkeld zadel.
Staart:	Zeer lang, matig vol en gespreid, een hoek van 50° met het verlengde van den rug makend. Sikkelveeren lang en sierlijk gebogen. Stuurpennen lang en breed en over elkaar vallend.
Lichaam:	Lang, breed en diep.
Dons:	Zwart of bijna zwart.
Pooten:	Zwart of bijna zwart.
Dijen:	Middelmatig lang, groot en sterk, goed bedekt met nauwsluitende veeren.
Loopbeenen:	Middelmatig lang, stevig.
Teenen:	Middelmatig lang, recht, frisch, goed gespierd, 4 stuks, kleur van onderen geel.

Voetzool:	Geel.
Gevederte:	Rijk glanzend zwart met groenen weerschijn, vrij van roode streepen, onderkleur in alle deelen diep zwart.
Huidkleur:	Wit.
Disqualificatie:	Rood of geel in de veeren van hals of rug. Huid en voetzolen anders dan geel en de algemeene afwijkingen van het normale.

HEN

Als bij de hanen met voor het geslacht afwijkende kenmerken.

Hierbij laten we volgen een *ontwerpstandaard* voor het zwarte Kedoehoen.

Het is samengesteld na nauwkeurige zelfstudie en geholpen door den besten kenner van het Kedoeras op Java, den heer Meulemans.

Aangezien er, zoover ons bekend, nog geen standaard van dit belangrijkste aller Javahoenders bestaat, vleien wij ons, dat het zal mogen bijdragen het Kedoeras op te heffen en het de plaats te doen innemen, welke het als het beste van de Javarassen verdient.

Ontwerp-Standaard voor het Zwarte Kedoe-Hoen.

Gewicht:	Volwassen Haan (na 2 jaar)....	3,6 kg.
	idem Hen (idem)....	3.- kg.
	Jonge Haan (1-2 jaar)...	3.- kg.
	idem Hen (idem)...	2,5 kg.

HAAN

Bouw:	Houding iets gerekt, hoogte middelmatig, fors en statig.
Kop:	Middelmatig breed en lang.
Kam:	Enkelvoudig, niet te groot, rechtopstaande, stevig op de basis, naar achteren ietwat oplopend, overigens gelijkmatig. Kleur rood; zwart geen fout, doch rood preferent.
Snavel:	Forsch en iets gebogen, kleur zwart.
Oogen:	Groot en vol, kleur bruin of roodbruin, liefst zwart.

Lellen:	Middelmatig lang, van onderen goed gerond, fijn van weefsel, kleur rood. (zie kam)
Wangen:	Glad, kleur als kam.
Oorschelpen:	Middelmatig langwerpig, kleur als kam.

Fig. 12 Zwarte Kedoe haan.

Nek:	Middelmatig lang, gebogen boven en gaat lager naar gestrekt over.
Vleugels:	Groot en goed gevouwen, goed aaneengesloten, bijna horizontaal gedragen.
Borst:	Breed, vol en diep, beneden afgerond, boven gestrekt.
Zadel:	Middelmatig vol bevederd.

Staart:	Lang, matig vol en gespreid, hoek van 30° met het horizontale makend, sikkelveeren lang en sierlijk gebogen, stuurpennen lang breed en over elkaar vallend.
Lichaam:	Lang, breed en dieper van achteren dan van voren.
Dons:	Matig vol en zwarte kleur.
Pooten:	Dijen matig lang, groot en fors, nauwsluitend bevederd.
Loopbeenen:	Middelmatig lang en fors, onbevederd. Kleur zwart of blauwzwart.
Teenen:	Middelmatig lang, recht en goed gespreid, fors.
Voetzool:	Geel of geelachtig, nagels zwart.

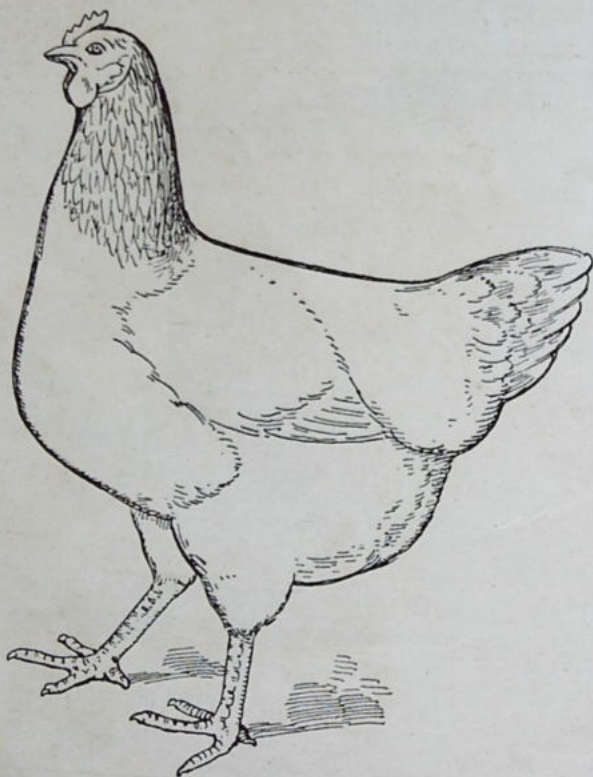

Fig. 13 Zwarte Kedu hen.

HEN

De standaard voor de hen is gelijk aan dien voor den haan met de voor het geslacht eigene kenmerken, met de opmerking dat de staart niet in een punt mag uitloopen, doch goed gespreid, wordt gedragen en V-vormig, wat ook voor de dracht der stuurpennen van den haan geldt.

KLEUR

Haan en Hen.

Het gevederte van den haan glanzend zwart met een rijk groenen glans zonder neiging naar paarsrood. Donsbevedering zwart.

Fouten in de kleur..... Paarsroode glans; (geen disqualificatie). Nekbevedering en zadelbehang sporen zichtbaar van rood of bruin (wijst op overmatig rood-pigment, zoo noodig voor groenen glans). In de groote slagpennen sporen zichtbaar van wit, (wijst op neiging tot paarsroode glans in andere bevedering en mist groenen weerschijn). *fig. 14* Hen van achteren gezien

DISQUALIFICATIES

Effen wit in oorschelpen; meer dan ééne veer bruin of wit in eenig deel van het gevederte; wanneer de schacht van de roode of witte veer diezelfde kleur heeft is deze aan te rekenen als vreemd gekleurd.

Huidkleur anders dan geel of wit.

Voetzoolen anders dan geel of geelachtig wit.

Overigens gelden de algemeene bepalingen voor disqualificatie voor alle rassen.

De Amerikaansche standaard spreekt echter niet van een witkleurslag. Toch vindt men hier en daar nog in de omstreken van Magelang en Temanggoeng groote witte enkelkammige hoenders, welke recht hebben op een nadere beschouwing. Ze

hebben het zelfde type van lichaamsbouw als het enkelkammig zwarte, maar ze zijn heel zeldzaam.

De kammen zijn bij beide geslachten rood. De loopbeenen vleeschkleurig. In verrichtingen komen ze geheel met de zwarte overeen.

Voor verbetering van dit kleurslag is geen enkel ander ras zoo geschikt als de witte Orpingtons.

De legcapaciteit opvoeren, grootere eieren, de broedschheid verminderen, een ietsje meer massa voor de jonge hanen en een snelgroeiend, vroeg legrijp kuiken, zijn de eischen, waarop bij de rasverbetering het oog gericht moet blijven.

Alle deze eigenschappen vinden we alweer bij de witte Australische Orpingtons.

Behalve de genoemde variëteiten vinden we nog het Zwart witbonte Kedoe-hoen overeenkomend met „The Mottled Java” voornoemd, het roodwitzwartbonte Kedoehoen en het bruine of patrijskleurige Kedoehoen.

We zullen ons bepalen tot een zeer korte beschrijving.

Het Zwartwitbonte wijkt af van de Mottled Java, omdat wit en zwart niet in gelijke mate zijn verdeeld. Overwegend veel witte veeren bij het eerste hoen, dan weer veel te veel zwarte veeren weer bij een ander exemplaar. De hanen zijn meestal donker, dus meer zwart, tegenover de hennen, welke meer naar den witten kant overhellen. De beenkleur is zwart. Om ze volgens een Amerikaanschen standaard te fokken zou strenge selectie moeten toegepast worden, omdat aldaar zwart en wit in gelijk mate wordt geëischt.

Het roodwitzwartbonte Kedoehoen heeft witte pooten, waardoor het ons op de gedachte brengt of hier de gespikkelde Sussex van invloed geweest zou kunnen zijn.

De bruine of patrijskleurige Kedoe kip heeft, wat de kleur der pluimage betreft, meer van de patrijskleurige Leghorn. Het verschilt nogal veel van de meer gelijkmatige kleur bij de Patrijs Cochins. Er zit meer bruingeel tusschen.

De hennen met zwarte loopbeenen hebben het meest van het Kedoe-type. De hanen zijn zwart van borst en onderlijf. Bruin goudkleurig aan hals en rug en op de vleugels, waarvan de slagpennen zwart zijn. Staartveeren zwart.

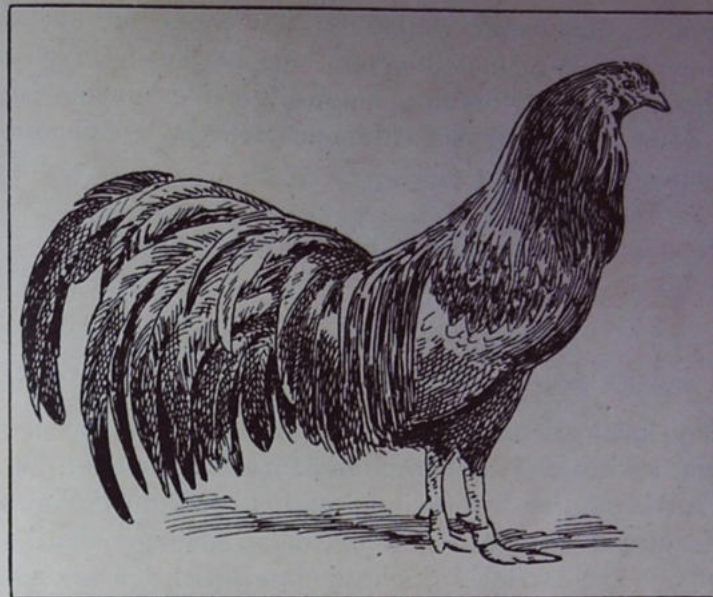

Fig. 15

Sumatra-haan.

Fig. 16

Sumatra-hen.

Behalve genoemde variëteiten komen er nog vrij zuivere Kedoehoenders voor met drierijige kam, welke in de omstreken van Temanggoeng worden aangetroffen. De hanen vertoonen echter door de langere dij en loopbeen een smaller lichaam, meer het kampongtype.

We gaan nu over tot de beschrijving van het

b. HET SUMATRA-HOEN.

Ajam Jallah of groenhoen, door de Inlanders zoo genoemd naar zijn schitterend zwart groenglanzende pluimage. Zij leven in troepen van tien tot twintig in het wild op Sumatra. Ze worden getemd en voor vechtdoeleinden aangehouden.

Het lichaam is slank, doch goed gespierd. De wilde kunnen zeer goed vliegen. Door hun langen laaggedragen staart doen ze in hun vlucht aan fazanten denken. Door de Inlanders worden ze zoo ook genoemd. De kop is klein. Kam en kinlellen zeer zwak aanwezig. Door den rozekam wordt het tot de abnormale rassen gerekend. Oogen donkerbruin tot donkerrood. Bek weinig gebogen, middelmatig lang, groenachtig tot zwart van kleur. De hals is lang en wordt eenigszins naar voren gebogen gedragen. De borst is vol en rond. De rug sterk aflopend naar den staart. De romp gestrekt. Het zadel is lang en sterk bevederd. De staart wordt laag bijna horizontaal gedragen en is versierd met zeer lange en breede sikkelveeren. De dijbeenen zijn goed bevederd. Het loopbeen is onbevederd, leikleurig zwart. Heeft alleen als vechthoen waarde. Het gewicht der hanen bedraagt $2\frac{1}{4}$ — $2\frac{3}{4}$ kg. De hennen halen $1\frac{1}{2}$ kg. De hennen leggen kleine witte of lichtbruine eitjes.

c. DE DWERGRASSEN.

Rozekammige Java Krielen.
(*Rozekammige Bantams*).

- a. Zwarte Rozekammige Java Krielen.
- b. Witte Rozekammige Java Krielen.
- c. Koekoekleurige Java Krielen.
- d. Zwart-Witte Java Krielen en anders gekleurde Java Krielen.

Rozekammige Java Krielen = „*Rozekammige Bantams*”.

Met den verzamelnaam van „Bantams” worden door de Engelschen alle dwerghoendersoorten omvat. De Hollanders spreken van „Krielen” Door dat woord wordt iets „Nietigs” iets „Kleins” bedoeld en is ook nog op andere dingen van toepassing; Kriel aardappelen zijn u allen bekend. Het woord „Bantam” zegt op zich zelf niets. Het is zooals wij allen weten de naam van een verdwenen Koninkrijk, thans het meest Westelijke gedeelte van de Provincie West Java, van waar een Dwerghoenderras door de Engelschen naar hun land werd meegevoerd. Hoewel wordt bestreden, dat de Engelschen de *eersten* zouden geweest zijn die deze hoendersoort naar Europa hebben overgebracht en vele Hollandsche deskundigen die eer voor hun eigen landgenooten opeischen, zoo valt het niet te ontkennen, dat de Engelschen dit dwerggras het eerst tot een trap van volmaaktheid hebben weten op te voeren. Maar tegenwoordig durven vele Hollandsche fokkers boudweg te beweren, dat de Engelschman gerust zijn licht eens bij ons kan komen opsteken, zulks omdat onze Westelijke overzeesche burens zich hebben blind gestaard op het vervolmaken van de kopversierselen, waardoor het lichaam als zoodanig eenigszins in het gedrang is gekomen. De Hollanders daarentegen hebben meer gestreefd naar een harmonisch geheel, door minstens evenveel op het type te letten.

De Java krielen worden in meerdere kleurslagen gefokt, al hebben geen der anderen het tot die hoogte kunnen brengen waarop het Zwarte kleurslag zich kan beroemen. Onmiddellijk op de Zwarten volgen de Witte, daarna komen de Koekoek-

kleurigen en ten slotte de Zwart-Wit gespikkelden. Hieraan zouden wij de bruingekleurden in alle nuances willen toevoegen.

We zullen ons bepalen tot de beschrijving van de Zwarten, omdat de eischen van deze, behoudens de kleurverschillen en de daarmee gepaard gaande afwijkingen in de kleur van snavel en loopbeenen overigens in alle opzichten op de andersgekleurden van toepassing zijn.

Fig. 17. Jonge zwarte Java-krielhaan die haast een ideale staart-ontwikkeling vertoont.

Wij beginnen met de beschrijving van het Haantje. Het voornaamste is het hoofd, al eischen we daarbij volledige, symmetrie met de overige lichaamsdeelen, vormend één harmonisch geheel, vol ingehouden levenslust, paradeerend als een Engelsche kropper in volle actie.

De kop moet kort zijn en vrij breed. De snavel is kort, krachtig, donker hoornkleurig en sterk gebogen. De kop moet breedte hebben, om in staat te zijn een goed geproportioneerde kam te dragen. Deze moet dicht aan den schedel staan, breed, diep en vol zijn aan den voorkant. Naar achteren moet de kam geleidelijk dunner worden om in een fraaien naar boven opgerichten langen fijnen scherpen doorn te eindigen.

Het middenvak moet vol zitten met egaal groote, goed van elkander gescheiden kleine verhevenheidjes, waaraan de roos zijn ontstaan te danken heeft. De kleur moet vuurrood zijn.

Het gezicht en de kinlellen moeten harmonieeren met de grootte en kleur van den kam.

De oogen zijn donker vol, levendig.

De ooren, moeten ivoorwit van kleur zijn, zuiver rond en zoo groot mogelijk, zonder de harmonie van het geheel te

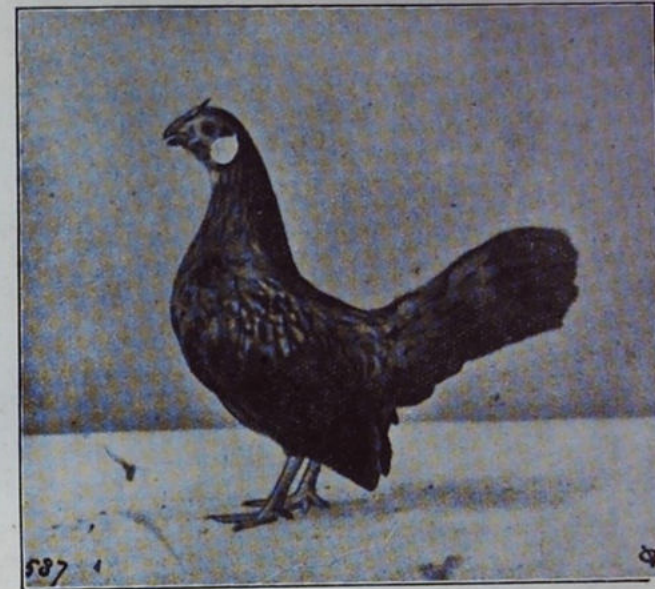

Fig. 18. Zwarte Java-krielhen. Bij dit hennetje moet men is de allereerste plaats de kopversierselen bewonderen. Het kammetje is fijn en lang van doorn, terwijl het oortje bijna rond is.

verstoren, goed vlak tegen het gezicht aanliggen en zacht als glacéleder aanvoelen.

De nek moet kort, krachtig en fraai gebogen zijn, voorzien van tot op de schouders reikend, vol halsbehang. De rug is kort en breed en voorzien van rijk vol zadelbehang.

De vleugels moeten ten opzichte van het lichaam vrij groot zijn. Zij worden ahangend gedragen, ongeveer tot over de hakken reikend, doch mogen ook weer niet al te groot zijn. De staart moet groot en breed zijn met flinke sikkelveeren en

eenigszins gespreide staartsteunveeren. De glanzende breede sikkels moeten onder een hoek van 50° graden trotsch en fier worden gedragen. De borst is breed en vol en naar voren goed bolvormig opwaarts gebogen.

De loopbeenen zijn kort, fijn van bouw, en zwart van kleur. Ook de teenen zijn zwart, doch de nageltjes wit.

De houding bepaalt verder de waarde van het geheel. Uitdagend, levendig, goed opgericht, vol durf. De kleur moet diep zwart zijn, overtoegen met kevergroenen glans. Een ongevenaard beeld van charme, fierheid en durf. Voor de grootte

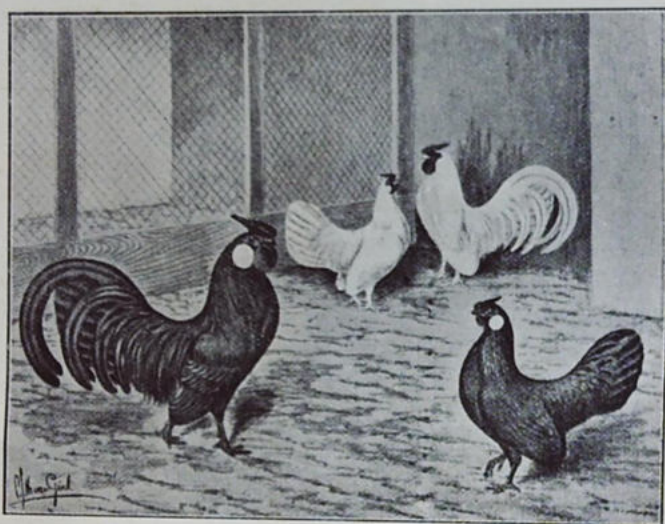

Fig. 19 Ideale zwart Java-krielen. Bovenstaande zwart Java-krielen, evenals de zich op den achtergrond bevindende witte Java-krielen, geven de ideale bevedering weer, zooals die een hoogst enkele maal benaderd wordt.

geldt het axioma „Hoe kleiner des te beter.” Het gewicht moet liggen tusschen de 416 en 520 gram. Het gewicht van het hennetje varieert tusschen de 312 en 416 gram.

Alles wat van het Haantje is gezegd, is ook van toepassing op het hennetje, met inachtneming van het geslachtsverschil. Derhalve zijn kam, ooren en kinlellen veel kleiner, terwijl de sikkelveeren natuurlijk ook ontbreken.

Fouten: Bolsterkam, te dikke kam met ineenloopende puntjes

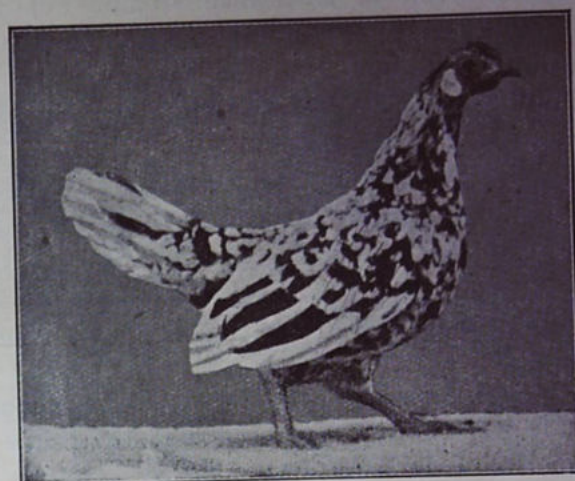

Fig. 20 Zwartbonte Java-krielen.

Fig. 21 Koekoek Java kriethaan.

zoodat er geen leven in zit. Korte stompe kam met korten doren Een bladderachtig kam geeft den indruk van slapte.

Wit in het roode gedeelte van het gezicht is een zware fout. Donker gezicht (niet helder vuurrood) eveneens. Behaard gezicht (meer bij de hennetjes).

Lichte oogen zijn absoluut te verwerpen. Het donkere oog toont veel grooter. Fouten in de ooren zij vele. Roodachtige glans in het wit van de ooren is een zware fout (blozende ooren). Vouwen in de ooren evenzoo. Gekerfde ooren, (gegroeefde ooren) of holle ooren (inzinkingen in het midden) inplaats van vlak te zijn.

Dofzwart is ook een erge fout in de kleur. Glans alleen is niet voldoende. Te kort in rug, zoodat de fraaie overgang verloren gaat. Kortvederige staart.

Aan de hand van de afbeeldingen zal het niet moeilijk vallen zich een goede voorstelling te maken van wat een prima Zwart Java Kriel moet zijn.

De beschrijving van de andere kleurslagen passen allen in het geschetste beeld zoodat wij daarnaar en naar de afbeeldingen kunnen verwijzen.

AFDEELING B.

IMPORTRASSEN

Het ligt niet in de bedoeling van alle geïmporteerde rassen hier een uitgebreide beschrijving te geven, daarvoor is dit boek te klein. Wie daar meer van wil weten schaffe zich een handboek over Pluimveeteelt aan. Alleen de rassen welke wij geschikt achten tot verbetering van den pluimveestapel in Ned. Indië of welke als zoodanig met voordeel kunnen worden gehouden, zullen we aan een nadere beschouwing onderwerpen. Toch zullen we zooveel mogelijk even aanstippen wat er zooal door verschillende liefhebbers geïmporteerd is geworden. We zijn er zeker van verre van volledig te zijn, maar houden ons overtuigd, dat we toch nog tot een aardige verzameling zullen geraken. Zooveel mogelijk zullen we de hoofdstukken alphabetisch indeelen.

Onderafdeeling I.

Import hoenders van Aziatischen oorsprong.

- a. De Brahma's.
- b. De Cochins.
- c. De Langshans.
- d. De Japansche Hoenders.
 1. de Japansche Langstaarhoenders.
 2. het Japansche zijdehoen.
 3. het Japansche Krielhoen.

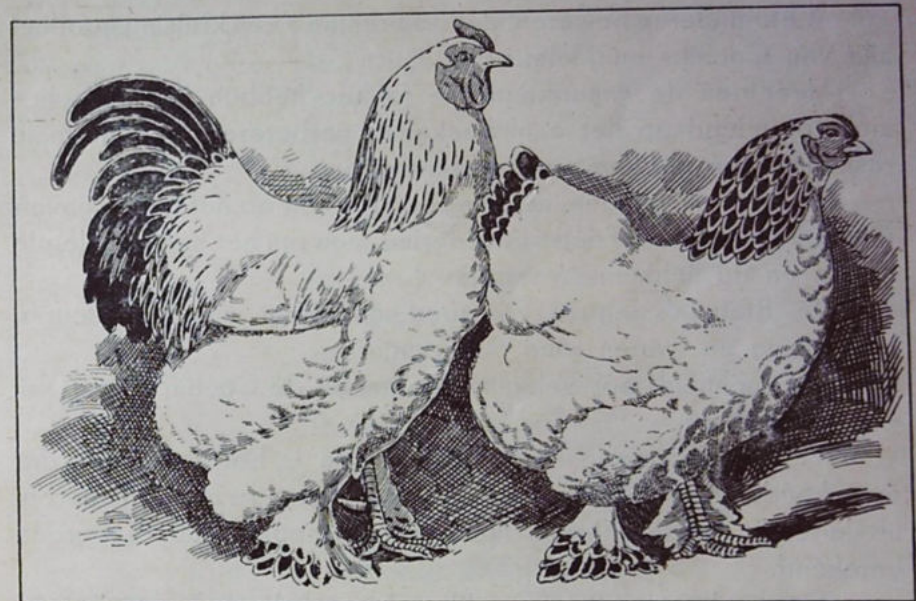

Fig. 22 Brahma-Poetra (licht).

Bij de drie eerst genoemden zullen we wat langer stilstaan. Wel is waar zijn ze van ondergeschikt belang voor het veredelen van het Nederlandsch-Indische landhoen, als we het zoo noemen mogen, maar door hun imposante verschijning en reusachtig voorkomen verdienen ze toch wat nader in beschouwing te worden genomen; ook al omdat ze hebben gediend ter verbetering van vele Europeesche hoenderrassen. Ja zelfs zijn ze gebruikt geworden om geheel nieuwe rassen te vormen.

a. De Brahma-poetra's, kortweg Brahma's genoemd.

Wanneer men de prachtdieren van den tegenwoordigen tijd vergelijkt met het type, dat in de zeventiger jaren van de vorige eeuw zijn intrede deed in Amerika, dan hebben zij slechts dit gemeen, dat ze zoowel voorheen als thans tot de reuzen onder de hoenders moeten worden gerekend. De eerst geïmporteerden hadden evenals alle landhoenders den enkelvoudigen kamvorm. Zij waren grijs van kleur en hadden slechts een matige pootbevedering. Ze zouden door een matroos zijn meegebracht uit Lukipoor, een haven van Voor-Indië, gelegen aan de Brahma Poetra.

Weer anderen beweren, dat de Brahma's een kruisingsproduct zijn van Cochins en Maleiers.

Meer dan de Amerikaansche fokkers hebben de Engelschen zich toegelegd op het aankweken en verbeteren der abnormale raskenmerken als kam en pootbevedering.

De eersten hielden meer het oog gericht op het nut en gaven minder om de sterke poot-bevedering, dan om het aantal gelegde eieren en de lichaamszwaarte.

De Brahma's leggen vrij goed, de eieren zijn roomkleurig, langwerpig en wegen rond 60 gram.

Broedschheid, hoewel minder dan bij de Cochin's, komt vrij veelvuldig voor.

Wegens de hooge onderhoudskosten is het geen hoen, dat men houdt voor de eieren alleen. De Brahma's moeten daarom uitsluitend, althans hier in Indië, tot de sporthoenders worden gerekend.

Men onderscheidt twee kleurslagen, de lichte Brahma's, ook wel hermelijnkleurigen genoemd van wege de zwart-wit gezoomde vederen van het halsbehang, welke bij de hennen bestaan uit tamelijk breede korte, bij den haan uit meer langwerpige smalle vederen en de donkere Brahma's waar de zwarte kleur aan borst, buik, pooten en dons bij den haan overheerschend is, terwijl hals, rug en zadel, alsmede de vleugels met witte vederen, al dan niet van een zwarte middenstreep voorzien, getooid zijn. Op de vleugels treft men nog een dubbele zwart-groene band aan.

De robe van de hen is, behalve het bovenste halsgedeelte,

't welk uit zwart-wit gezoomde vederen bestaat, zilver patrijskleurig.

In plaats van het vermelde in den standaard der beide kleurslagen geven wij liever een viertal plaatjes, waardoor het verschil voldoende aan den dag treedt.

De algemeene kenmerken speciaal ter onderscheiding van de Cochins volgen hier in het kort.

Kop:	ten opzichte van het lichaam klein.
Kam:	drie-rijig; middelste iets hooger; alle drie goed rechtop staand, en gelijkmatig getand, doch klein, zoodat het geheel veel overeenkomst heeft met den Wyandottekam.
Snavel:	krachtig, kort, gebogen.
Oogen:	oranje rood, kijken flink bijna uitdagend in het rond.
Oorlellen:	rood, vrij groot ten opzichte van de kinlellen.
Kinlellen:	rood, klein, rond.
Hals:	lang, mooie buiging in het bovenste gedeelte, bekleed met lange sierveeren.
Borst:	vierkant, goed vol en diep, borstbeen horizontaal.
Rug:	breed, kort, vlak met lichte rijzing halverwege tusschen halssierveeren en den staart (zadel).
Vleugels:	klein, horizontaal gedragen; bij den haan gedeeltelijk onder het zadelbehang
Staart:	kort, krachtig, niet loodrecht uit het zadel omhoog, sikkelveeren goed gespreid; bij de hen bijna loodrecht, waaivormig.
Staartdekveeren:	overvloedig.
Dijen:	breed, sterk bevederd.
Hakken:	overvloedig met zachte krullende veeren bedekt.
Dons:	overvloedig het achterlijf bedekkend en goed uitstaand.
Beenen:	gemiddelde lengte; krachtig zwaar gebeente bij den haan; kort bij de hennen in verhouding tot het geheel.

Voetbevedering: overvloedig, goed naar buiten staand.
Teenen: recht, lang, goed uitgespreid.

Algemeen voorkomen.

Van terzijde gezien, zwaar vierkant gebouwd, doch niet plomp; de houding van den haan is flink opgericht, trotsch en stoutmoedig; van de hen bescheiden. (Ontleend aan den standaard van de Nederlandsche Brahma-Cochinsclub).

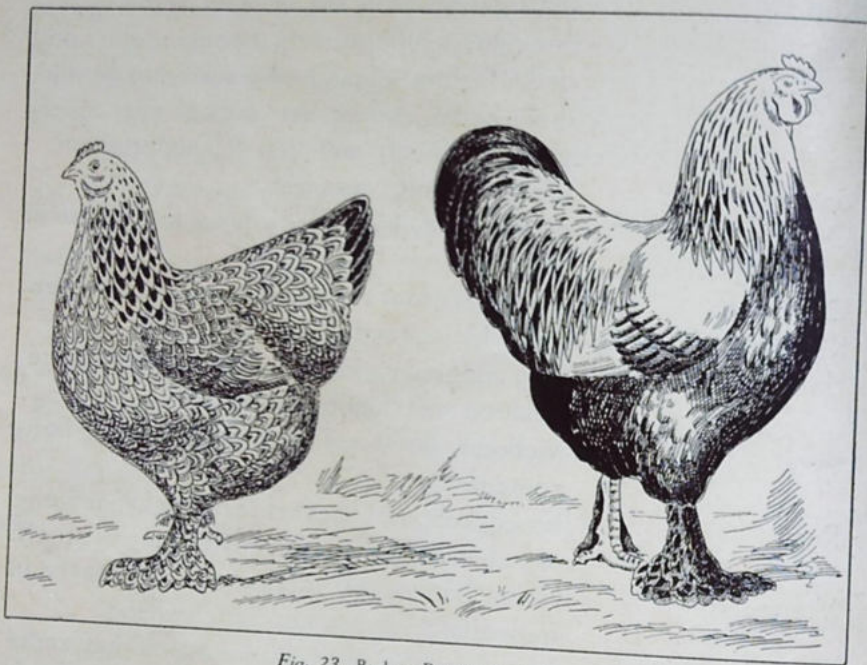

Fig. 23 Brahma-Poetra (donker).

HEN

Als de haan, doch met de verschillen van het geslacht.
Het zou ons te ver voeren de kleurslagen afzonderlijk te gaan beschrijven
Genoeg zij het te weten, dat naast de lichte ook de donkere Brahma's een groote rol in de Pluimveewereld zijn toebedeeld.
Alleen zij opgemerkt, dat het donkere bij den haan zich kenmerkt door zwart aan buik, borst en onderste ledematen.
De hen is zilverpatrijs kleurig.

b. de Cochín-China's.

Het vaderland van de Cochins, de reuzen onder de zware rassen is niet, zooals men afgaande op den naam zou denken, te zoeken in Cochín-China, doch het is een ras afkomstig uit Midden- en Noord-China.

Als nuthoen heeft het geen waarde.

Ze vallen op door de zware bevedering in het algemeen, speciaal van pooten, dijen en achterwerk. Ze staan hoog op de

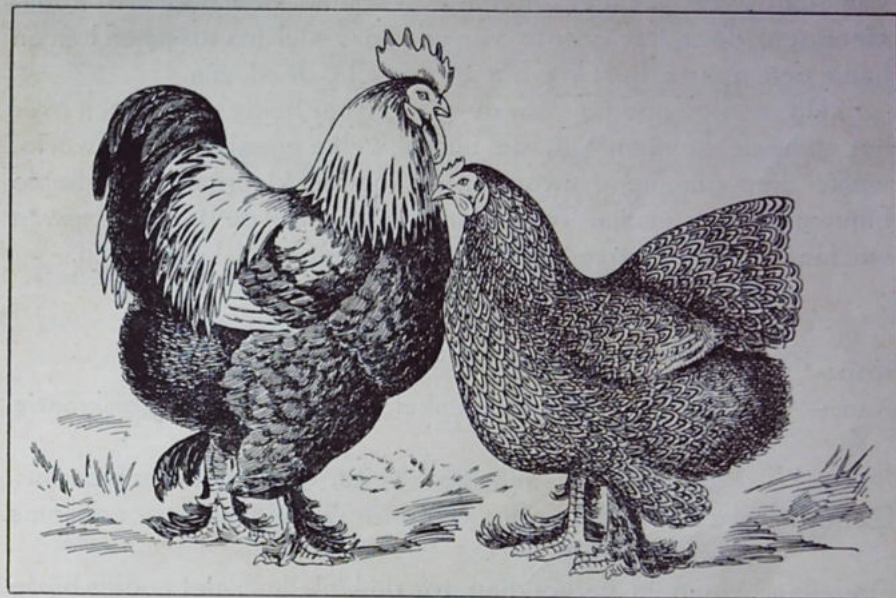

Fig. 24 Cochín-China.

pooten hoewel dat niet zoo opvalt. Het beenderstelsel is zwaar, het vleesch niet malsch. De zwaar bevederde pooten geven hem iets traags in zijn bewegingen. De broedschheid is zeer sterk; de eierleg daardoor beneden het middelmatige, terwijl de eieren voor zulke groote dieren meer naar den kleinen kant neigen. Het leent zich wel tot het houden in beperkte ruimte en kan als sieraad van een buitenplaats worden aangemerkt.

De kleurslagen zijn wit, patrijskleurig, buff (geel), zwart en koekoekkleurig.

De zwarte Cochins ziet men weinig, evenals de koekoekkleurigen. De buffs komen tegenwoordig meer in de mode, sedert

Cook, Engelslands meest bekende fokker, zich op het verbeteren van dit kleurslag heeft toegelegd. De witte zijn moeilijk zuiver te houden. De patrijskleurige leenen zich naast de buffs het best voor het houden in Indië, vooral door het fraaie gevederte van den haan zal dit soort een plaats weten te veroveren op toekomstige tentoonstellingen.

We zouden met het geven van den Cochin-standaard, aangenomen door de Nederlandsche Brahma-Cochin club, kunnen volstaan, ware het niet dat laatst genoemd kleurslag (de patrijskleurigen) door het groote verschil in vederdos tusschen hen en haan een aparte beschrijving gewenscht deed zijn.

Dit is niet noodig voor de witte, waar beide geslachten over het geheele lichaam wit, de buff's, welke egaal geel, de zwarte, welke diep glimmend zwart en de koekoekkleurige, welke beide blauwgrijs moeten zijn. Ter onderscheiding van de Brahma's geven we hier de door bovengenoemde club gegeven kenmerken.

HAAN

- Kop: klein, sierlijk, eenigszins vooruit gedragen.
 Kam: betrekkelijk klein, enkel, rechtop staand, gelijkmatig fijn getand.
 Snavel: kort, weinig gebogen, spits, geel of hoornkleurig.
 Oogen: zacht, verstandig van uitdrukking, oranje-rood, soms paarkleurig
 Oorlellen: lang in verhouding tot de kinlellen; niet zooals bij de Brahma's beneden de kinlellen hangend.
 Kinlellen: goed afgerond, gemiddelde lengte.
 Gezicht: glad, fijn van weefsel.
 Hals: kort, naar voren gedragen, rijkgetooid met lange siervederen, welke door hun groote lengte over de schouders hangend den rug zeer kort doen schijnen.
 Schouders: vierkant en zoo breed mogelijk.
 Borst: breed, rond, vooruitgedragen; punt borstbeen hooger dan bij de Brahma's.
 Rug: breed, kort.
 (halsvederen moeten de zadelvederen raken).
 Zadel: breed, zich bolvormig over den staart heen buigende. De uiteinden der gesloten vleugels

- zijn geheel onder de afhangende zadelsiervederen verborgen.
 Vleugels: klein, niet hangend, de uiteinden geheel bedekt door zadelsiervederen en in het dons verscholen.
 Staart: zoo klein mogelijk en niet rechtop gedragen als bij den Brahma. Slechts even boven de zadelvederen uitstekend.
 Staartdekvederen: zacht en overvloedig.
 Dijen: rijkelijk voorzien van zacht krullend dons.
 Hakken: zoomin mogelijk gierhakken.
 Dons: staat uit als een halve bal van zachte veeren.
 Beenen: kort, rijkelijk aan de buitenzijde bevederd, vooral onder den hak, zich uitstrekkend tot het eind van den middenteen.
 Voetbevedering: overvloedig.
 Teenen: recht, lang, goed gespreid.

Algemeen voorkomen, massief, breed, en zwaar, en overvloedig bevederd, houding gedrongen, plomp en traag in de bewegingen.

HEN

Ze schijnen samengesteld uit halve bollen van zachte donzige veëren, tegen het lichaam aangeplakt, overige algemeene ken-teekenen als van den haan.

De Patrijskleurige Cochin.

HAAN

- Kop: donkerrood, oranje of hier tusschen in.
 Halsveeren: rood, oranje of goudkleurig rood, elke veer met een diep zwarte streep.
 Rug, schouders en vleugelboog: diep glimmend rood.
 Spiegel: een duidelijke streep van glanzend groen zwart.
 Kleine slagpennen: buitenvaan rood-bruin, vormt bij gesloten vleugels een roodbruin veld; overig gedeelte van de kleine slagpennen zwart.
 Groote slagpennen: zwart met roodbruin gezoomd.
 Zadel: Rood oranje of goudkleurig rood, met zwarte streep over de schacht, als bij de halssierveeren.

Staart: zwart.
 Borst: diep glimmend zwart. Onderkant van het lichaam, achterlijf, dons, dijen en voetbevedering: zwart.
 Beenen: geelrood of geel.

HEN

Halssiervederen: als van den haan hoewel een dunnere teekening als op het lichaam is toegelaten.

Staart: zwart.

Grondkleur van het overige gevederte koffiekleurig d.w.z. koffie met melk vermengd, of iets lichter.

Elke veer is voorzien van een donkeren zoom en evenwijdig aan den omtrek van de veer; voetbevedering als van het lichaam.

c. Het Langshans-hoen.

De Langshans zijn afkomstig uit Noord China. De meest bekende zijn de zwarte; er komen ook witte en blauwe voor.

Ze zijn door Majoor Croad in Engeland geïmporteerd. Het zijn sterke forsche dieren, met matige pootbevedering aan den

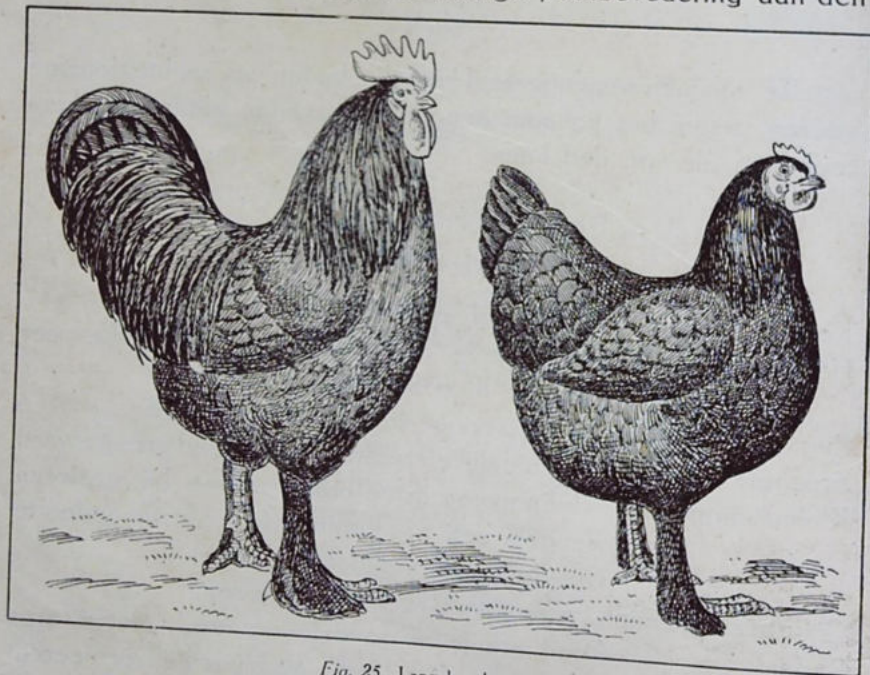

Fig. 25 Langshan-hoen

buitenkant. Ook komen Langshans met onbevederde pooten voor. Speciaal in Duitschland heeft men zich toegelegd op het wegfokken van de pootbevedering. Men kreeg daar een kleiner type met meer gestrekten rug. De Engelschen hebben het over een anderen boeg gegooid en zijn begonnen een Langshans te fokken met belachelijk lange pooten. Het oorspronkelijk type van de zwarte Langshans kan ons het meest bekoren. De haan met zijn prachtig groenglanzend vederdos en zijn krachtige staartontwikkeling, hoog gedragen, bijna op gelijke hoogte met de halsbuiing, met rug en hals een smalle U vormend, is bepaald een pracht verschijning.

Het is een rustig ras. De hen legt bruine eieren soms tegen het paarsche aan.

De standaard schrijft het volgende voor:

Houding: fier, zeer hoog.
 Kop: klein, fier, hoog gedragen.
 Bek: krachtig, gebogen.
 Kam: enkel, middelmatig groot, rechtop staand; regelmatig getand.
 Wangen: rood.
 Oogen: donkerbruin.
 Oorlellen: rood.
 Kinlellen: middelmatig lang, rond.
 Hals: hoog dragen, fraai gebogen.
 Romp: breed en zwaar, doch niet plomp.
 Borst: breed rond.
 Rug: lang, doch breed in de schouders.
 Zadel: sterk oplopend naar den staart.
 Vleugels: groot, goed aaneengesloten en hoog gedragen.
 Staart: hoog gedragen met mooie sikkelveeren.
 Pooten: dijen goed bevederd; loopbeen zeer lang, stevig; aan de buitenzijde matig bevederd.
 Teenen: met witte voetzolen en witte nagels.

Voor haan en hen gelden dezelfde kenmerken, met uitzondering van de geslachtsverschillen.

Het ras heeft gediend om door kruising andere rassen te verbeteren.

Wegens het betrekkelijk gauw broedsch worden is het aantal eieren, per jaar gelegd, gering.

Uitzonderingen hierop komen voor, vermoedelijk is er dan ander bloed ingebracht.

Behalve de zwarte, welke hier het meest bekend zijn, komen ook geheel witte en gele (buff) kleurslagen voor.

d. DE JAPANSCH E HOENDERS.

1. De Japansche Langstaart Hoenders.
2. Het Japansche Zijde Hoen.
3. Het Japansche Kriel Hoen.

1. De Japansche Langstaarthoenders

Omtrent deze hoendersoorten heerscht er nog vrij veel begripsverwarring, omdat de benaming in de verschillende landen, niet dezelfde is. Amerika noemt ze bij den verzamelnaam *Japanese Longtailed Fowls*, in het Hollandsch vertaald beteekent dit precies hetzelfde als hierboven vermeld. Aangezien echter twee in uiterlijk zeer verschillende soorten bestaan nl. enkelkammige en dubbelkammige, welke onderling ook nog sterk in vorm van elkaar verschillen, geven wij om de duidelijkheid de preferentie aan de Deutsche indeeling, welke twee rassen Langstaarthoenders erkent en deze verdeelt in Phoenix Hoenders en in Yokohama's. De Engelschen kennen deze twee rassen onder den verzamelnaam van *Yokohama's*, een naam, nog minder duidelijk en zeker veel minder omschrijvend dan de Amerikaanse benaming.

Wij zullen deze beide rassen afzonderlijk bespreken en beginnen dan met

a. de *Phoenix Hoenders* (*Shinowaratao*) = de meest-langstaartigen.

Eeuwen terug werd deze hoendersoort reeds in Japan gefokt. Ze mogen inderdaad als een staaltje van hooge cultuur worden aangemerkt. De adel stelde er een eer in bij hun jaarlijksche tochten van huldebetuiging aan den Mikado, de speren hunner ruiters te versieren met de lange staartveeren van dit hoenderras. Hoe langer hoe kostbaarder, was de leuze en het behoeft dan ook geen verwondering te baren, dat ze uitsluitend in het bezit van den hoogen adel waren. Uitvoer van dezen wondervogel,

ook wel „Paradijsvogel” genoemd, was streng verboden. Later werden ze aan hooge Buitenlanders ten geschenke gegeven en pas in de vorige eeuw kwam het uitvoerverbod te vervallen.

Er is zelfs een tijd geweest, dat de belasting in die mooie lintvormige staartveeren mocht worden voldaan. De staart-

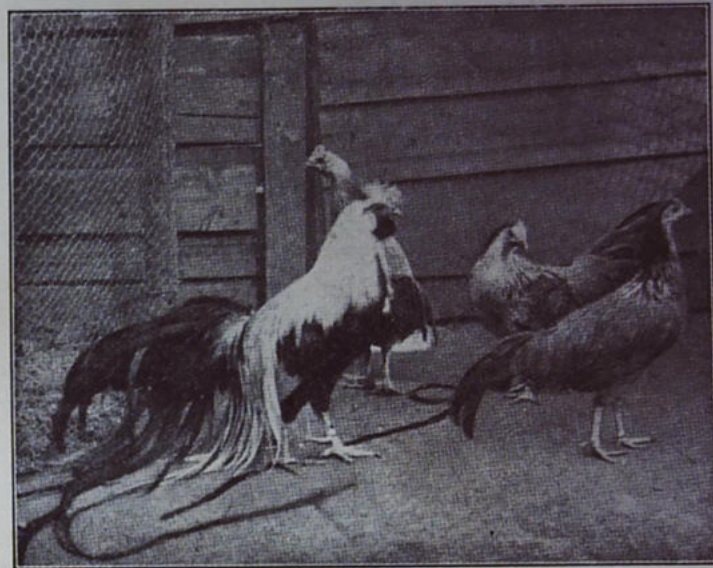

Fig. 26 Een toom Zilverhalzige Phoenix Hoenders zooals ze buiten Japan gefokt kunnen worden.

veeren kunnen een lengte van 3 tot 6 meter bereiken. De Phoenixvogels heeten in het Japansch: *Shinowaratao* = langstaartig. Ze komen in drie kleuren voor: De goudhalzen of Patrijskleurigen (*Akazasa*), de Zilverhalzen (*Shirafuji*) en de Witte variëteit (*Haku*).

De kam is enkel en de oorlellen zijn wit. Hals- en zadelbehang krachtig gestreept. De halssierveeren zijn bijzonder lang. Het is een lichtslag hoen, dat zelfs tot vliegen zeer goed in staat is en zelfs over tamelijk grooten afstand zijn hooge schuilplaatsen voor den nacht in de toppen der boomen met gemak innemen. De houding is gestrekt en de hoogte middelmatig. De rug is gerond en eenigszins aflopend. De kop is vrij smal en gestrekt. De snavel zwak gebogen. De oogen zijn oranje rood. De wangen fijn van weefsel en vuurrood gekleurd en onbevederd.

De ooren middelmatig groot, langwerpig rond en zuiver wit. Kinlellen fijn van weefsel niet groot en eveneens vuurrood.

De zadeldesierveeren moeten tot den grond reiken. De smalle staartveeren worden 4 tot 6 meter lang en zijn zoo soepel van nerf, dat ze gemakkelijk om den vinger gewonden kunnen worden. Deze eigenschap komt het toilet maken zeer ten goede want als deze langstaartige hanen gevoerd worden, worden ze pas op den grond losgelaten wanneer deze staartsierveeren in de papillotten zijn gezet. Ze worden daartoe eerst om een klosje of cilindervormig papier gewonden. De loopbeenen zijn bij het Phoenix hoen onbevederd en leiblauw of groenachtig van kleur. De voet wordt gevormd door vier zeer slanke teenen van de zelfde kleur als het loopbeen. Als grove fouten worden aangemerkt gele loopbeenen, roode ooren, te korte hals-, zadel- en staartsierveeren, en andere dan enkele kam. Als bijzonderheid dient nog te worden

vermeld, dat de hanen ter bescherming der staarten gehouden worden op bamboe krukken eenige meters hoog, ongeveer in den trant als de papagaaien in gevangenschap.

De bouw van de hen komt in slankheid geheel met den haan overeen. Zij mist evenwel alle sierveeren eigen aan het manlijk geslacht.

Zonder afbeeldingen is het niet mogelijk zich een voorstelling van dit meer dan interessante ras te maken.

Fig. 29 Goudhalzige (Akazasa) Phoenix Haan.

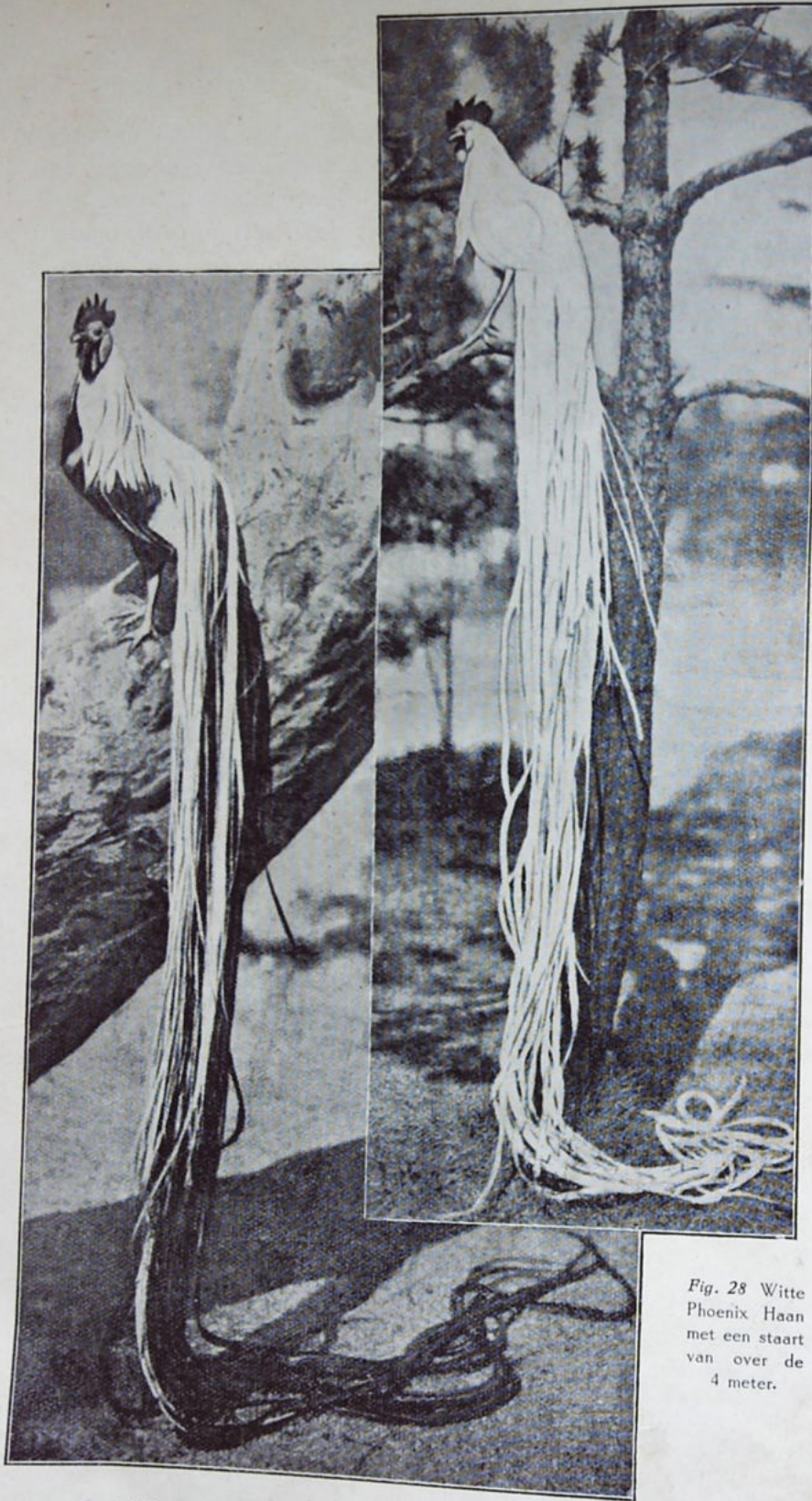

Fig. 28 Witte Phoenix Haan met een staart van over de 4 meter.

Fig. 27 Zilverhalzige (Sjirafuji) Phoenix Haan met een staart van 5 meter lengte.

Fig. 31. Eenjarige Zilverhalzige Phoenix Haan die het type uitstekend weergeeft doch waarvan de staartsiervieren welke pas op driejarigen leeftijd van het dier hun vermoorde lengte eenigszins gaan bereiken, nog niet voldoende zijn uitgegroeid.

Fig. 30

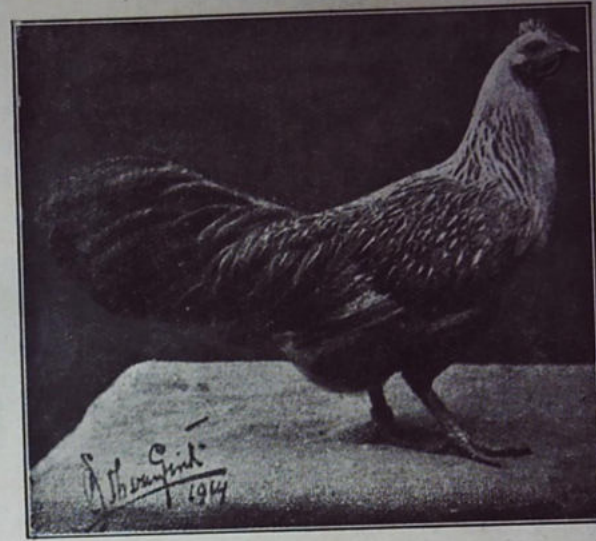

Fig. 32. Buitengewoon fraaie Zilverhalzige Phoenix Hen van het ideale type.

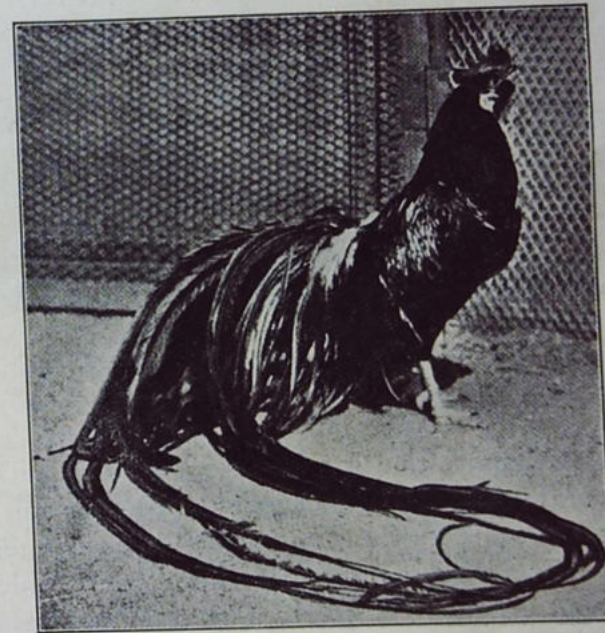

Fig. 33. Patrijskleurige Phoenix Haan, met eigenlijk te donkere halssierveeren waarop goudhalzig niet erg van toepassing is.

b. Yokohama's.

Na de inleiding betrekking hebbende op Japansche Langstaart Hoenders en hunne indeeling en de bespreking der Phoenix hoenders kunnen we wat de Yokohama's betreft al zeer kort zijn.

Het is een hoen dat veel overeenkomst heeft met het Maleische vechthoen. In kleur verschillen ze echter aanmerkelijk.

Fig. 34. Ideale Rood Gezadelde Yokohama Haan.

Van de Yokohama's zijn drie kleurslagen bekend. De Witte, de Patrijskleurige en de Rood gezadelde. Men is van meening dat de laatste soort door kruising van de twee eerst genoemden is ontstaan. Zeer zeker zijn de Rood gezadelde dieren het meest aantrekkelijk. Hoewel in staartlengte verre achter staand bij de Phoenix hoenders zijn ze toch beduidend langer dan bij elke andere bekende hoendersoort en leverden

de staartveeren een meer praktische versiering van de helmen der vroegere foedale Japansche ruitery, waarvoor de staartveeren van de oudere Phoenix Hanen veel te lang waren.

De kam is niet precies drie-rijig maar houdt het midden tusschen den triple kam van de Brahma's en de aardbei kam

Fig. 35. Een uitmuntende Wit Yokohama Haan.

van de Maleiers. Bek en beenen behooren zuiver geel te zijn. De kinlellen zijn zeer kort en rond. De Yohokama's onderscheiden zich van alle andere hoendersoorten door hun sierlijken gestrekten vorm en den sterk vooruitgedragen hals en de opgetrokken wieken, welke aan den gang van den fazant doet denken.

De hennetjes zijn evenals de hanen, doch aanmerkelijk kleiner en missen natuurlijk de aan het manlijk geslacht eigen sierveeren. Van den Roodgezadelde haan geven wij hieronder een fraaie afbeelding.

Bij het witte exemplaar komt de kamvorm en de gestrekte fazantenstaartdracht bijzonder goed uit.

c. De Hakadati's

Nog een derde soort Langstaart Hoenders wordt in Japan gevonden. De hanen hebben veel weg van de zilverhalzige Phoenix Hoenders. De hennetjes zijn zilver zalmkleurig geteekend. Ze zijn echter veel tengerder en fijner van bouw dan de eerstgenoemden, en hebben door hun levendig karakter veel meer behoefte aan een vrijen uitloop. Zij zijn bijzonder vlug en elegant. Behalve in Amerika zijn ze buiten Japan nog niet aangetroffen.

2. Het Japansche Zijde Hoen (*Tjemara Hoentje*).

Iedereen kent de grappige zeer aantrekkelijke *Tjemara* Kippen, die het lijdt wel geen twijfel meer, hun bakermat in Japan hebben. Het voornaamste waardoor ze zich van andere hoendersoorten onderscheiden is hun eigenaardig op haren gelijkend gevederte, want zelfs de veerschachten zijn zoo slap of soepel, dat ze eerder op grove haren lijken. Algemeen op Java verspreid is de witte varieteit. Maar er komen hoewel zeer sporadisch ook bruinachtig gekleurden voor, het best met de kleur van den bunzing te vergelijken.

Minder zeldzaam zijn de Zwarten. Die kan men zelfs in Europeesche landen aantreffen, al zijn ook daar de Witte veel meer verspreid.

De raskenmerken zijn de volgende:

Een laaggesteld gedrongen vogel met breede borst, zeer korte staart, goed gevuld en gesloten, goed ontwikkelde kuif met zware been- en voetbevedering welke ook de middenteen moet omvatten. Ze staan wat grootte betreft dicht bij de krielhoendersoorten dan bij het gewone landhoen; in type moeten ze op de Cochins lijken.

De kop is klein, voorzien van een vrij breede schedelknobbel waarop de goed ontwikkelde kuif geplant is, die bij de hanen bestaat uit langwerpige, naar achteren afstaande en afhangende, tamelijk lange sierveeren, bij de hen uit dicht bij elkander ingeplante opstaande veertjes.

Bij haan noch hen mogen de kuifveeren naar voren overhellen en een gedeelte van den kam bedekken.

Deze kam bestaat bij den haan uit een groote, bij de hen uit een kleine, onregelmatig gevormde vleeschknobbel, die een gedeelte van den korten, eenigszins gebogen en licht leiblaauw gekleurden snavel bedekt, den naam dragend van kroon-kam en donker paarsblauw gekleurd is.

De oogen zijn donkerbruin, bij zwart af.

Het aangezicht is onbevederd en evenals de kam gekleurd, doch nog een tintje donker-

Fig. 36 Witte overjarige Haan.

der. De kinlellen zijn klein en rond en van dezelfde kleur als de kam. Het oor is langwerpig, moet zuiver wit zijn, doch doorweven met een blauw-parelmoeren tint.

De hals is kort en gedrongen en van een rijk behang voorzien en gaat over in den breeden, korten, en in een sierlijken, korten bocht naar den staart oploopen den rug.

De borst is zeer vol en breed en wordt eenigszins naar voren gedragen.

De romp is kort en in alle deelen goed afgerond.

Het zadel vertoont ons een

Fig. 37 Een bijzondere goede Zwarte Tjemara Haan.

sterk ontwikkeld behang en gaat over in den zeer korten staart, die bij den haan volkomen bedekt wordt door de korte, dicht bij elkander geplaatste en mooi rond afhangende sierveeren.

De vleugels zijn zeer kort en worden strak tegen het lichaam aangesloten gedragen.

Het dijbeen is kort en rijk bevederd, het loopbeen middelmatig lang, van donker leiblauwe kleur, aan de buitenzijde van veeren voorzien en eindigt in de vijftienige voet.

De buitenste en middenteen dienen eveneens goed bevederd te zijn. Het vierde teentje, achter aan den voet, splitst zich in tweeën, zoodat daardoor de vijfde teen ontstaat. De kleur der teenen is evenals die van het loopbeen; die der nagels is witblauw of blauwwit, zooals men het noemen wil.

De huid is over het geheele lichaam, met uitzondering der afzonderlijk hierboven vermelde deelen, blauwachtig zwart

Het gewicht van den haan bedraagt ongeveer 2 pond, dat der hen pl. m. anderhalf pond.

Als grove fouten zijn aan te merken: afwijkende kleur van kam, kinlellen, aangezicht, huid, loopbeenen en ooren. Verder bladerkam of enkele kam, die intusschen in niet goed doorgefokte stammen veelvuldig voorkomen; gemis van den vijfden teen en afwijkend hard gevederte. Als kleinere fouten: te weinig ontwikkelde kuif en voetbevedering, gele weerschijn over het gevederte, te hoog gesteld en te gerekt of hoekig van bouw.

Zoowel van de witte als van de zwarte soort geven wij hierbij een afbeelding. De witte hen is te veel gestrekt. De overige vertegenwoordigen het juiste type.

3. Het Japansche Krielhoen (Chabo).

Het ras der Chabo's is oeroud. Het werd gefokt om als huisvogel, opgesloten in vergulde kooien het binnenhuis van den gegoeden Japanner te sieren en afleiding aan de dames te bezorgen. Er wordt nog steeds over gestreden of de Chabo's tot de oorspronkelijke dwergrassen moeten worden gerekend. Volgens een Duitsche natuurvorscheres zou de Chabo een cultuurproduct zijn. Zij grondt hare meening op de omstandigheid,

dat onder de Chabo's alle kleuren voorkomen, welke ook bij het Japansche landhoen worden aangetroffen. Het is voor ons van te weinig belang daarover te strijden. We zullen ons daarom bepalen tot het weergeven van de Standaard eischen voor het Wit-Zwart Japansche krielhoen vastgesteld.

Onze afbeelding van een keurig trio Wit-Zwarte Chabo's zal de beschrijving ten goede komen.

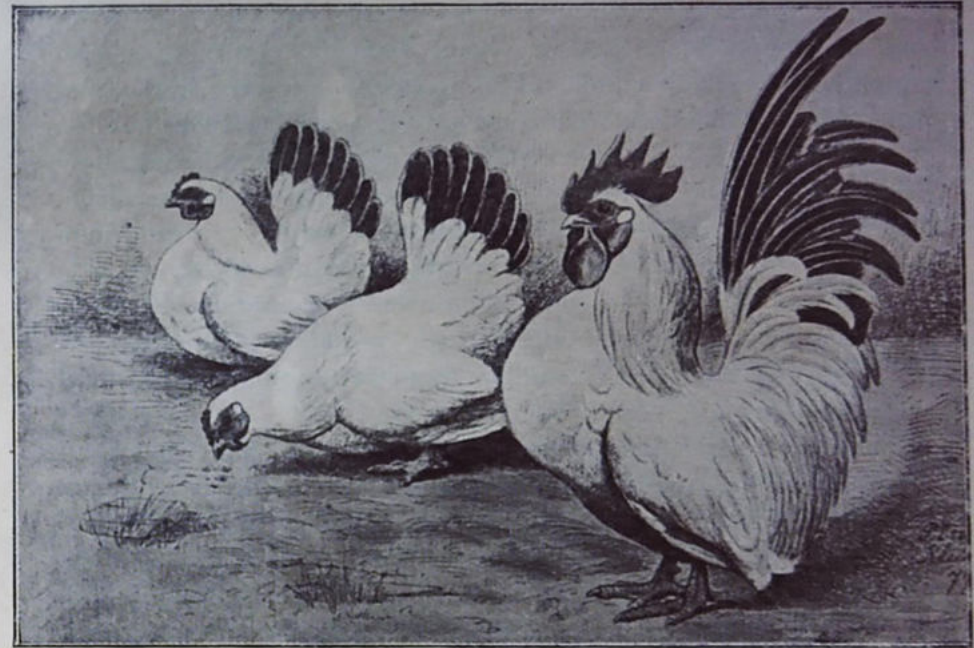

Fig. 38.

Algemeen voorkomen: Een kleine, sierlijke, gedrongen vogel, met hoog gedragen staart, laag gesteld, parmantig en trotsch, maar buitengewoon vertrouwelijk en mak, met lang, doch smal gevederte. Kop, klein zonder een nietigen indruk te maken. Snavel kort en geel van kleur, bij de zwarten donker. Kam enkel en recht op den kop gedragen, zonder vouwen of zijspranken, bij den haan groot en diep getand, bij de hen zeer klein. Aangezicht onbevederd, helder roodgekleurd. Oogen geel tot donkerrood, vurig. Ooren: rood. Kinlellen rood, bij de hen zeer

klein, bij den haan middelmatig groot en goed afgerond. Hals kort. De Duitscher eischt dezen rechtop gedragen; wij zien hem liever eenigszins in een sierlijke bocht achterwaarts gericht, zoodat de kop den staart geheel of bijna raakt. Romp goed afgerond en gedrongen. Borst goed gewelfd, breed en sterk naar voren gedragen. Rug zeer kort. Bij de hanen van rijk zadelbehang voorzien. Vleugels afhankelijk tot op den grond. Vleugelslagpennen breed. Staart zeer hoog gedragen, bij den haan rijk van kleine sierveeren voorzien. Grootte sikkelveeren van den haan buitengewoon lang, smal lancetvormig en zóó ingeplant, dat zij den kam raken. Loopbeenen: zeer kort, liefst zóó, dat zij geheel onder het gevederte schuil gaan en het lijkt of de dieren op hun hakken voortkruipen als zij zich voortbewegen. De beenkleur is geel bij alle variëteiten, behalve bij de zwarten, die zwarte beenen en teenen bezitten. Gewicht van den haan hoogstens 600 gram, van de hen hoogstens 450 gram.

Grove fouten. Te hooge beenstelling, gevouwen kam, achterwaarts gedragen staart, korte, breede of gebogen sikkelveeren bij den haan, smalle borst en hoog of horizontaal gedragen vleugels, vooral bij den haan.

De in Europa geïmporteerde vogels waren alle wit-zwartstaart Japansche krielen, door den Japanner Siro-Chabo genoemd. De kleurteekening dezer Siro-Chabo's is als volgt:

Haan. Staartstuurpennen zwart met kevergroenen glans overtrokken, sierveeren dito, doch met witte schacht en geheel met een smal wit randje omzoomd. Vleugelslagpennen wit met zwarten rand, de rest van het lichaam zuiver wit zonder eenig zwart, grijs of gele aanslag.

Hen. Vleugelslagpennen en staartstuurpennen zwart met witte schacht en geheel met een smal wit randje omzoomd.

Behalve de Siro-Chabo's treft men nog verscheidene andere variëteiten dezer dwergen aan.

Onderafdeeling II

Import hoenders van Amerikaanschen oorsprong.

- a. De Plymouth Rocks.
- b. De Rhode Islands.
- c. De Wyandotte's.

We zullen ons beperken tot bespreking van die rassen, welke van het meeste belang zijn voor den nutfokker en dan nog tot meest voorkomende kleurslagen.

Van de Plymouth-Rocks zijn dit de koekoekkleurige, meer bekend onder den naam van gestreepte, en wel in de eerste plaats de donkere, omdat deze kleur de kuikens het meest beschermt tegen hun natuurlijke vijanden, in het bijzonder den alom gevreesden bruinen kuikendief.

Dan komen de Rhode Island aan de beurt en ten slotte de Wyandottes.

Ze worden allen tot de middelzware rassen gerekend en munten als leg- zoowel als vleesch-hoen bijzonder uit. Het spreekt van zelf, dat men naast de nutstypen ook vogels uitsluitend voor de sport is gaan fokken; voor nut-sport leenen zich het beste de Plymouth-Rocks en Rhode Island Reds. Het tegenwoordig nut-type van het Wyandottehoen verschilt nog al veel van de hoofdzakelijk voor de sport aangehouden soortgenooten.

Na deze korte inleiding gaan we over tot de bespreking van

a. DE PLYMOUTH ROCKS

Omtrent het ontstaan van dit zoo bij uitstek leg- vleesch-ras is men het lang niet eens. Het ontleent zijn naam aan de geboorteplaats van den fokker Dr Bennet. Om aan te geven, dat dit door kruising verkregen ras tegen alle klimatologische invloeden bestand was, voegde hij er den naam „Rock”, (dat rots beteekent) bij. Plymouth-Rocks zou dan vrij vertaald willen zeggen: sterke kippen van Plymouth.

Zij die beweren, dat de Plymouth Rocks in Amerika, bij verkorting „Rocks” genoemd, ontstaan zijn uit een kruising van

het koekoekkleurig Dominique-hoen met het zwarte Javahoen zijn wel het dichtst bij de waarheid. Onder de kuikens komen, speciaal bij de hennetjes, nog al eens zwarte voor.

Door met deze zwarte exemplaren door te fokken, heeft men ook een constant zwarte kleurslag, de zwarte Plymouth-Rocks, verkregen.

Ook witte Plymouth-Rocks komen voor. Ze zijn in de zeventiger jaren, volgens beweren, gefokt uit eieren afkomstig van zeer

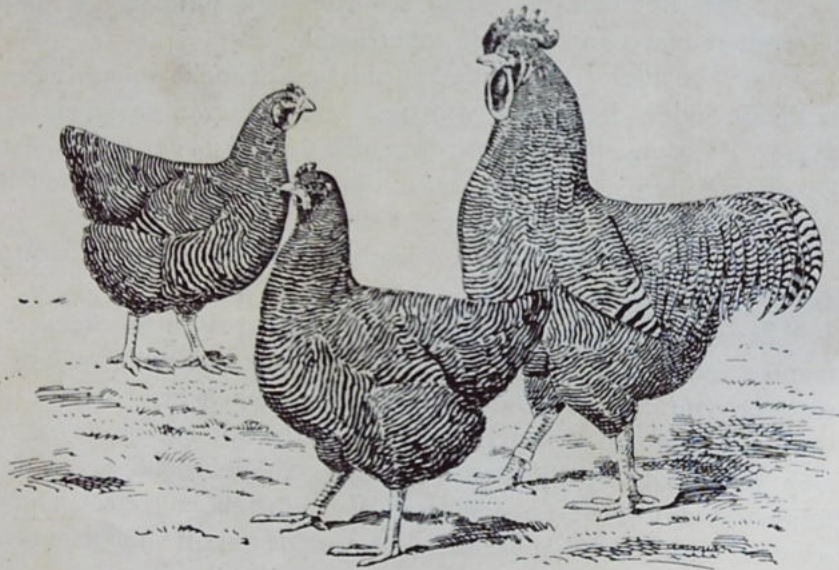

Fig. 39 Plymouth-Rock.

licht gekleurde, gestreepte Rocks. Wellicht is Leghornbloed ingebracht, vandaar dat de witte nog beter zouden leggen dan de koekoekkleurige.

De Witte variëteit moet spierwit zijn. Niet roomkleurig en vrij van gelen aanslag op de vleugeldekvieren, een fout die nogal veelvuldig wordt aangetroffen.

De combinatie van zuiver wit met de vuurroode kopversierselen, den gelen snavel, de oranjekleurige oogen en de diepgele loopbeenen is bijzonder aantrekkelijk.

Ter vergelijking met de later te beschrijven Witte Rhode Island hoenders geven wij hierbij een paar pracht exemplaren

Witte Rocks zooals zij werkelijk voorkomen en niet zooals de Standaard ze verlangt

Bij vergelijking met de Witte Rhode Islanders zien we dat het karakteristieke verschil voornamelijk is te zoeken in de meer uitgesproken „bull” nek van den haan en de meer oploo-

Fig. 40 Witte Plymouth-Rock Haan.

pende ruggen bij beide geslachten. Toch zijn de verschillen soms zoo gering, dat zelfs terzake deskundigen in enkele gevallen voor een raadsel staan, in welke gevallen het type van de Rocks den doorslag moet geven.

De gele (buff) Rocks zouden ontstaan zijn door gebruik te maken van gele Cochins. De zwaardere bouw van dit kleurslag maakt dit aannemelijk.

Ten slotte kennen we nog de patrijskleurige of goudgezoomde en de silver pencilled (zilvergezoomde) Rocks.

Het meest trekken de gestreepte Rocks de aandacht van het publiek. Zij zijn van alle kleurslagen het meest aangewezen om door kruising met Inlandsche koekoekkleurige kippen een nieuw slag kampongkip te fokken. De Inlander noemt de koekoekkleurslag „goerig”. Men kieze steeds enkelkammige hennen van bedoeld

Fig. 41. Witte Rock-Hen.

kleurslag. Uit die paring kan men een flinke kampongkip verwachten, welke ons meerdere en zeer zeker grootere eieren geeft dan de moeder-hennen. Een onaangename eigenschap zal zich bij de eerste generatie blijven vertoonen en dat is de broedschheid.

Bij verder doorfokken, zal ook dit minder worden. Men verlieze echter nimmer uit het oog, dat met de uit de kruising verkregen haantjes niet mag worden doorgefokt. Men mag zich niet door het kassian-stelsel laten verleiden om deze te sparen. Ze zijn, hoe mooi ze wellicht ook mogen uitvallen, wat de eerste drie generaties betreft, uitsluitend voor den slacht geschikt. Ze

leveren al zeer spoedig een bout van malsch, lekker en veel vleesch. De tweestrijd om de jonge hanen voor den slacht te

fig. 42. Koekoek-Plymouth-Rock haan.

bestemmen zal in den regel niet zoo heel groot zijn, want de meesten zullen groote fouten in de streepteekening vertoonen. Fokkers van het zuivere ras weten maar al te goed dat er, om

goede hanen te fokken, speciale toomen op na moeten worden gehouden.

Maar tamelijk goede hennen zullen zeker uit de kruising te

fig. 43. Zwarte Plymouth-Rock haan

voorschijn komen, al zal de zuivere streeping al spoedig vervagen. Dit voor hen, die hun krachten willen wijden aan de moeilijke taak, Java's pluimveestapel vooruit of op hooger peil te brengen. Men hoede er zich voor om meerkammige inlandsche kippen voor

de kruising te gebruiken. Men krijgt dan een allegaartje, dat ons geen bevrediging zal schenken. Maar met enkelkammige is men bijna zeker van het succes. Wij spreken hier uit eigen ervaring en dat zegt meer dan alle theorie.

Gaan we thans over tot het geven van den standaard voor dit over de geheele wereld zoo populaire ras.

Standaard van het Plymouth-Rock-hoen.

HAAN

- Houding: statig, levendig, massieve en toch vlugge bouw; rug zeer weinig oplopend naar den staart, hoogte v/d schouder ± 40 cm. Gewicht ± 4 kg.
- Kop: middelmatig groot, licht gebogen en rechtop gedragen.
- Oogen: helder, levendig rood-bruin.
- Kam: enkel, niet te groot, rechtop staand, dun, regelmatig getand met 5 punten, fijn van weefsel.
- Bek: middelmatig lang, licht gebogen, geel.
- Wangen: glad, donkerrood, onbevederd
- Oorschilden: langgerekt, smal, glad, dun, rood.
- Kinlennen: matig groot, goed afgerond, zonder plooiën; glad, helder rood.
- Hals: tamelijk lang, licht gebogen, goed ontwikkeld behang.
- Romp: tamelijk lang en diep, zwaar, iets opgericht, sierlijk geheel, van onderen goed gevuld.
- Borst: vrij breed, tamelijk diep, goed afgerond.
- Rug: middelmatig lang, gelijkmatig breed, plat in de schouders, bij het zadel iets oplopend.
- Zadel: tamelijk lang, een weinig oplopend tegen den staart en dezen goed dekkend, matig van siervederen voorzien.
- Vleugels: middelmatig groot, goed aangesloten gedragen, streep-tekening van de groote slagpennen duidelijk te zien.
- Achterlijf: middelmatig zwaar, matig van donsvederen voorzien

- Staart: middelmatig lang tot klein; weinig oplopend gedragen, pennen weinig gespreid, sikkelfederen sterk gebogen, de toppen der staartpennen dekkend, kleine sikkelveeren sterk gebogen *).
- Dijen: middelmatig lang, sterk bevederd tot aan den enkel.
- Loopbeenen: middelmatig lang, krachtig, onbevederd, sterk geel gekleurd.
- Voet: vier teenen, lang, goed gespreid, geel.
- Nagels: geelachtig tot hoornkleurig.

HEN

- Krachtig en vol gebouwd, levendig, gerekt van vorm, niet hoog op de pooten, \pm 35 cm schouderhoogte. Gewicht tot $3\frac{1}{2}$ kilo.
- Kop: eer klein dan groot naar verhouding van het lichaam, licht gebogen, iets langwerpig.
- Oogen: helder, levendig, rood bruin.
- Kam: enkel, klein, dun, rechtop staand, fijn, 5 punten, helderrood.
- Bek: middelmatig kort, licht gebogen, geel met hoornkleur of bruinkleurig.
- Wangen: glad, rood, fijn van weefsel.
- Oorschilden: smal, glad, fijn.
- Kinlellen: matig groot, afgerond, helderrood.
- Hals: middelmatig lang, weinig gebogen.
- Romp: tamelijk lang, goed gevuld en sierlijk.
- Borst: breed, naar voren gedragen, rond.
- Rug: tamelijk lang en gerekt, naar achteren wat oplopend.
- Zadel: middelmatig lang, een weinig oplopend bij den staart.
- Vleugels: middelmatig groot, goed gesloten.
- Achterlijf: zwaar, goed van donsvederen voorzien.
- Staart: kort, tamelijk vlak gedragen, goed van dekvederen voorzien.
- Dijen: tamelijk kort, goed bevederd.

*) Het tegenwoordig in Amerika meest geliefde staarttype heeft weinig ontwikkelde sikkelfederen.

- Loopbeenen: middelmatig lang, onbevederd, geel doch vaak met zwarte of groenachtige vlekken.
- Voet: vier teenen met kleur als van het loopbeen, nagels geelachtig tot hoornkleur.
- Kleur der bevedering van de gestreepte koekoekkleurige Rocks: lichtgrijze ondergrond, elk veertje regelmatig gestreept, met donker grijze tot zwarte dwarsbanden, streepen van gelijke breedte, zonder bruine tint of metaalglans. De hennen donkerder dan de hanen — Bij geen enkel ras is de koekoekkleur zoo fijn van streep-teekening als bij de Rocks. Vooral de „Aristokrats” van den bekenden fokker Holterman munten daarin uit. De ondergrond van de vederkleur is zacht blauwgrijs met de streep-teekening tot in het dons.
- Voor den fokhaan kieze men een haan die niet te donker, maar zeker niet te licht is. De staart moet kort zijn met weinig ontwikkelde sier- en sikkelfederen. De fokhennen, eveneens met korten staart, moeten donkerder zijn dan de hanen.

Waar wij speciaal het oog gericht houden op den nut-fok behoeven we niet verder hierop in te gaan. Hij, die Plymouth-Rocks zuiver wil fokken, schaffe zich afzonderlijk toomen aan voor hanenfok en voor hennenfok, zooals bij alle gestreepte rassen noodzakelijk is.

Wij komen thans tot de veelverbreide en veelgeliefde

b DE RHODE ISLANDS

1. De Rhode-Island-Reds (Roode Rhode Island hoenders)
2. De Rhode-Island-Whites (Witte Rhode Island hoenders)

Geen enkel ras mag zich voor het oogenblik in zoo algemeene en intensieve belangstelling verheugen als de Reds. Zij zijn het ten volle waard. En om de schitterend roode kleur, welke in meerdere nuances wordt aangetroffen en om de eierenproductie stonden ze in Holland bij de legwedstrijden meerdere malen boven aan. Ook is bij doelmatige verzorging de groei vrij snel

te noemen. Toch wordt er wel over geklaagd, dat ze achterstaan bij de Leghorns, de Australorps, Wyandottes en Barnevelders. Wij zelf deden deze ervaring op, hoewel in den lateren tijd hierover, tengevolge van doelmatige opfok, minder te klagen valt.

Behalve de Roode fokt men tegenwoordig ook met succes de Witte variëteit. Deze waren aanvankelijk alle Rozekammig, doch al spoedig vielen hieruit enkelkammige exemplaren, waaruit de enkelkammige soort is voort gekomen, welke de Rozekammige weldra heeft overvleugeld. Op het ontstaan der Witte Rhode Islands komen we straks nader terug.

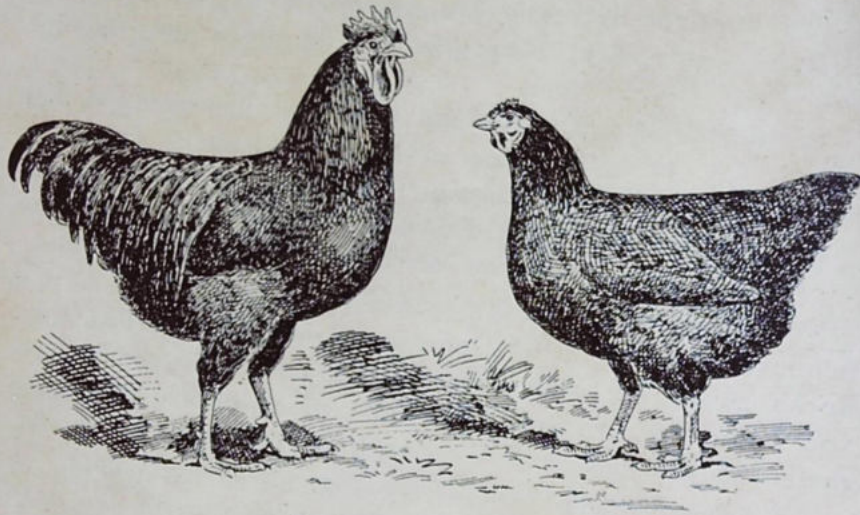

Fig. 44. Rhode-Island-Red.

Het Rhode-Island-landhoen is verbeterd door kruising met de roode Maleier en Cochin-China's. De enkelkammige variëteit wordt als nuthoen en sport-hoen zeer hoog aangeslagen.

Langen tijd waren uitsluitend de enkelkammige als ras toegelaten. Eerst na veel strijd is het mogen gelukken ook de rozekammige erkend te zien. Men heeft de rozekammige gefokt om het bevrozen der kammen te voorkomen. Voor streken met buitengewoon koude winters valt daar wel iets voor te zeggen, doch in een tropisch klimaat vervalt deze reden en geven wij voor ons de voorkeur aan de fraaie enkelkammige variëteit.

De standaard is als volgt:

HAAN.

Langgerekt, rechthoekig van vorm flink, krachtig, uitdagend, gesloten gevederte, rug lang en vlak, staart weinig oplopend, niet te hoog op de beenen, schouderhoogte 35 cm.

Kop: middelmatig groot, een weinig vooruit gedragen.

Kam: enkel, niet te groot, zuiver rechtop staand, breed aangezeten, regelmatig en zuiver getand met 5 punten, de middelste tanden het hoogst, voor en achter lager, te vergelijken met duim en gespreide vingers van een hand, achter iets gebogen, den kop eenigszins volgend.

Oogen: groot, helderrood.

Wangen: onbevederd, helder rood.

Snavel: lichtgebogen, geelachtig of bruin hoornkleurig.

Oorschilderen: gerekte, smal, weinig geplooid, rood

Kinrellen: middelmatig lang, regelmatig, zonder plooiën of rimpels, helderrood.

Hals: tamelijk kort, iets gebogen, naar voren gedragen, behang overvloedig.

Romp: rechthoekig, goed afgerond, borstbeen lang en naar voren gedragen.

Denkt men hals, dijen en staart weg, dan moet de romp gelijken op een baksteen op zijn kant

Rug: lang en breed, volkomen horizontaal.

Zadel: middelmatig lang, niet oplopend, matig van sierveeren voorzien.

Vleugels: krachtig, breed, niet te lang, goed gesloten, horizontaal gedragen.

Achterlijf: tamelijk zwaar en behoorlijk van donsvederen voorzien.

Staart: middelmatig lang, staartpennen eenigszins gespreid, flink achterover gedragen, sikkelveeren middelmatig lang en breed, de staartpennen bedekkend.

Dijen: tamelijk kort, sterk bevederd.

Loopbeen: krachtig, onbevederd, geel met roode bies aan den buitenkant.

Voet: vier teenen, kleur van het loopbeen, nagels geelachtig hoornkleurig.

HEN

Lang, gestrekt, rechtboekig, krachtig gebouwd, rug lang en vlak, staart een weinig oplopend, goed aaneengesloten gevederte.

Schouderhoogte 30 cm. Gewicht $3\frac{1}{2}$ kilo.

- Kop: middelmatig groot, ietwat vooruitgedragen.
 Kam: enkel, klein, rechtop staand, regelmatig getand, 5 punten.
 Oogen: groot, helder rood.
 Wangen: onbevederd, rood.
 Snavel: middelmatig lang, geelachtig hoornkleurig.
 Oorschilden: gerekt, smal, rood.
 Kinlellen: middelmatig lang, regelmatig, rood.
 Hals: tamelijk kort, iets naar voren gedragen
 Romp: rechthoekig, het borstbeen lang, diep en naar voren gedragen.
 Borst: breed, diep, goed afgerond.
 Rug: lang, breed, horizontaal.
 Zadel: weinig ontwikkeld, niet oplopend.
 Vleugels: krachtig, goed gesloten, horizontaal.
 Achterlijf: zwaar, goed van dons voorzien.
 Staart: kort, gespreid en achterover gedragen.
 Dijen: middelmatig kort; goed bevederd.
 Loopbeen: middelmatig lang, onbevederd, geel.
 Voet: 4 teenen, geel, nagels geelachtig.

Over de kleur van gevederte is heel wat te doen geweest. Het geheel bij den haan moet schitterend warm-rood zijn, behalve waar zwart is voorgeschreven. De onderkleur moet rood zijn. Leikleurige onderkleur komt echter vaak voor bij de zeer donkere exemplaren.

Groote slagpennen binnenvlag rood, buitenvlag zwart met smalle zooming van rood, voldoende om het zwart in opgenomen vleugelstand volkomen te bedekken; dekveertjes der groote slagpennen zwart: kleine slagpennen, buitenvlag rood, binnenvlag zwart met breede roode omzooming. Staart: staartpennen en sikkelveeren zwart of groenachtig zwart, staartdekveeren zwart met rood, waar ze het het zadel raken Overigens alles rood.

Bij de hen overal rood als bij den haan, behalve de hals-siervederen, welke aan het uiteinde een kleine zwarte punt mogen vertoonen. Staart zwart, behalve de twee bovenste pennen, welke aan het uiteinde rood gezoomd mogen zijn.

Zoals reeds boven gezegd, de warme roode kleur is moeilijk te beschrijven; zelden ziet men ze goed. Als de zon er op schijnt moeten de veeren rood blijven, niet oranje worden en ook niet op donker mahoniehout gelijken. 't Is en blijft moeilijk.

b. DE RHODE ISLAND WHITES.

De Rhode Island Whites werden gecreëerd door Patrijs Cochin hennen te paren met Witte Wyandotte hanen. De eerste nakomelingen waren alle Rozekammigen en hadden een vuil flauw

Fig. 45

geelwitte kleur. De hennen van deze eerste generatie werden gepaard aan Rozekammige Wit Leghorn hanen. Tien procent van deze tweede kruising waren wit met onbevederde gele beenen en waren eveneens Rozekammig. Maar aan het type ontbrak nog zowat van alles, daar ze zeer veel van Plymouth-Rocks weghadden.

Toch werd ook het goede type weldra vastgelegd. Uit de Rozekammigen vielen zooals begrijpelijk ook exemplaren die enkelkammig waren. Deze enkelkammigen hebben de Rozekammigen zelfs in betrekkelijk korten tijd overvleugeld. Toch blijft nog steeds de moeilijkheid bestaan ze van de Witte Plymouth Rocks te onderscheiden

Fig. 46

want het juiste type voor de Witte Rhode Islands ligt nog steeds zeer dicht bij de grens van het Plymouth Rock type, en hier hebben we niet zooals bij de Engelsche Sport Witte Leghorns, die soms heel veel weg konden hebben van de Witte Minorca's, de beenkleur die de beslissing kon brengen. Bij nauwkeurige bestudeering van onze afbeeldingen zal men de moeilijkheid inzien. Alleen de gestrekte rug kan hier de richting wat aangeven, doch deze rechte ruggen zooals we ze hier zien, hebben ze lang niet allemaal.

Als laatste van de import-rassen van Amerikaanschen oorsprong voor onzen Oost van belang, noemen we het Wyandotte-hoen.

c. HET WYANDOTTE-HOEN.

Het ras zou ontstaan zijn, als resultaat van acht verschillende kruisingen. Door deze kruisingen ontstonden de zilverwyandottes.

De Wyandottes ontleenen hun naam *niet* zooals in zoovele handboeken wordt aangegeven, aan een uitgestorven Indianenstam, althans *niet rechtstreeks*, doch zij werden door den eersten exposant Mr. Hondlette zoo genoemd, naar een kustvaartuig, toebehoorend aan een zijner bloedverwanten.

Het ras, beroemd om zijn fraaie plumage, werd omstreeks 1884 in Europa ingevoerd. Het is het sportras bij uitnemendheid en daarom alom verspreid. Zij bezitten een romp, meer tot den kubus naderend.

Uit de Zilver-Wyandottes werden geleidelijk andere kleurslagen gefokt. We noemen de Goud-Wyandottes, de Patrijs-Wyandottes, de witte Wyandottes, de gele of buff Wyandottes, de Silver pencilled en de Columbia-Wyandottes, ook wel hermelijn Wyandottes geheeten wegens de zwarte siernekeveertjes, welke schitterend afsteken op den overigens geheel witten romp, waarvan alleen de achter uitstekende staartveeren zwart zijn geteekend. Ze hebben wel eenige overeenkomst met de lichte Brahma's. Het meest opvallend verschil is de zware pootbevedering van het loopbeen bij de Brahma's, terwijl het loopbeen bij de Wyandottes onbevederd is. Vooral de witte Wyandottes zijn beroemd om hun hooge legcapaciteit. De eieren zijn middelmatig groot en behooren roomkleurig of licht bruin te zijn.

De witte Wyandottes zijn gefokt uit de meer wit gekleurde afstammelingen der zilver Wyandottes, door kruising met andere witte rassen.

We achten de Wynandottes geschikt voor kruisingen van alle op Java voorkomende meerkammige hoenders. Vooral het groote driekammige bruine Kedoehoen zou hierdoor aanmerkelijk verbeterd kunnen worden. Alleen wat de broedschheid betreft zou er waarschijnlijk weinig vooruitgang te bespeuren zijn. Bij oordeelkundige behandeling gaat de broedschheid echter spoedig voorbij, zoodat zulks ook door de nakomelingen wel overgeërfd zou kunnen worden.

We laten hier den standaard van het Wyandotte-Hoen volgen.

HAAN.

- Krachtig, statig, middelmatig hoog. Gewicht $3\frac{1}{2}$ kg.
 Kop: breed, kort, fraai afgerond.
 Kam: rozekam, middelmatig groot, met fijne puntjes bezet, de lijn van den schedel volgend en in een punt uitlopend.
 Bek: kort, krachtig, geel.
 Wangen: onbevederd, rood.
 Oogen: levendig, donkerrood.

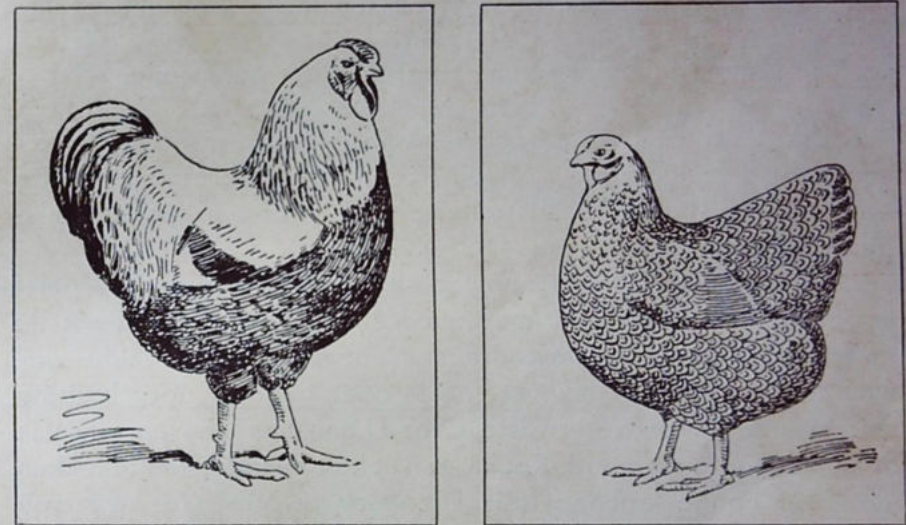

Fig. 48. Silverpencilled Wyandotte.

- Oorlellen: middelmatig groot, rood.
 Kinlellen: middelmatig lang, fraai afgerond, fijn van weefsel.
 Hals: krachtig, sierlijk gebogen, niet te lang.
 Romp: middelmatig breed, goed afgerond.
 Borst: vol, breed.
 Rug: middelmatig lang, gebogen, oplopend, breed.
 Zadel: breed, oplopend naar den staart.
 Vleugels: middelmatig groot, goed aaneengesloten gedragen.
 Staart: middelmatig groot, met lange sikkelen en siervederen.
 Pooten: dijbeen middelmatig lang, loopbeen sterk, onbevederd, hoog geel, teenen geel met witte nagels.

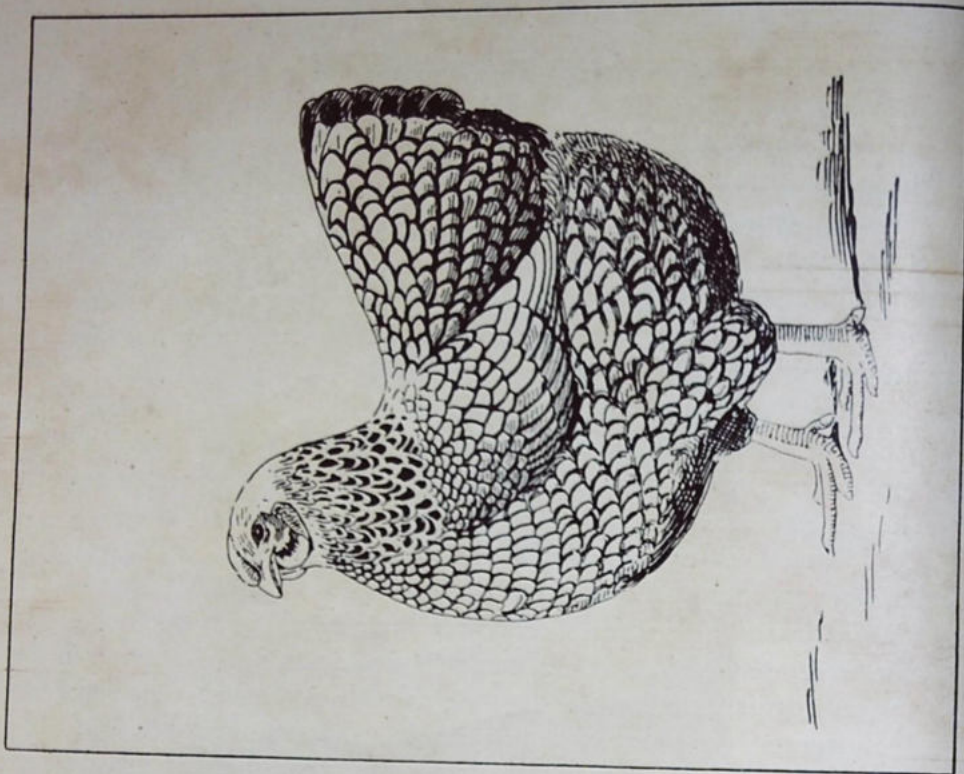
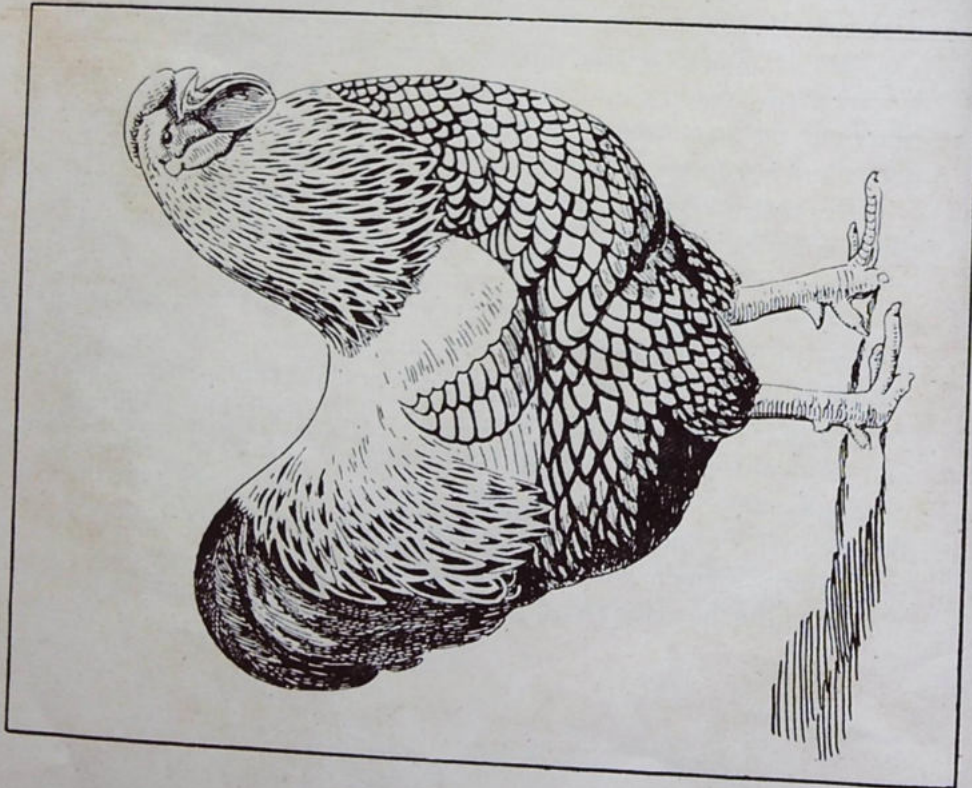

Fig. 47. Zilver Wyandotte.

HEN

Als de haan, met uitzondering van de gewone geslachtsverschillen.

Hiermede zijn wij aan het eind gekomen van de belangrijkste Importrassen van Amerikaanschen oorsprong.

De witte en Columbia Wyandottes worden al tamelijk veel in Indië aangetroffen. Met den import van goede zilver Wyandottes werd einde 1924 een aanvang gemaakt.

Onderafdeeling III.

Import-hoenders van Australischen oorsprong.

Uit Australië worden zoowat alle bekende rassen in Nederlandsch-Indië ingevoerd. Alleen het in Australië zelf gemaakte ras, de wel bekende Australorp, komt voor een afzonderlijke bespreking in aanmerking.

Australië zelf heeft zoowat alle denkbare nuts- en sportrassen geïmporteerd en met succes verder gefokt. Alleen de zwarte Orpingtons beantwoorden minder aan de gestelde verwachtingen, zoodat men er toe is over gegaan, door kruising met zwarte Minorca's, zwarte Croad Langshans en waarschijnlijk ook met zwarte Plymouth-Rocks, een lichter hoenderslag te fokken met zeer hoge legcapaciteit. Dit nieuw gevormde ras, waarvan talrijke minderwaardige exemplaren op de Indische markten worden geworpen, heeft eigenschappen, welke het bij uitstek voor ons doel geschikt maken. Hooge legcapaciteit, weinig broedschheid, gemakkelijken en snellen opgroei, vroeg (na $5\frac{1}{2}$ —6 maanden) aan den leg komen der jonge hennen en een behoorlijk gewicht der jonge hanen, welke hen speciaal door hun witte blanke huidskleur een uitstekend, zeer gewild slachthoen doet zijn.

Dit nieuw gevormde ras, de Australische-Zwarte-Orpington, behoeft voor de doorsnee witte Leghorns niet onder te doen, doch heeft op deze, twee niet genoeg te waardeeren eigenschappen voor, welke onzes inziens de Australorps hooger plaatsen dan de witte Leghorns. Het zijn de zwarte kleur en het hoogere lichaamsgewicht. Hun zwarte kleur toch behoedt de hennen

Fig. 49. Australorp.

voor vuil worden, wat vooral in den natten moesson ontegenzeggelijk een groot voordeel is ten opzichte van de witte Leghorns, welke er in dien tijd heel vaak zeer onoogelijk uit kunnen zien.

Het meerdere gewicht, speciaal der hanen maakt hen zeer geschikt tot verbetering van het Inlandsche zwarte enkelkammige hoen. (zie aldaar).

Gaan we thans over tot het vermelden van de voornaamste punten uit den Standaard.

Nutstandaard van de Australorp.

Algemeen voorkomen. Levendige, wijduitstaande vogel, met kort goed aaneengesloten gevederte; zwart met groenen weerschijn, niet violet.

HAAN

Kop:	fier, rechtop dragend.
Oogen:	zwart; groot, vol zelfvertrouwen.
Kam:	enkel, middelmatig groot met vijf punten.
Oorschelpen:	vuurrood, fijn van weefsel.
Wangen:	vuurrood.
Kinlellen:	middelmatig groot, goed afgerond.
Hals:	trots rechtop gedragen, met rijk glanzend behang.
Borst:	rond en breed.
Rug:	flink breed en lang.
Zadel:	weinig ontwikkeld.
Staart:	niet te hoog, doch breed gedragen, geen lange sikkelveeren.
Pooten:	zwart.
Voeten:	voorzien van vier teenen.
	Lichaaamsgewicht 3600 gram.

HEN

Als voor den haan met de aan het geslacht eigen verschillen. Lichaamsgewicht 2600 gram.

Te groote vogels zijn niet gewenscht. Ze hebben neiging tot vet aanzetten en komen minder snel door den rui.

In Nieuw-Zeeland worden de beste resultaten bereikt. Een hen bracht het daar in een officieelen wedstrijd tot 342 eieren.

Dat dit groote uitzonderingen zijn behoeft niet nader uiteen te worden gezet, maar toomen van gemiddeld 250 eieren per hen, per jaar zijn geen zeldzaamheden.

De kuikens groeien gemakkelijk en zooals reeds gezegd leggen de jonge hennen al heel vaak op den leeftijd van 5—5½ maand. In Australië tracht men dit tegen te gaan door wat spaarzamer voeding, welke de geslachtsrijpheid tegenhoudt, doch de lichamelijke ontwikkeling bevordert. Men heeft ze daar niet graag aan den leg vóór zij 6 maanden oud zijn.

Gewicht: Haan 9 – 10 lbs. beter $8 = \pm 3600$ gram

Hen 7 – 8 lbs. beter $6 = \pm 2700$ gram.

Onderafdeeling IV.

Importrassen van Europeeschen oorsprong.

- I. Importhoenders van Engelschen oorsprong.
- II. Importhoenders van Hollandschen of Belgischen oorsprong.
- III. De Middellandschezeerassen.

IMPORTHOENDERS VAN ENGELSCHEN OORSPRONG.

Hiervan zullen we alleen de Orpingtons en de Sussex bespreken, als zijnde deze het meest geïmporteerd. De Dorkings zijn waarschijnlijk ook wel op Java ingevoerd, maar ze komen dan toch uiterst zeldzaam voor.

a. De Orpingtons.

De Orpingtons zijn een ras gefokt door den beroemden Engelschen fokker W. Cook, die het den naam gaf van zijn woonplaats, het dorpje Orpington in Kent (Engeland). Volgens zijn publicatie in „Poultry” 1888 zouden ze ontstaan zijn uit Langshans, zwarte Plymouth-Rocks en Minorca's. De oorspronkelijke Orpingtons waren dan ook zwart. Tegenwoordig komen ook witte, gele en porcelein-kleurige Orpingtons voor. Vooral de gele zijn zeer gewild. Over deze laatste is nog al veel te doen geweest, daar volgens andere schrijvers, lang voor Cook dit kleurslag in de wereld bracht, er gelijksoortige hoenders door

Engelsche landbouwers werden gefokt uit Dorkings, Landhoen en Lichte Cochins, terwijl die van Cook zouden stammen van gele Cochins met goudlaken Hamburgers en donkere Dorkings.

Fig. 50 Orpington.

De Orpingtons zijn sterke, massieve dieren, die overal zeer in den smaak vallen. Zeer goede legsters van bruine, middelmatig groote eieren, terwijl de jonge haantjes wegens hun wit vleesch zeer gewild zijn als tafelhoen. De kuikens komen vlug in de veeren,

groeien gemakkelijk op en de jonge hennen leggen op een leeftijd van ongeveer zeven maanden.

Het blijft echter een nog onopgeloste vraag of zij met hun

Fig. 51 Orpington.

overdadige bevedering wel het geschikte ras zijn voor de tropen. Volgens sommigen zouden zij evenwel al spoedig in bevedering achteruitgaan, zich aldus aanpassende aan het warme klimaat. Zou dit werkelijk het geval zijn, dan zouden zij daardoor alleen

reeds veel van hun aantrekkelijkheid verliezen en zouden we, ook al om de grootere eieren, liever de voorkeur geven aan de Australische Orpingtons.

De algemeene raskenmerken vastgesteld door de Engelsche Orpington Club zijn als volgt:

HAAN

Algemeen voorkomen: rustig, bedaard, sierlijk, zwaargebouwd met volle losse bevedering: schijnbaar tamelijk laag op de pooten met sterkgebogen U-vormigen rug, oplopend zadel, korten achterwaarts gedragen staart; schouderhoogte ± 40 cm.

- Kop: klein, sierlijk rechtop gedragen.
 Kam: enkel, tamelijk klein, rechtop staande met 5 gelijkmatige tanden; helder rood.
 Wangen en Oorlellen: rood.
 Oogen: helder, levendig, bruin.
 Bek: donker hoornkleurig of zwart bij de zwarte; wit of licht hoornkleurig bij de witte en de buff (gele) kleurigen; kort, stevig en goed gebogen.
 Kinlellen: matig lang, fijn van weefsel, rood.
 Hals: kort, dik, iets gebogen.
 Romp: zwaar, gedrongen, breed, diep
 Borst: goed naar voren gedragen; lang recht borstbeen.
 Zadel: oplopend, overvloedige siervederen.
 Rug: kort met breede schouders.
 Vleugels: vrij vast aan het lichaam gedragen, tamelijk klein, kort, gesloten.
 Staart: kort, zeer vol, zwaar, naar achteren gedragen; middelmatig lange sikkelveeren.
 Achterlijf: vol bezet met fijn dons.
 Dijen: kort, zwaar en los bevederd.
 Loopbeenen: kort, recht, krachtig, onbevederd.
 Voet: vier teenen, goed gespreid, nagels wit.

HEN.

Algemeen voorkomen: Sierlijk, rustig, zwaar gebouwd, middelmatig laag op de pooten, sterk gebogen rug met oplopend zadel.

- Kam: klein, enkel, rechtop staand, 5 punten (volgens anderen soms een weinig op zijde vallend).
 Oogen: helder, levendig, roodbruin.
 Wangen: onbevederd, helderrood.
 Oorschilden: middelmatig groot, lang smal, helderrood, iets geplooid.
 Snavel: kleur als bij den haan.
 Kinlellen: klein, rond, helderrood.
 Hals: kort, iets gebogen.
 Romp: zwaar gedrongen.
 Borst: breed, diep; voorwaarts gedragen.
 Rug: kort met breede schouders, oplopend naar den staart.
 Zadel: oplopend, klein zadelkussen.
 Vleugels: klein, gesloten aan het lichaam gedragen.
 Achterlijf: vol en zwaar.
 Staart: klein, kort en vol, staartpennen iets gespreid, kort.
 Dijen: kort, zwaar en los bevederd.
 Loopbeen: kort, onbevederd; kleur als bij den haan.
 Voet: idem.

De kleur van de zwarte moet zijn schitterend zwart met groenachtigen glans.

De witte moeten geheel wit zijn. De gele, egaal geel zonder zwart in den staart. Het onderdons moet geel zijn. Leikleurig is een hoog aan te rekenen fout.

Behalve de reeds genoemde drie kleurslagen fokte Cook nog de porselein Orpingtons, bruin gekleurde vogels, waar tusschen regelmatig verspreid, tamelijk rijkelijk aanwezig, witte vederen voorkomen.

Het is een mooi hoen, dat helaas minder in den smaak valt dan men zou mogen verwachten.

Nog een vijfde kleurslag bracht Cook in de wereld. Het is een driekleurig hoen, dat tijdens het Diamanten Jubileum van Koningin Victoria in 1897 het eerst geshowd is geworden. Later is er niet veel meer van gehoord.

b. Sussex Hoenders.

Het Sussexhoen dankt zijn ontstaan aan het kruisen van het oorspronkelijke landhoen in Sussex met Aziatische rassen. Vandaar dat het of gele of witte eieren legt. Gele eieren wijzen op Aziatische afstamming.

De meest voorkomende zijn de hermelijnkleurigen, witte enkelkammige hoenders met zwarte met witomzoomde halssiervederen en zwarten staart.

Verder noteeren we nog de Roode Sussex en de Roodbonte met tamelijk veel witte veeren tusschen de overheerschend donkerbruine kleur. Daarom ook wel gespikkelde Sussex genoemd.

Voor alle kleurslagen worden de loopbeenen beschreven als wit, onbevederd, middelmatig lang; glad.

Het witte loopbeen is een der gemakkelijkste van de vele kenmerken, om de roode Sussex van de Rhode Island Reds te onderscheiden.

Ofschoon de Sussex Hoenders met uitzondering van de hermelijnkleurigen op Java weinig voorkomen en het bij dit ras in alle kleurslagen in de allereerste plaats op het type aankomt, kunnen wij volstaan met van elk der genoemde soorten een afbeelding te geven waarop vooral bij de hennen kenmerkend, de groote diepte van het achterlijf duidelijk is uitgesproken, terwijl wat het hanenmateriaal betreft deze gekozen zijn uit de allerbesten die in Engeland zijn gefokt. Het zijn geen dieren zoals het ideaal zou moeten zijn, doch zoals zij inderdaad kunnen worden gefokt, en die het ideaal zeker een heel stuk benaderen.

Voor den gewonen fokker geven deze afbeeldingen voldoende kijk op de Sussex, om ze met gemak van de veel slankere Rhode Islands Reds te kunnen onderscheiden.

Voor de beschrijving van den Standaard kunnen wij gevoegelijk naar de grootere werken verwijzen.

Fig. 53, Roode Sussex hen.

Fig. 52, Roode Sussex haan.

Fig. 55. Lichte of Hermelin Sussex haan

Fig. 54. Lichte Sussex hen.

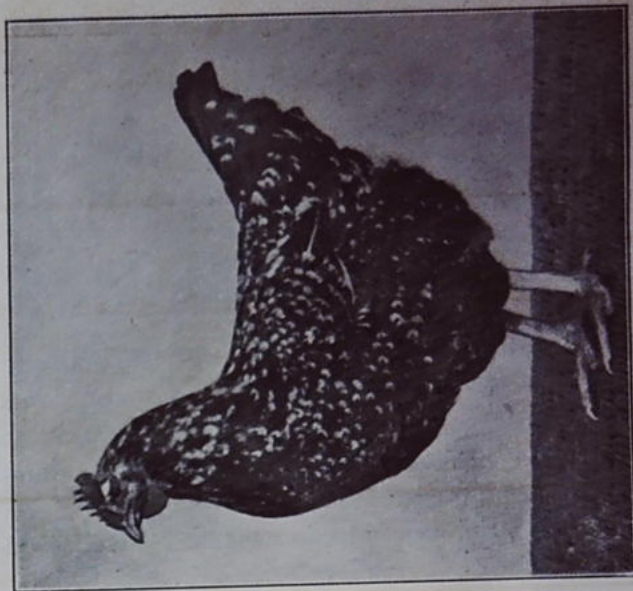

Fig. 57. Speckled Sussex hen.

Fig. 56. Speckled of Driekleurige Sussex haan.

II. Import Hoenders van Hollandschen of Belgischen oorsprong.

- a. De Barnevelders.
 1. De Bruine Dubbelgezoomde Barnevelders.
 2. De Zwarte Barnevelders.
 3. De Witte Barnevelders.
- b. De Welsummers.
- c. De Campines of Braekels.

De hier in Indië meest vermaarde der Hollandsche import-hoenders zijn wel de *Barnevelders*. Alleen voor deze is een toekomst in de tropen als nuthoer. De Hollandsche Witkuiven Zilverlakens zullen het wel nooit verder brengen dan tot sierhoenders, sporthoenders dus.

Wij zullen ons daarom bepalen tot het beschrijven van de Barnevelders.

De importhoenders van Belgischen oorsprong komen nog veel minder op Java voor, hoewel af en toe berichten over import van Zilver Campines opduiken. Ook schijnen sommige liefhebbers iets te voelen voor import van de zware blauwgrijs gestreepte Meschelsche hoenders. We vinden hierin nog geen aanleiding, van deze rassen den standaard te vermelden, hoewel niet ontkend mag worden, dat voor de tot de lichtere rassen behorende Campines hier wellicht ook wel toekomst kan zijn weggelegd.

a. De Barnevelders

1. De Bruine Dubbelgezoomde Barnevelders.

We zullen ons niet bezighouden met de geschiedenis van het ontstaan der Barnevelders na te pluizen. Het is ons voldoende te constateeren, dat het Barneveldersras in 1921 op het hoogste punt van zijn bloei was gekomen.

Het hoofdkenmerk van het ras, waaraan het zijn groote populariteit dankt is wel het leggen van vele groote, chocolade-kleurige (bruine) eieren en vooral het leggen in het koude jaargetijde, wanneer de eieren het duurst zijn. Deze eigenschappen ontleenen ze hoofdzakelijk aan de Cochins, waarmede

het landhoen het eerst werd gekruist en aan de Langshans, welk bloed er in latere jaren werd ingebracht. Verder hebben ook Buff (gele) Orpingtons het hunne er toe bijgedragen, het ras te doen worden tot wat het tegenwoordig is. Toch doet vooral de fiere houding der hanen ons het meest aan het Langshanstype denken, hoewel ze minder hoogbeenig zijn. De Barnevelder hennen zijn kleiner en vlugger dan het Langshanhoen en toonen ook minder broedschheid.

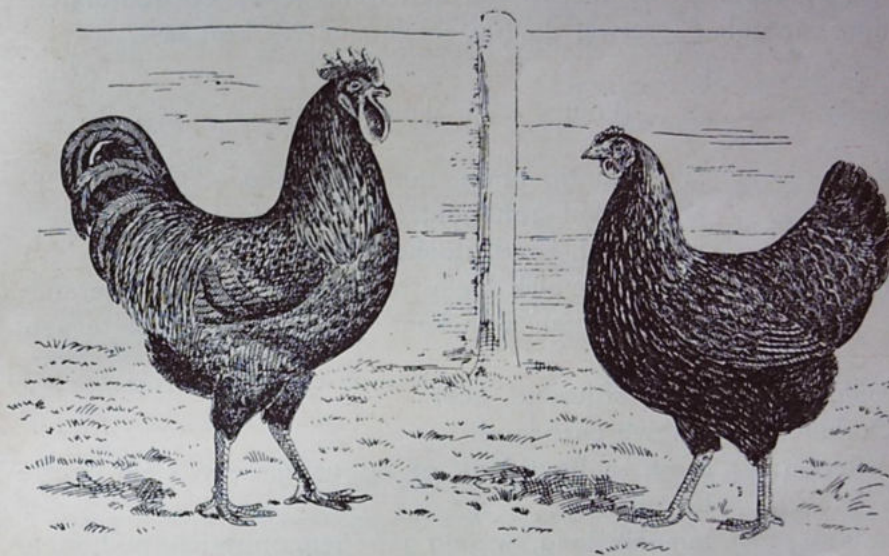

Fig. 58 Barnevelder.

Het heeft lang geduurd eer men tot overeenstemming van de kleur is gekomen. De een was voor patrijskleur, terwijl weer anderen een donkerder type wenschten met geelachtige veder-schacht (goud nerven). Ten slotte kwam men tot een veer met breeden zwarten zoom (rand) met patrijskleur in het midden, waaronder te verstaan een fijne pepering op bruine grondkleur.

De pepering vereenigt zich tot smalle bandjes, welke evenwijdig loopen aan de zwarte omzooming. Doordat deze vederen over elkaar vallen ziet men alleen de onderste gedeelten onbedekt, waardoor het algemeen voorkomen donkerder is dan men zou verwachten.

De halssivederen van den haan zijn voorzien van een

donkerrooden breeden zoom met zwart puntje. In het midden is een donkerder driehoek van spitsen vorm met een spoelvormige lichte kern, doordat aan weerskanten van de veerschacht een lichtere streep loopt, waardoor de Barnevelder hanen zich van de patrijskleurige hanen onderscheiden.

Standaard van de Barnevelders, vastgesteld door de Pluimveefokkers Vereeniging „BARNEVELD” in Januari 1921.

De Barnevelder draagt hals en staart hoog opgericht. Het hoge zadel en de diepte van den romp geven iets gedrongens aan het geheel, terwijl de rug schijnbaar vrij kort is.

Bouw van den Haan

Kop:	middelmatig hoog, tamelijk breed.
Bek:	kort, goed gebogen, geel met donkere punt.
Oogen:	vrij groot, rond, donker oranje.
Kam:	enkel, tamelijk klein, recht gedragen, goed getand; de hiel van den kam mag den hals niet te veel volgen.
Kinlellen:	goed afgerond, kort.
Oorlellen:	langwerpig, rood.
Wangen:	rood, onbevederd of hoogstens een klein beetje bevederd
Hals:	tamelijk lang, weinig gebogen, opgericht gedragen.
Borst:	diep en breed, weinig gewelfd
Romp:	diep.
Rug:	tamelijk kort, breed, hoog oplopend zadel
Buik:	flink ontwikkeld, naar achteren afhellend, goed bezet met dons.
Vleugels:	vrij kort, hoog aangezet gedragen.
Staart:	hoog aangezet gedragen, middelmatig lang
Pooten:	dij en loopbeen middelmatig lang. Loopbeen en teenen onbevederd. Geel.

Bouw van de Hen.

Als van den haan met aan het geslacht eigen verschillen.

Kleur van den Haan.

Hals:	zwart. Uiteinde neksierveeren in rood eindigend met zwarte punten.
Borst:	zwart.
Rug:	roodbruine veeren met zeer breede zwarte omzooming.
Buik en Dijen:	zwart met zwart dons
Vleugels:	vleugeldekveeren roodbruin met breede zwarte omzooming; slagpendekveeren zwart.
	Kleine slagpennen: binnenvaan zwart. buitenvaan donkerbruin.
	waardoor in opgevouwen toestand een roodbruine band wordt gevormd.
	Groote slagpennen: binnenvaan zwart buitenvaan roodbruin, zwart-omzoomd.
Zadel:	zwart, uiteinde in rood eindigend met zwarte punt.
Staart:	stuurpennen, sikkelveeren en hangers zwart.
Gevederte:	tamelijk gesloten.

Kleur van de Hen.

Hals:	zwart of aan bovenste deel iets bruin.
Borst:	borstveeren bruingspikkeld met breeden zwarten zoom.
Rugveeren:	bruingspikkeld met breeden zwarten rand.
Buik en Dijen:	zwart met zwart dons of vaalzwart.
Vleugels:	vleugeldekveeren als borst en rug slagpendekveeren zwart.
	Kleine slagpennen: binnenvaan zwart. buitenvaan bruingestippeld met zwarten zoom.
	Groote slagpennen: binnenvaan zwart. buitenvaan bruingestippeld.
Zadel:	veeren bruin gestippeld met breeden zwarten zoom.
Staart:	stuurpennen zwart; bovenste somtijds iets bruin gestippeld.
Pooten:	onbevederd geel: soms met een zwarten tint.

Behalve de bovengenoemde gezoomd patrijskleurige heeft men nog zwarte Barnevelders. Zij ontstaan geregeld uit de *geteekende* Barnevelders, zooals we soms witte kuikens zien geboren worden uit Zilver Wyandotte ouders. De moeilijkheid zit echter om de beenkleur goed geel te houden. Deze behoort bij de geelvelligheid van de Barnevelders.

Wat de zoogenaamd Goudnervige Barnevelder betreft, is gebleken, dat men niet met een kleur-variëteit had te doen, doch dat deze teekening alleen voorkwam bij jonge hennen. Bij het ouder worden veranderden zij in donker gezoomde Barnevelders. Zoodra dit was vastgesteld bleef er weinig geestdrift meer voor het fokken van deze vermeende variëteit.

Nog dient vermeld, dat zich naderhand een kleurteekening bij de hennen heeft ontwikkeld, welke eenigszins afwijkt van den standaard. Sommigen vertoonden een dubbele zoom bij de veeren van borst, vleugels en rug. Of deze verandering zal moeten leiden tot wijziging van den standaard, moet nader worden uitgemaakt.

Sedert de verschijning van dit werkje zijn bijna vier jaren verlopen.

Wat de Barnevelders betreft heeft een ommekeer plaats gegrepen, een vereenvoudiging zouden we willen zeggen, ware het niet, dat de daarin vervatte grondbeginselen omtrent de hennenkleur den fokkers voor grootere moeilijkheden hadden geplaatst. Maar naar buiten is het beslist een vereenvoudiging geweest, welke alle moeilijkheden met één slag hebben doen verdwijnen.

Voor de toekomst zijn het alleen nog de dubbelgezoomde hennen welke als standaardkleur mogen worden beschouwd.

Ook aan het voorkomen der hanen zijn andere eischen gesteld. Hoe mooi ook de donkere verschijningen waren, zij vielen toch te weinig op en daardoor minder in den smaak. Door den fok op eierproductie waren de hanen ook te klein van gestalte geworden. Als eisch moet worden gesteld, dat de haan de toom moet beheerschen, m. a. w. ze moeten de hennen in grootte eenigszins overtreffen. Toch mogen ze alweer niet al te groot worden, omdat men voor het Barnevelderhoen een dier van middelbare grootte verlangt. Voorts eischt men tegenwoordig

dat de kleur der halssierveeren veel meer dan vroeger, *donker-oranje* zouden zijn en dezelfde kleur zullen hebben als de *zadelsierveeren*. Maar al te vaak ontbrak de harmonie tusschen deze twee en was de kleur van de halssierveeren veel lichter getint. Zelfs loopend naar het goudgeel van den patrijs Leghorn. Dat nu is beslist als een grove fout aan te rekenen.

Als zware fouten moeten thans worden genoemd „witte” oorlellen. Een tikje wit aan de punten der groote slagpennen is getolereerd en wordt niet als fout aangerekend, wat niet uitsluit, dat hanen zonder wit bij gelijkheid steeds zullen voorgaan.

Zijtakken aan den kam zijn uit den booze, evenals duidelijk zichtbare litteekens, welke wijzen op het wegsnijden van zijspranken.

Iets bruin in den broek of in de borst is geoorloofd, maar het laatste wordt als grooter fout beschouwd dan het eerste.

Dieren met deze fouten mogen echter nooit voor een eersten prijs in aanmerking komen. De pootkleur behoeft niet zoo hoog geel te zijn, als bij de Wyandottes. Een tikje donkere aanslag mag niet als fout worden gerekend.

De Hennen moeten over het geheele lichaam warm bruin getint zijn. Vervolgens moet gelet worden op de *dubbele zooming*, welke sedert 1926 imperatief is voorgeschreven. De plaatjes van vroeger zijn voor wat den haan betreft nu nog geldig al moest het geheel eenveel donkerder tint bezitten. Maar voor de hennen is een geheel nieuwe afbeelding noodig.

Ons plaatje geeft een Barnevelder hen met ideaal Standaardteekening.

Omtrent de pootkleur willen we nog even vast leggen, dat het geel met een ietwat donkere aanslag niet tot een groene

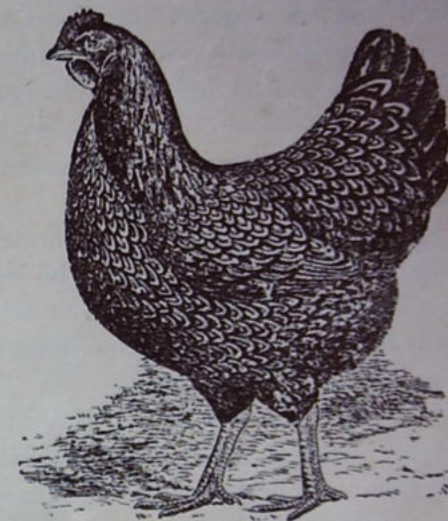

Fig. 59.

aanslag gaat vervallen. Evenmin mogen blauwe of witte pooten worden geduld. Wit aan de uiteinden der slagpennen behoeft evenmin als bij den haan als een grove fout te worden aangezien.

Met het aannemen van de dubbele zooming hebben alle vroeger genoemde variëteiten afgedaan.

Bij de dubbele zooming moet de eisch van warm bruin hand aan hand gaan. Het komt maar al te vaak voor, dat men prachtige dubbele zooming aantreft, maar dat een patrijkskleur de overhand heeft. Zulks is ontoelaatbaar. De halzen der hennen moeten zwart zijn, hoeveel een tikje bruin bij de keel en om de ooren nog is toegestaan. Hennen met gele halzen mogen nooit meer bekrond worden.

Wit in de oorlellen, waarmede wordt bedoeld het paarlemoerachtig wit, zooals dit bij de Leghorns voorkomt, behoort tot de ernstige gebreken. Dit wit mag met bleekheid niet worden verward. Het zoogenaamde emailwit blijft ook na druk met den vinger bestaan.

Bleekheid wordt na druk geheel bloedeloos. In zulk een geval ziet men na het wegnemen van den vinger dan ook geen paarlemoerachtige aanslag meer, wat wel het geval is als men met witten aanslag op de ooren te maken heeft.

2. De Zwarte Barnevelders.

De moeilijkheden verbonden aan het fokken van den dubbelgezoomden Barnevelder deden enkele liefhebbers zich afvragen of het niet veel en veel gemakkelijker en meer loonend zou zijn, om in plaats van de gekleurde Barnevelders, zich te bepalen tot het perfectionneeren van de eenkleurige Zwarten, welke heel vaak uit de meer donker getinte Barnevelders als toevals producten voor den dag kwamen. Immers evenals zulks met de witte Leghorns het geval is geweest behoefde men dan slechts rekening te houden met het type, zonder ook nog zijn aandacht te moeten verdeelen over de kleur, en in het bijzonder van den eisch van de dubbele zooming. Immers om de kleur moest in den beginne het type wel in het gedrang komen en eerst wanneer beide goed waren vastgelegd, kon de

aandacht aan het productievermogen worden geschonken, waar de voornaamste factor noodig bij het fokken van den modernen Barnevelder, namelijk het bruine ei ten allen tijde scherp in het oog moest worden gehouden. Bij het zwarte kleurslag konden al dadelijk twee lastige factoren worden losgelaten en had men slechts te maken met eikleur en type. De egaal zwarte kleur stelde natuurlijk ook zijn eischen, maar toch lang niet in die

Fig. 60. Zwarte Barnevelder haan bijna ideaal van type.

mate als bij de gezoomden, zoodat veel spoediger het juiste type kon worden verkregen. Daarbij kwam, dat de eikleur bij de donkere dieren veel gemakkelijker te behouden was dan bij de bruin gekleurden. Het opvoeren van de productie leverde voor bekwame fokkers met geselecteerde toomen slechts weinig moeite op. Natuurlijk was aan tegenkanting geen gebrek door de voorstanders van de dubbelgezoomden. Men vreesde bij de zwarten doorenmenging met de Zwart Wyandottes, zelfs

met Australorps. Inkruising met deze soorten zou èn type, èn eikleur in het gedrang brengen. Ze vergaten daarbij, dat een en ander niet noodig zou zijn, want uit de eieren van de zwarten werden voor 90 % kuikens verkregen, die zoowel het type als de eikleur schitterend vererfd hadden. Zijn toevlucht nemen tot andere rassen was dus heelemaal niet noodig.

Toch moest nog steeds selectie op selectie worden toegepast, omdat er altijd, zij het slechts in kleinigheden terugslag was op de gekleurde Barnevelders of de oerstamdieren daarvan, blijkend uit hier en daar een bruin veertje, een dof zwarte kleur of een violette glans, terwijl de gele beenkleur ook een probleem was, dat groote moeilijkheden met zich bracht. Maar de zuiver gele beenkleur was ook voor de gekleurde Barnevelder een groot stuikelblok.

Het heeft echter lang geduurd eer men er toe overgegaan is de Zwarte Barnevelder te erkennen. Eerst moest Engeland daarin voorgaan om hier allen tegenstand te doen ophouden.

Een van de grondslagen van dit kleurslag is wel, dat de voorstanders den meesten nadruk hebben gelegd op een middelmatige grootte.

Vooraf geen te grove zware dieren die dikwijls nog van een keelwammetje zijn voorzien, wat als een leelijke fout wordt aangerekend. Maar ook te kleine ranke dieren moeten onverbiddelijk voor den fok worden uitgesloten, om dusdoende een egaal type te verkrijgen, al hebben dan die kleine schrale dieren voor den nutfokker nog wel eenige waarde als eierproducent.

Om den Zwarten Barnevelder te verkrijgen, bestaat er volgens den bekenden Hollandschen Genetiker Dr. Hagedoorn nog een anderen weg. Men verkrijgt dan een product met kleureigenschappen, welke bij de toevalsproducten te vergeefs te zoeken zijn. Bedoeld wordt de mooie gitzwarte glans. De uit de toevalsproducten gefokte Zwarte Barnevelders hebben allen min of meer een dof zwarte kleur. Om een mooie glans te verkrijgen moet een anderen weg worden ingeslagen dan die van selectie alleen. Daarvoor is kruising noodig van Bruine Barnevelder hanen met Zwarte Orpington hennen. Door deze eerste bastaard hennen, die alle getint zijn als de gewone bruine Barnevelders, opnieuw terug te paren aan een bruinen

Barnevelder haan, komen ongeveer voor de helft zwarte kuikens voor den dag. Worden deze Zwarte hennetjes weer met een Bruine Barnevelder haan gepaard, dan ontstaan er weer Zwarte en Bruine kuikens. Deze laatste generatie Zwartjes hebben zoowel het goede type, de gewenschte grootte, het mooie bruine ei als de goede gele beenkleur, maar bezitten bovendien

Fig. 61. Zeer fraaie Zwarte Barnevelder hen van het goede type, flink diep van bouw met goed horizontaal gedragen vleugels.

een glans in het zwart, dat de op de gewone manier verkregen Zwarte Barnevelder, de toevals afstammelingen ten eenenmale missen. Onderling gepaard geeft deze laatst verkregen generatie voor meer dan 90 % zwarte kuikens.

De standaard voor den Zwarten Barnevelder vastgesteld volgt hieronder.

Algemeen voorkomen: De Zw. B. kenmerkt zich door een fier opgerichte houding, een tamelijk lange en gevulde hals, volle staart, hoog aangezet zadel, een evenredige diepte van den

romp, waardoor het lichaam wat gedrongen lijkt en de rug, welke middelmatig lang behoort te zijn, zich hol voor doet. De staart goed gespreid.

Bouw van den haan.

Kop:	hooggedragen, tamelijk breed van schedel.
Snavel:	Kort en gevuld.
Oogen:	Levendig van uitdrukking en eenigszins uitbollend.
Kam:	Enkel, middelmatig groot, recht gedragen, zuiver getand, fijn van weefsel, terwijl de hiel eenigszins den hals moet volgen.
Lellen:	Vrij kort.
Oorlellen:	Langwerpig. Wangen, glad, onbevederd of hoogstens een bewijsje daarvan. Hals tamelijk lang en gevuld, flink omhoog gedragen.
Borst en romp:	Diep, breed en gevuld.
Rug:	Middelmatig lang en breed.
Gevederte:	Nauw aansluitend.
Vleugels:	Tamelijk kort, hoog gedragen.
Pooten:	Dij- en loopbeen middelmatig lang, onbevederd.

Bouw van de hen.

Als die van den haan, met de aan het geslacht eigen verschillen.

Kleur van den haan.

Gevederte zwart met groenen weerschijn; onderkleur zwart tot grijs.
Hoornkleurig naar de punt overgaande in geel.

Snavel:	
Wangen en Oorlellen:	Rood.
Oogen:	Donker oranje.
Beenen:	geel.

Kleur van de hen.

Als die van den haan.

Ernstige fouten: Wit in de oorlellen, eekhoorn- of scheeve staart, bevederde beenen of teenen, zijspranken aan kam, kromme

teenen; meer dan 4 teenen aan iederen voet; scheeve of gebulte rug; misvormd borstbeen.

Minder ernstige fouten: Eenig wit in de sikkelveeren van overjarige hanen en een klein weinig wit aan de punten van staart en vleugelpennen bij overjarige dieren; een iets te donkere beenkleur bij hennen met zeer donker dons en iets te licht dons bij hanen met zuiver gele beenen; violette weerschijn.

Intusschen heeft de Zwarte Barnevelder behalve zooals reeds gezegd in Engeland, ook nog zijn weg gevonden in Duitschland, doch vooral in Denemarken is de Zwarte soort, sterk verbreid en het moet een groote voldoening zijn voor de promotors van den Zwarten Barnevelder waaronder in de eerste plaats de heer Holstein moet worden genoemd, dat na langen zwaren strijd hun troetelkinderen tot zelfs in den vreemde zoo hoog in aanzien zijn gestegen.

3 De Witte Barnevelders.

Evengoed als het Zwarte kleurslag zijn de Witten een toevals product, en het is hier weer de Geneticus Dr. Hagedoorn, die den grondslag heeft gelegd voor deze zoo aantrekkelijke Witten. Hij is uitgegaan van een koppel Witte Barnevelders hem door een vereerder cadeau gedaan. Zoolang een ras, als de Barnevelders, niet constant is, kan het voorkomen dat daaruit dieren voortspruiten, die behoudens één erfelijke factor, alles met den oerstam gemeen hebben. Heel vaak vererven deze afwijkende exemplaren al hun eigenschappen op hun nakomelingen en ontstaat er een nieuw ras of kleurslag. Zoo missen de Witte Barnevelders alleen de pigment factor. Overigens zijn ze in eigenschappen volkomen aan de gewoon gekleurde Barnevelders gelijk.

Door dergelijke afstammelingen van afwijkende exemplaren aan de ouders terug te paren krijgt men al spoedig de nieuwe variëteit op voldoende groote schaal. Doch men kan dergelijke toevals producten zooals we bij de Zwarten hebben gezien ook terug paren aan de gewoon gekleurden van het ras waaruit ze zijn voortgekomen. Het is op deze wijze dat de Witte Barnevelders door Dr. Hagedoorn zijn vermenigvuldigd. Door

onderlinge paring van de van den norm afwijkende 4e generatie, verkrijgt men dan al spoedig het gewenschte nieuwe ras met alle mooie eigenschappen van het oorspronkelijke.

Zoo bezitten sommige boerderijen reeds een aardigen stam sneeuw witte Barnevelders met voldoende groote productie,

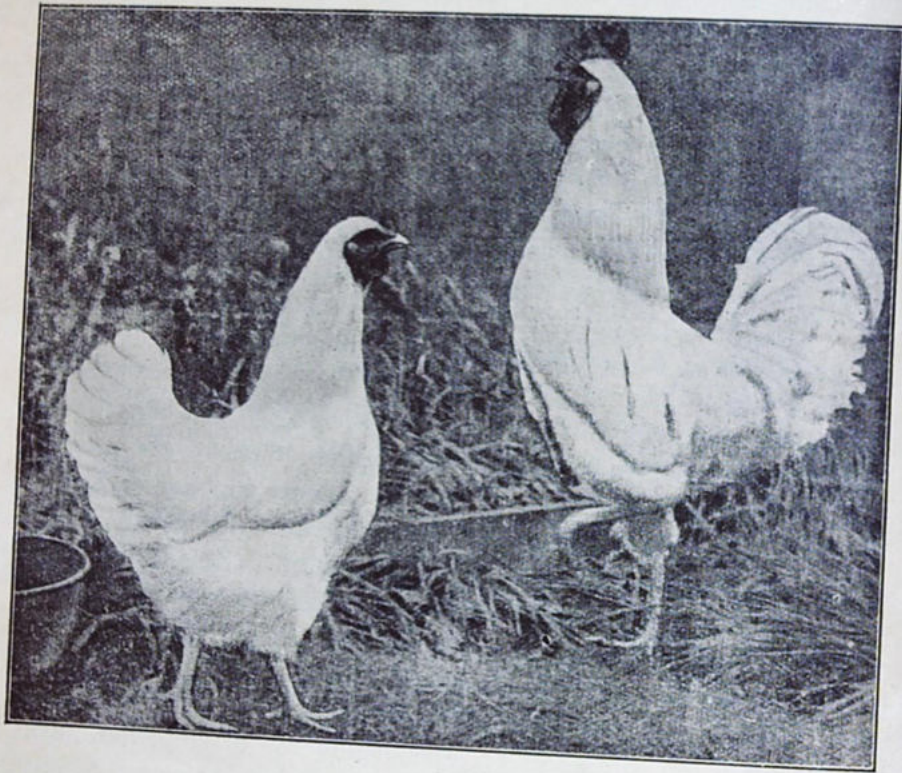

Fig. 62

eieren leggende van om en bij de 70 gram en waarvan de kuikens voor 100 % wit uitvallen. Verscheidene toomen geven een gemiddelde van 195 eieren in het eerste legjaar. Waar zij in type geheel moeten voldoen aan dat van den gewoon-gekleurden Barnevelder kunnen we, daar zij eenkleurig zijn, volstaan met hier de afbeeldingen te geven van een koppel Witte Barnevelders van uitstekend type en kleur.

b. De Welsummers

„De „Nederl. Vereeniging tot verbetering van het Welsummer hoenderras” heeft voorloopig de kleuren nog niet in den standaard opgenomen. Dat zal eerst later gebeuren, wanneer men wat langer doorgefokt zal hebben.”

Dit is het compromis bij de oprichting van boven genoemde Vereeniging onder Voorzitterschap van de Heer B. Wilton de bekende leider in de Pluimvee Sport, tevens Voorzitter Raad van Beheer op Pluimveegebied dd. 4 Februari 1928 te Deventer tot stand gebracht.

Tot vlak daarvoor stonden twee partijen sedert jaren als kemphanen tegenover elkaar en wilden speciaal omtrent de kleur van geen toegeven weten.

Voorloopig zal in hoofdzaak slechts op type en op het ei worden gelet, op het mooie, groote, bruine ei waaraan het Welsummer hoen zijn wereldvermaardheid heeft te danken.

De productie zou nog wel wat te wenschen overlaten. Sommigen schrijven dat toe aan het feit dat de Ysselsche boeren in en om Olst en Welsum zich zouden hebben blind-gestaan op het donkere ei. Van veel en vroeg leggende hennen gaat de mooie donkere eikleur op den langen duur achteruit, zoo redeneeren deze deskundigen. Nu wordt het Welsummer hoen niet of heel laat broedsch. Van de beste legsters waren de eieren al lang niet meer zoo mooi donker gekleurd; wel die van de laatleggers, de veel lagere in productie.

Alleen deze eieren zouden nu voor broeddoeleinden zijn gebezigd, van hennen dus met lage productie, welke de nakomelingschap zoude vererfd hebben.

Wat ons betreft gelooven wij op grond van eigen ervaring, dat dit grootendeels als schrijftafel-theorie-of -fantasie moet worden aangemerkt. Eerstens zal ook in Welsum de broed-machine wel bekend zijn geweest, want inderdaad als men op broedschheid van de geselecteerde goed doorgefokte Welsummer hennen zou moeten wachten, dan zou er geen enkel broedsel worden verkregen.

Maar in de tweede plaats liepen er onder de boerekippen nog verscheidene rond die hemelsbreed van het Welsummerhoen

van tegenwoordig verschilden en van dat allegaartje zal moeilijk gezegd kunnen worden, dat daar geen broedschheid onder voorkwam. Maar wij hebben ook nog op iets anders te wijzen. Op een achttal Welsummer hennen welke wij middels den Heer Holstein enkele jaren terug lieten uitkomen, afstammend van een der beste fokkers in Olst, de heer Schokkenkamp, kwamen er drie voor die *geen* donker doch van den aanvangaf een koffie met melk kleurig ei hebben gelegd. Zeer tegen onzen zin en alleen om van het voortdurend gevraagd af te zijn, hebben we die te licht gekleurde eieren aan kennissen afgestaan. Van zelfsprekend hielden we voor ons eigen de donkerbruine om te broeden. En wat is na verloop van een jaar aan den dag gekomen? Dat de kuikens uit deze lichtere eieren voortgekomen, zonder uitzondering een mooi donkerbruin ei hebben gelegd, precies als de jonge hennen gebroed uit de donkere eieren. Nu zou men kunnen tegenwerpen, dat het door de hanen is gekomen, die het bruine ei zoo mooi hebben vererfd. Accoord maar die hanen kwamen toch ook uit Welsum en wel van den zelfden fokker. Zouden nu de in Welsum gebleven hanen, dat mooie donkere ei minder goed hebben vererfd?

We zien het, tusschen theorie en praktijk is nog al een groot verschil.

Het behoeft dan ook geen verwondering te baren, dat van bevoegde zijde protest is aangeteekend tegen die opvatting. Dezelfde fokker die zich uitsluitend op de patrijskleurige Welsummers heeft geworpen en dat, ondanks geen kleur meer in den Standaard is opgenomen, nog blijft doen, schreef dat de praktijk heeft uitgewezen, dat de meeste vrouwlijke kuikens tot patrijskleurige hennen opgroeiden en dat daaronder over het algemeen de beste legsters gezocht moesten worden.

Omtrent het ontstaan van het Welsummerhoen is nog minder bekend dan van de geschiedenis van de Barnevelders. Het Yssel landhoen zou gekruist zijn geworden met Dorkings, Langshans, Cochins, wellicht Faverolles; zelfs Patrijs Leghorns zouden volgens sommigen aan de vorming hebben meegeholpen. Met zekerheid is daarvan eigenlijk niets bekend, want ook het maleische hoen wordt tot de voorvaderen gerekend. Doch zeker heeft na 1910, kruising met Barnevelders en met Rhode-

Island Reds plaats gehad. Aan de laatsten zouden de zogenaamde Roode of gele Welsummers, het sterkst uitgesproken in de hanen, hun ontstaan te danken hebben. Wij hebben kennis gemaakt zoowel met de Patrijskleurigen van Leiderlei kunne, als met de Roode of gele Welsummers.

De Roode Haan was afkomstig van het Pluimvee Instituut Peekbergen. Zeker was zijn voorkomen forscher dan van de Patrijskleurige hanen en zijn algemeen voorkomen zag er wel aantrekkelijker uit. Maar de vererving was minder naar den zin. Zijn jonge manlijke afstammelingen van de patrijskleurige hennen werden hoe langer hoe lichter, terwijl de patrijskleurige hanen hun algemeen voorkomen schitterend vererfd hadden. De gele hennen vielen beslist tegen. Een en ander doet ons de partij kiezen van hen die hun zinnen op de goed doorgefokte patrijskleurige Welsummers hebben gezet. Alhoewel dus de Nederlandsche Vereeniging tot verbetering van het Welsummer Hoenderras, de kleurenstandaard voorloopig geheel heeft terzijde gezet, zullen we er toch toe overgaan om van beide stroomingen die er voor 1928 hebben bestaan de Standaard weer te geven, en wel in een volgorde welke meer overzichtelijk is. Wij hebben gemeend de vereenvoudiging daarin te moeten zoeken, dat we op de beschrijving van het type, die van de kleur onmiddellijk laten volgen.

Voor we daaraan gaan beginnen laten we curiositeitshalve hieraan vooraf gaan wat naar aanleiding van het bruine ei van de Welsummers in de Engelsche vakpers is verschenen. Volgens de Engelsche deskundigen zou het Welsummer ei een twintigtal jaren geleden reeds zijn voorganger op de Engelsche markten hebben gehad. Die eieren werden uit Frankrijk aangevoerd. Ze zouden afkomstig moeten zijn van een hoendersoort het Bourbonnais hoen genoemd, een kruisingsproduct van het witte Gatinaishoen en lichte Brahmahanen en voorkomend in het Loiredal.

De berichtgeving omtrent dat zware bruine ei is inderdaad juist. Het is echter, hoe dwaas het ook klinken moge niet gelukt de afkomst van die eieren vast te stellen, hoeveel moeite een Hollandsche eierhandelaar zich daartoe ook heeft getroost, zoodat men gedacht heeft aan een toevals product. Zooveel is zeker,

dat die groote bruine eieren even plotseling van de Londensche markt zijn weggebleven als ze daarop zijn verschenen. Dat het ei afkomstig zou zijn geweest van het toenmaals reeds goed bekende Bourbonnais hoen moet worden betwijfeld, want dat hoen is later officieel in Frankrijk erkend, maar de mooie groote eieren blijven nog steeds weg.

Thans volgen hieronder de Standaard der patrijskleurige Welsummers, het eerst als zijnde het oudst vastgesteld en daarna de Standaard der Roode of Gele Welsummers.

Wij noemen ze zoo, omdat beide partijen alleen de door hun zelf vast gestelden Standaard als de officieele erkenden en ieder voor zich slechts spraken van Den Standaard der Welsummers alsof er maar een Standaard bestond, daarbij die van den tegenstander totaal negeerend, terwijl er inderdaad tot groote verwarring van nieuwe fokkers en liefhebbers twee verschillende Standaarden gangbaar waren.

Standaard der patrijskleurige Welsummers

zooals deze is vastgesteld door de Welsummer Pluimveefokkers-Vereeniging te Welsum, opgericht 1916.

Type en Kleur van den patrijskleurigen Haan:

- Algemeen voorkomen: krachtig, levendig, kloek van bouw, vrij hoog gesteld. Schouderhoogte ongeveer 35 cm. en gewicht overjarige haan 3 à 3½ kg.
- Kop: middelmatig groot, schedel licht gebogen, donker oranje-rood.
- Kam: enkel, niet te groot, rechtopstaande, regelmatig getand met 5 à 6 punten, de hiel eenigszins de halslijn volgend, stevig ingeplant, fijn van weefsel.
- Oogen: levendig van uitdrukking vrij groot, oranje-rood.
- Wangen: onbevederd, rood.
- Oorschilden: amandelvormig, niet gevouwen, vlak aanliggend, rood.
- Kinlellen: middelmatig, goed afgerond, helder rood, zonder plooiën of vouwen.
- Snavel: middellang, stevig, licht gebogen, geel, naar de punt toe in hoornkleur overgaande.

- Hals: krachtig, een weinig naar voren gedragen met goed ontwikkeld behang.
- Kleur: van bovenaf beginnend oranje-rood, naar beneden toe overgaande in goudgeel. Iedere veer voorzien van een diep-zwarte schachtstreepteekening.

Fig. 63.

- Romp: iets gestrekt, krachtig.
- Borst: breed en niet te diep.
- Kleur: zwart met groenen glans.
- Rug: middelmatig lang en breed.
- Kleur: schouders karmozijn rood.
- Zadel: breed met niet sterk ontwikkelde sierveeren.
- Kleur: Zadelbehang: als het halsbehang.
- Vleugels: breed, niet te lang, goed aangesloten gedragen.
- Kleur: de kleine slagpennen, bruin in de buitenvaan; binnenvaan en punt zwart; de groote slagpennen bruin in de buitenvaan, verder zwart; de spiegelband zwart met groenen glans.

- Achterlijf: flink ontwikkeld.
 Kleur: achterlijf, flanken en dijen; zwart.
 Dons: grijsachtig.
 Staart: tamelijk hoog gedragen, niet te sterk ontwikkelde sikkels, staartpennen gespreid.
 Staartveeren: zwart.
 Sikkelveeren: zwart met groenen glans.
 Staartdekveeren: zwart, met smallen bruinen rand.
 Dijen: forsch, goed bevederd tot aan den hak.
 Loopbeen: middellang krachtig, onbevederd.
 Voeten: vier goed gespreide teenen.
 Loopbeen en teenen: levendig geel.
 Nagels: licht hoornkleurig.

Type van de hen:

Algemeen voorkomen: krachtig, levendig, stevig gebouwd, tamelijk hoog gesteld, vrij lange, vlakke ruglijn, schouder-

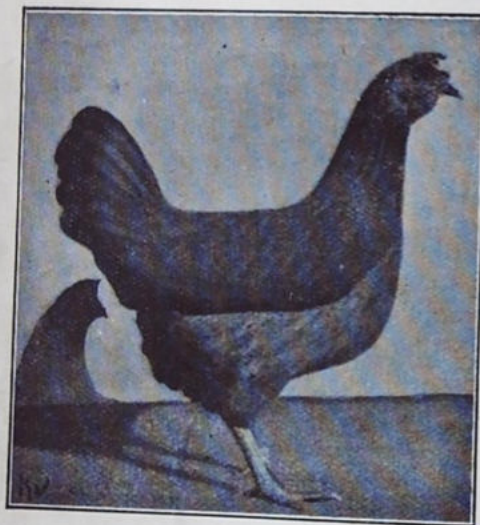

Fig. 64.

- hoogte ongeveer 32 cm en gewicht overjarige hen 2 à 2½ kg.
 Kop: middelmatig groot.
 Kleur: donkeroranje.
 Kam: enkel, recht-opstaand, fijn van weefsel, regelmatig getand.
 Oogen: levendig van uitdrukking, vrij groot, oranje-rood.
 Wangen: onbevederd, rood.
 Snavel: middelmatig lang, stevig, licht gebogen geel; naar de punt toe in hoornkleur overgaande.

- Oorschilden: langwerpig, rood.
 Kinlellen: goed afgerond, helder rood.
 Hals: krachtig iets naar voren gedragen.
 Kleur: van bovenaf beginnend oranje, naar beneden toe over gaande in goudgeel. Iedere veer voorzien van een diepzwarte middenstreep-teekening.
 Borst: breed, zalmkleurig.
 Romp: gestrekt, krachtig.
 Vleugels: de kleine slagpennen grijsbruin in de buitenvaan; binnenvaan bruinzwart; de groote slagpennen zwart-bruin, vleugeldekveeren en vleugelband grijsbruin zonder roest of zwart.
 Rug: vrij lang, breed en vlak.
 Kleur: grijsbruin zonder roest.
 Achterlijf: goed ontwikkeld in de donspartij.
 Staart: tamelijk vlak gedragen, matig lang.
 Staartveeren: zwartachtig, terwijl de beide bovenste gepeperd zijn.
 Dijen: Stevig, goed bevederd.
 Dijen, flanken en dons: aschgrauw.
 Loopbeen en teenen: levendig geel.
 Voeten: vier goed gespreide teenen.
 Nagels: licht hoornkleurig.

De hierbij afgebeelde Patrijskleurige Welsummerhen, geeft het type mooi weer. Een middelmatig groote kop, fijne kam, waar echter een draai in zit, mooie halsbelijning, een prima ruglijn, prachtig gevormde romp en een goed ontwikkeld achterlijf.

Standaard der Roode of Gele Welsummers.

In No. 103 der serie „Weten en Kunnen” der firma W. van Gorcum te Assen laat de schrijver, de heer P. J. Wijk, die met den heer A. Voorhorst zooveel gedaan heeft voor dit ras, op bladz. 16 en 17 de beschrijving der kleur en vederteekening volgen, zooals die in de standaard is opgenomen.

Wat de vederteekening aangaat is er indertijd een standaard vastgesteld door de „Commissie voor de Pluimveeteelt en -houderij in Overijssel”, waarin ook zitting hadden de Rijkspluimveeteeltconsulent, de heer C. S. Th. van Gink, een paar bekende fokkers, de Overijsselsche Maatschappij van Landbouw, de

Oostelijke Pluimvee-Coöperatie, de Vereeniging van Nederl. Keurmeesters, de Nederl. Hoenderclub en de Olster Pluimvee-vereeninging.

Algemeen voorkomen: Het karakteristieke van het Welsummer hoen is een min of meer gezet voorkomen, doordat het achterlijf diep en zwaar is en de hals vrij kort met een typisch kleinen kop. De eieren zijn van een diep donkerbruine kleur, met diep roodbruine stippels bezet, matglanzend en eivormig ovaal van vorm. Standaardgewicht: Overjarige Haan 3 kg; overjarige hen 2¹/₄ kg. Jonge Haan 2³/₄ kg.; jonge hen 1³/₄–2 kg.

Type van den haan:

Kop: middelgroot, spits toeloopend, goed uitgesneden aan de keel.

Fig. 65

Kleur: goudbruinkleurig.
Snavel: middellang, stevig, geel met hoornkleurigen aanslag.
Gezicht: onbevederd, rood.

Oogen: groot, levendig oranje.
Kam: enkel, klein rechtopstaande, vrij stevig, goed getand, 5 à 6 tanden, vrij diep ingesneden. De hiel volgt eenigszins de buiging van den nek; levendig rood.
Ooren- en kinlellen: oorlellen rood, klein, langwerpig, kinlellen kort, breed en goed afgerond.
Hals: matig lang, met goed ontwikkeld behang, iets naar voren gedragen.
Kleur: geheel goudbruinkleurig, onderste halsveeren eenigszins zwart getipt.
Rug: Middellang en breed, horizontaal.
Kleur: roodbruin; zadelveeren roodbruin.
Vleugels: goed ontwikkeld en bijna horizontaal gedragen.
Kleur: vleugeldekveeren diep roodbruin, vleugelband zwart met bruine spikkeling; kleine slagpennen buitenvaan donkerbruin, binnenvaan dofzwart met bruine spikkeling op de uiteinden; groote slagpennen buitenvaan dofzwart met bruin randje, binnenvaan dofzwart met weinig bruin gepeperde rand.
Borst: breed en vrij diep, goed gerond.
Kleur: dofbruin; terzijde van de borst bevinden zich een aantal aan de punten zwart gevlekte veeren.
Romp en achterdeel: romp diep, buik flink ontwikkeld, afgerond, goed met dons bezet.
Kleur: dofbruin, buik dofbruin met onregelmatig verspreide zwart gevlekte veeren, aan de einden vaalzwart gevlekt; donspartij grijs tot vaalzwart met bruine pepering.
Staart: vrij hoog gedragen, goed ontwikkeld en met matig ontwikkelde sikkelveeren, breed vol zadelbehang, in een holle lijn overgaande in den rug.
Kleur: steunveeren groenglanzend zwart, sikkelveeren zwart met sterk groenen glans, kleine sikkels groenglanzend zwart en lichtelijk bruin gerand.
Beenen en teenen: dijen middellang, goed uit elkaar geplaatst, vol bevederd, loopbeen middellang (4 teenen).
Kleur: dijen gekleurd als de buik; loopbeenen en teenen geel.

Type van de Hen.

- Kop: vrij klein, spits toeloopend
 Snavel: middellang, stevig, geel met hoornkleurigen aanslag.
 Oogen: groot, levendig, oranje.
 Kam: enkel, klein, rechtopstaand, regelmatig getand.
 Ooren- en kinlellen: oorlellen rood, klein, langwerpig, kinlellen kort en goed afgerond.
 Kam, gezicht, kinlellen en ooren: levendig rood.
 Hals: middelmatig van lengte.

Fig. 66

- Kleur van Kop en hals: geheel boven effen roodbruin, langzaam overgaande tot licht goudbruin met naar onder toe weinig zwartachtige schachtstreepteekening met gouden middennerf.
 Borst: vrij breed en diep, goed gerond donker zalmkleurig.
 Rug: vrij lang, breed, horizontaal, zonder zadelkussen.
 Kleur: roodbruin met zwarte pepering, goudkleurige nerf.

- Vleugels: goed ontwikkeld aangesloten en horizontaal gedragen.
 Kleur: vleugeldekkeveeren diep bruinrood met weinig en zwakke pepering, welke het sterkst is aan de veerpunten.

Kleine slagpennen buitenvaan bruin met zwarte spikkeltjes, de bij gesloten vleugel onzichtbare binnenvaan sterker gepeperd. Grootte slagpennen buitenvaan zwart met dofgeel gespikkeld randje, binnenvaan dofzwart, aan het einde een weinig bruine spikkeling.

- Staart: middelmatig hoog en gesloten gedragen, vrij goed ontwikkeld; in een holle lijn in den rug overgaande.
 Kleur: stuurpennen dofzwart, beide bovenste met dofbruin gespikkelde randen.

Romp en achterdeel: romp diep, buik sterk ontwikkeld, goed met donsveeren bezet.

Kleur van romp en donspartij: buik zalmbruin, donspartij bruingrijs met grijze pepering.

Beenen en teenen: dijen middellang, goed van elkaar geplaatst, ruim bevederd, loopbeen middellang, krachtig met vier goed gespreide teenen.

Kleur: dijen zalmbruin, beenen en teenen geel.

Fouten. Zuivere patrijskleur, zwarte borst bij den haan, vijfde teen, bevederde of anders dan gele loopbeenen en teenen, witte oorlellen, afwijkende kamvorm.

Kleine fouten. Gestreept hals- en zadelbehang bij de hanen. Te hoge staartdracht, hangende vleugels. Verder gelden als fouten lichaamsgebreken en groote afwijkingen van het standaardgewicht, dat voor een jongen haan op $2\frac{3}{4}$ kg, voor een overjarige op 3 kg gesteld is; voor een jonge hen op $1\frac{3}{4}$ à 2 kg, voor een overjarige $2\frac{1}{4}$ kg.

Wat de fouten betreft zouden wij die genoemd als „Zuivere patrijskleur” voor de hennen en Zwarte borst voor de hanen, NIET willen onderschrijven.

Dat imperatief voorschrift door de voorstanders der Roode Welsummers is trouwens komen te vervallen, waar de kleur zooals we uit den aanhef van dit hoofdstuk hebben gezien

NIET in den Standaard, is opgenomen. Trouwens er komen nog anders gekleurden van het Welsummer type voor, zwarten en geel of patrijkskleurigen met wit gespikkeld, met het typische ei en zelfs een legrecord boven de 200 eieren.

De tijd zal nu leeren aan welke kleur den voorrang zal moeten worden verleend of dat beide kleurslagen of zelfs een derde als „anderskleurigen” zullen worden aangenomen, m a. w. of ze in klassen zullen moeten worden ingedeeld, wat alleen zal kunnen worden uitgemaakt na jaren van officieele legcontrole. Wel zijn er reeds gegevens bekend maar die waren eigenlijk erg teleurstellend. Ze waren aangezien voor patrijkskleurigen doch dit wordt door de voorstanders der patrijkskleurigen ten stelligste ontkend. De patrijkskleurigen zoo schrijft Schokkenkamp, de voorvechter van dit kleurslag hebben NOOIT aan een officieele Legwedstrijd deelgenomen.

c. De Campines en de Braekels (Het Kempensche Hoen).

Een van de oudste rassen op het Continent zijn de landhoenders van de zandige streken van Noord België nl. van de KEMPEN een landstreek grenzend aan Nederlandsch Brabant en Limburg. De Kempensche hoenders zijn direkt verwant aan de Hollandsche en Friesche „Pellen”. Sommigen beweren dat ze reeds ten tijde van de Romeinen bekend waren. Weer anderen laten ze in de elfde eeuw door een dochter van Boudewijn de XIde, Johanna van Constantinopel geheeten, in Brabant invoeren. Zooveel is zeker, dat een Italiaansch vogelkundige dit soort hoenders beschrijft onder den naam van *Gallus turcia* (Turksch hoen). Zijn boek dateert uit het allereerste begin van de jaren 1600, zoodat geschat mag worden dat dit soort hoenders een goede driehonderd jaren of meer officieel bekend staat. Eigenaardig dat het Campine hoen ook Braekelhoen wordt genoemd.

Het onderscheid bestaat alleen hierin, dat het Braekelhoen iets zwaarder is gebouwd dan wat men onder Campine hoen verstaat. Volgens sommige deskundigen zouden de Braekels zooals we ze voortaan zullen noemen door kruising met Aziatische rassen, uit de Campines zijn voortgekomen. Maar zoowel

de Braekels als de Campines blijven tot het lichtslag hoenders behooren. Ondanks hun fijn beenderstelsel leveren ze een zeer goed en buitengewoon malsch gebrad. Het is in zijn eenvoudig voorkomen altijd een bijzonder goed *nutras* geweest, dat om zijn karige voedingseischen, doch nog meer om zijn groote en tamelijk vele eieren werd gehouden. Geen enkel ander ras kan het tegen de kleine Campines wat eigrootte betreft opnemen, al wordt toegegeven dat de Welsummers nagenoeg op dezelfde lijn geplaatst moeten worden. De eieren zijn spierwit en zeer lekker van smaak.

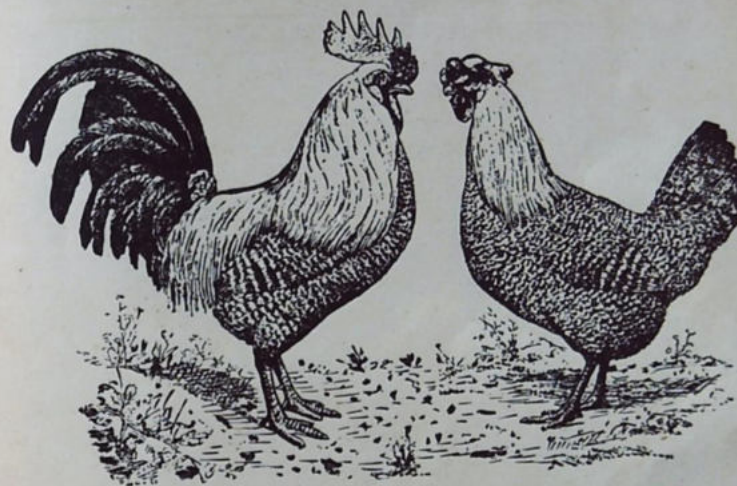

Fig. 67

Ofschoon de Campines ook in Zuidelijk Nederland inheemsch zijn, hebben ze de Hollanders toch nooit echt kunnen bekoren, zooals dat wel het geval is geweest en nog is met Engeland en Amerika waar dit ras ware triomftochten heeft gevierd. Ook in Duitschland worden ze gaarne gezien. Maar ook in de voorlaatst genoemde landen heeft het vrij lang geduurd voor dat ze daar erin kwamen. Eerst toen enkele fokkers erin slaagden het vederkleed der hanen met die der hennen in overeenstemming te brengen was het pleit gewonnen. Doch eerst in 1910 was de overwinning volkomen.

Van 1911 tot 1913 was het een rage in Amerika om Campines te bezitten en werden voor goed geteekende hanen fancy-prijzen besteed. Omtrent de teekening was men het niet maar

zoo dadelijk eens. Ten slotte werd aan een breede streeping de voorkeur verleend, een streeping waardoor ze duidelijk van de Hollandsche en Friesche „Pellen” bleven verschillen. Het groote verschil met de teekening in het land van oorsprong is, dat men in België nog steeds voor de hanen een zwarte staart en een witte rug verlangt, terwijl de Engelsche en Amerikaansche Campines over het geheele lichaam, met uitzondering van de halsveeren, welke bij beide geslachten wit moeten zijn, zilvergestreept zijn. Voor het fokken van deze Hennekleurige hanen waren geen dubbelfoktoomen noodig, wat wel het geval is

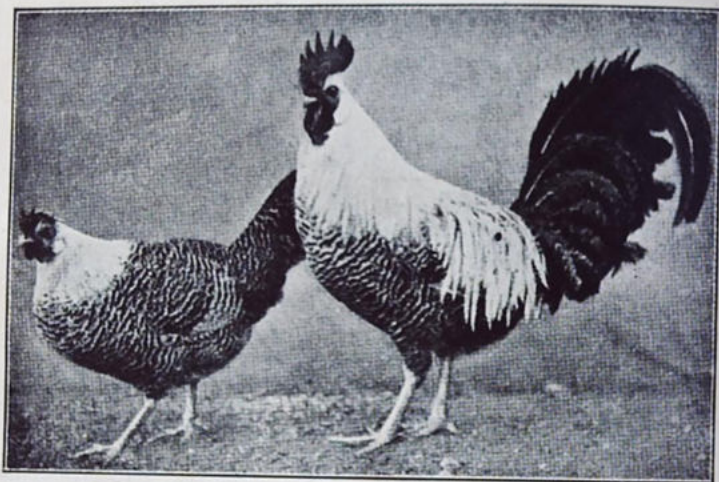

Fig. 68.

voor de ouderwetsche Belgische hanenteekening. Alle veeren moeten bij beide geslachten aan de uiteinden zwart getipt zijn.

Het type houdt het midden tusschen de Leghorns en de „Hollandsche Pellen”. Behalve de Zilver Braekels-Campines komen ook bruin gesteepte of Goud-Braekels voor. Hoewel alle Campines van huis uit enkelkammig zijn, is het aan de Engelschen gelukt om ook een Rozekammige soort te fokken.

Bij alle variëteiten is het oog zwartbruin van kleur en tamelijk groot.

Evenals de Leghorns zijn de Braekel-Campines vroeg legrijp. Broedschheid komt zelden voor.

Beter dan beschrijvingen zullen de afbeeldingen het verschil

tusschen de Belgische, Engelsche en Amerikaansche Campines doen uit komen. Fig. 67 geeft ons een indruk van een stel Kempensche Hoenders uit het begin onzer eeuw.

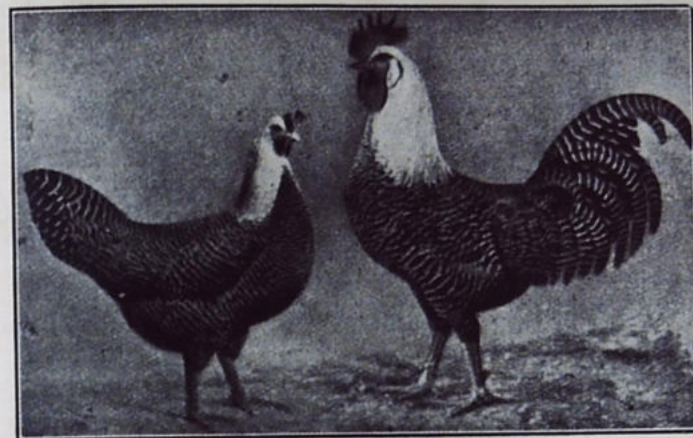

Fig. 69.

Hoewel kopversierselen en type heel wat verandering hebben ondergaan, houden de Belgen nog steeds vast aan het verschil tusschen rugdeveeren van Haan en Hen, wat blijkt uit afbeelding 68.

Toch valt wat de Engelschen en Amerikanen ervan hebben gemaakt meer in onzen smaak. De hennekleur voor de hanen geeft een meer sprekend in het oogvallend aspect. Ook trekken de sierlijke kleine hoenders die zulke kolossale eieren leggen meer de aandacht dan de zwaardere Belgen. Dat toont ons duidelijk afbeelding 69.

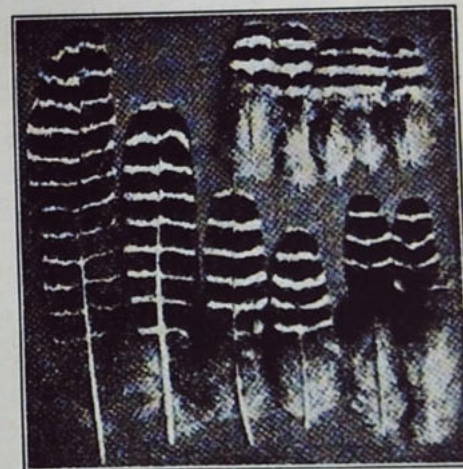

Fig. 70.

Men spreekt van Zilver Campines-Braekels, omdat de veeren in dwarsche streeping afwisselend wit zwart moeten zijn. Zie daarvoor Afbeelding 70.

Hoewel weinig voorkomend, hebben we ze toch reeds op de tentoonstellingen op Java aangetroffen. Als we het goed voor hebben zijn ze het eerst te Soerabaia uit Amerika geïmporteerd.

Een korte beschrijving omtrent bouw, type en voorkomen volgt hieronder.

De Braekel-Campines behooren tot de lichte rassen en hoewel het in deze categorie tot de grootere variëteiten kan worden gerekend, is het slank en bewegelijk. De schedel is middelmatig groot en een weinig afgeplat. De kam is enkel, van middelmatige grootte, regelmatig getand met vijf tot zes punten en wordt door den haan recht op gedragen; bij de hen hangt zij naar eene zijde over. De hiel van den kam verloopt vrij van den nek, horizontaal of een weinig aflopend. De lellen zijn tamelijk lang en fijn van weefsel. Het gezicht is helder rood en glad. De oorschijven zijn amandelvormig, glad en dienen, volgens verschillende standaarden, wit te zijn; vaak ziet men ze echter eenigszins parelmoerkleurig. Het oog, dat het Braekelras zoo aantrekkelijk maakt, is groot en zeer donker, bij hanen tot diep donker bruin gekleurd. De iris is bij nader toezien min of meer donkerbruin gekleurd, maar op een afstand schijnt het geheele oog zwart. De hals is middelmatig lang, goed behangen en elegant gebogen. De borst is flink breed, goed gerond en vleezig, vooral bij zwaarder gebouwde dieren. De rug is in verhouding tot het geheele dier tamelijk gerekt; bij de schouders het breedst en naar de staart toe smaller wordend. De staart is vol, de sikkelveeren van den haan lang en fraai gebogen. De pooten zijn onbevederd, leiblaauw gekleurd, en bijzonder slank.

De grondkleur der veeren is wit. De halsveeren, en bij de hanen van het Belgisch type ook de schouder- en zadelveeren, laten deze kleur duidelijk zien. De overige veeren zijn gestreept en wel zoo, dat iedere veer een aantal zwarte, groenglanzende dwarsstreepen vertoont, die eenige malen breder zijn dan de grondkleur zelf. Al naar de plaats van het lichaam, waar de veeren ingeplant zijn, zijn deze dwarsstreepen breder of smaller. Het smalst zijn ze op de borstveeren, waar de grondkleur en de dwarsstrepen in ongeveer gelijke breedte elkaar afwisselen. De staartveeren van den haan zijn nu eens geheel zwart, dan weer gezoomd of ook met zwart middengedeelte en gestreepte randen

De Duitsche, Zwitsersche en Hollandsche Standaard eischen zijn gelijk aan de Belgische.

De Engelsche en Amerikaansche Standaard eischt de hennekleurig geteekende hanen.

Doch in beide gevallen in zijn geheel een elegante verschijning, waarvan het aantrekkelijke is gelegen in de afwisselend

Fig. 71.

wit groenzwarte streeping, scherp afstekend tegen den sierlijken slanken spierwitten hals. De vuurroode kam en kinlellen en het helder rood van het gezicht komen prachtig uit tegen de witte ooren en het donkere glanzende ietwat groote oog. Een gracieus geheel, dat de Zilver Campines, tot een der mooiste nutrassen bestempelt.

Volledigheidshalve geven we in fig 71 nog een afbeelding van een koppel Goud Campines, welke ons niet zoo kunnen bekoren als de vooraf beschreven Zilver Braekel-Campines.

De teekening van de hen kan er nog mee door, maar die van den haan laat nog bijna alles te wenschen over.

III. De Middellandsche-Zee rassen.

- A. De Ancona's.
- B. De Leghorns.
- C. De Minorca's

Tot de Middellandschezee-rassen rekt men de Ancona's, de Leghorns, de Minorca's, de Andalusiërs en de Spaansche Witwangen.

De drie eerst genoemde rassen zijn hier in Indië het best bekend. De Andalusiërs komen hier niet voor; slechts sporadisch treffen we wel eens een Spaansche Witwang aan, geïmporteerd onder de vlag der Zwarte Minorca's.

A. DE ANCONA'S

Het Ancona Hoen is een lichtslag hoen van Italiaanschen oorsprong, afkomstig van de Oostkust van Italië uit de omstreken van Ancona, een stad gelegen in een bergachtige kuststreek, zoowat halfverwege de Adriatische Zee. Sommigen hebben getracht het bij de Leghorns onder te brengen, maar dit denkbeeld stuitte af op algemeene tegenkanting, zoodat daar ten slotte maar vanaf is gezien. Tengevolge van de climatologische gesteldheden is het zeer gehard en kan heel wat kou doorstaan, zonder dat het daarvan veel te lijden heeft. Deze eigenschap is wel een der redenen, dat het ras in Amerika zoo gunstig is ontvangen, hoewel de hooge nuteigenschappen daar ook wel het hunne toe hebben bij gedragen. Over Engeland, waar het in 1852 het eerst werd geïmporteerd, kwam het in 1890 pas in Amerika. Een zekere Mr. Sheppard is jaren lang een enthousiast promotor van dit ras geweest en is het tot heden ten dage getrouw gebleven. Door perfectionneering heeft hij het zoover gestuurd, dat in 1922 twee hennen een record van respectievelijk 339 en 335 eieren konden boeken. Een dochter van een dezer twee bracht het in vijf maanden (150 dagen) tot 142 eieren. Van dit trio werden 15 stuks broedeieren verkocht voor de kapitale som van 375 gulden. Dat wil natuurlijk niet zeggen, dat de doorsnee Ancona zulk een buitengewoon groot aantal eieren weet te produceeren,

maar dergelijke cijfers spreken toch duidelijk genoeg om ons de overtuiging te schenken, dat er wat in het ras zit.

De Ancona is een overheerschend zwart hoen waarvan een groot gedeelte, $\pm \frac{1}{5}$ van de vederen voorzien zijn van witte uiteinden, zoodat ze een gespikkeld voorkomen hebben, precies alsof een zwarte kip in een lichte sneeuwbus heeft geloopt. De Engelschen hechten heel veel aan deze „tipping” (stippeling) en zoo dienen de uiteinden van de staartsteunvederen van de hen zooveel mogelijk, liefst allemaal van witte punten voorzien te zijn. Zij stellen onder meer dezen eisch ook aan de sikkellederen van den haan. De kuikens van dit ook in Australië zeer geliefkoosd ras groeien snel op. Ze gaan meerendeels op een leeftijd van vijf maanden reeds aan den leg. Als standaardgewicht wordt voor een oude haan $5\frac{1}{2}$ Amerikaanse ponden gerekend (Amerikaansch pond is 0,4536 kilogram). Een overjarige hen moet $4\frac{1}{2}$ pond halen. Een jonge haan $4\frac{1}{2}$ pond en een jonge hen ruim $3\frac{1}{2}$ pond.

Al bestaat er maar één kleurslag zoo komen toch evenals bij de Leghorns twee variëteiten voor nl. Enkelkammige en Rozekammige. De eikleur moet bij beide soorten absoluut spierwit zijn. Toch hebben sommige Rozekammige stammen eieren van een licht crème tint tengevolge van inkruising met een ander rozekammig ras.

Voor de enkelkammige staat voorgeschreven, middelgrote kam, stevig en recht op den kop geplant, 5 kam punten die diep zijn ingesneden, het kamblad verbreedt zich naar achteren en volgt aan de onderzijde eenigszins de ronding van den nek. Bij de hen valt de enkele kam een weinig naar één zijde over.

Bij de rozekammige behoort de kam klein en laag op den kop te zitten, aan voorzijde eenigszins vierkant, naar achteren spits toeloopt in een fijnen doorn die de nek volgt.

Bek: niet te lang, geel, bovenzijde een weinig zwart hoornkleurig.
Oogen: middengroot, levendig in den kop staand en rood van kleur.

Ooren: wit, amandelvormig, fijn van texture, vrij van kronkels en vouwen.

Wangen: rood, onbevederd, kinlellen dun, niet te lang, naar onderen goed afgerond.

- Hals: lang, voorzien van talrijke sierveeren die goed de schouders bedekken.
 Rug: goed van lengte en over de geheele lengte vrij breed, aan de schouders afgerond.
 Borst: vol en rond en flink naar voren gedragen.

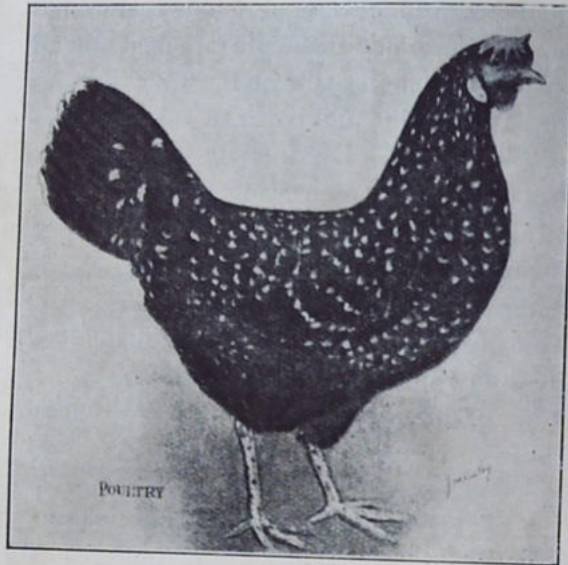

Fig. 72.

Staart: lang, goed gespreid, en in een hoek van 45 graden gedragen, bij de hanen voorzien van lange welgevormde sikkels.

Pooten: middelmatig van lengte, onbevederd, geel of geel met zwarte vlekjes, 4 goed gespreide dunne teenen van dezelfde kleur. Bij de kleur van het gevederte moet het zwart domineeren en zijn de veeren (niet alle), in een zekere regelmaat voorzien van V-vormige witte punten:

De staartveeren en groote slagpennen moeten alle met zoo'n witte punt eindigen, terwijl zij tot aan de basis zwart behooren te zijn.

De donskleur is zwart, hier en daar een weinigje wit getint.

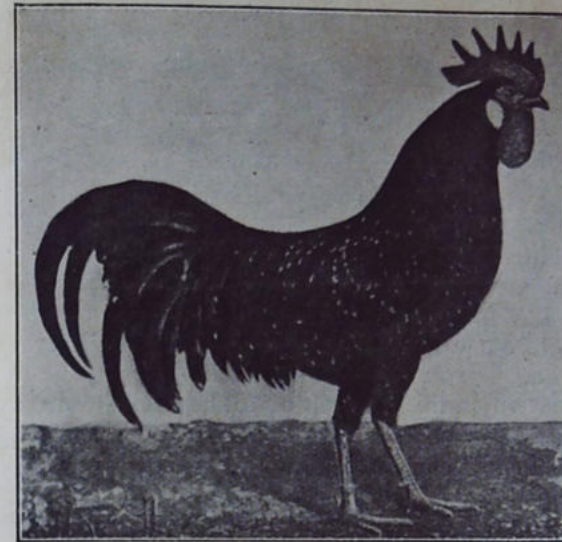

Fig. 73.

Fig. 74. Zeer fraaie bijna ideale Rozekammige Ancona-haan.
 De hennen zijn navenant.

B. DE LEGHORNS

onderverdeeld in alfabetische volgorde.

- a. De Buff Leghorns.
- b. De Exchequer Leghorns.
- c. De Koekoekkleurige Leghorns,
- d. De Patrijs Leghorns.
- e. De Witte Leghorns.
- f. De Zwarte Leghorns.
- g. De blauwe en de roode Leghorns.

De meest in Indië verbreide hoenders zijn de Leghorns en hiervan hoofdzakelijk het witte kleurslag. In den laatsten tijd worden weer wat meer patrijskleurige Leghorns geïmporteerd, terwijl enkele liefhebbers zwarte en koekoekkleurige Leghorns lieten uitkomen. Ook de gele of buff Leghorns worden wel eens op onze tentoonstellingen aangetroffen. De roodgezadelde of pile Leghorn troffen we nog niet aan.

Volledigheidshalve noemen we nog de Zilverpatrijs Leghorn of Silverduckwing. Blauwe Leghorns, Hermelijn Leghorns, Goud-duckwing Leghorns, Roode Leghorns (in Amerika), Goudlaken en Goud- en Zilvergezoomde Leghorns.

Het vaderland van de oorspronkelijke Leghorns is Italië, van waar het als gewoon landhoen naar den vreemde werd geëxporteerd. De Leghorns ontleenen hun naam aan de havenstad Livorno op zijn Engelsch uitgesproken „Leghorn”, waarbij dan de „e” als stomme e wordt gehoord. De Engelschman zegt niet als de Hollander „Lèg-horn”, doch spreekt het uit als L(e)ghorn.

De Amerikanen hebben deze Italiaansche landhoenders het eerst op raspunten gefokt. Maar ook de Engelschen hebben er heel veel toe bijgedragen om het ras tot zijn tegenwoordige hoogte op te voeren. Bij de groote verschillen tusschen de Amerikaansche Leghorns en die van de oude wereld, kwamen zij toch hierin overeen, dat ze van bijzondere legkracht waren, een eigenschap, die het ras overal en wel spoedig zeer populair maakte.

Het eerst vonden de patrijskleurige Leghorns hun weg naar Amerika. Dit was in het begin der vijftiger jaren van de vorige eeuw. Bijna tegelijkertijd of kort daarna werd het witte kleurslag

ingevoerd. Doch pas in 1860 werd speciaal gelet op de gele kleur der loopbeenen.

De zwarte Leghorns waren in Italië het meest verbreid. Ze werden pas in de zeventiger jaren op grooter schaal in Amerika ingevoerd. Later werden ze ook betrokken uit Engeland.

De gele Leghorns werden in Denemarken het eerst op groote schaal gefokt. Maar ook hier weer waren het de Amerikanen, die het ras tot volmaaktheid hebben opgevoerd.

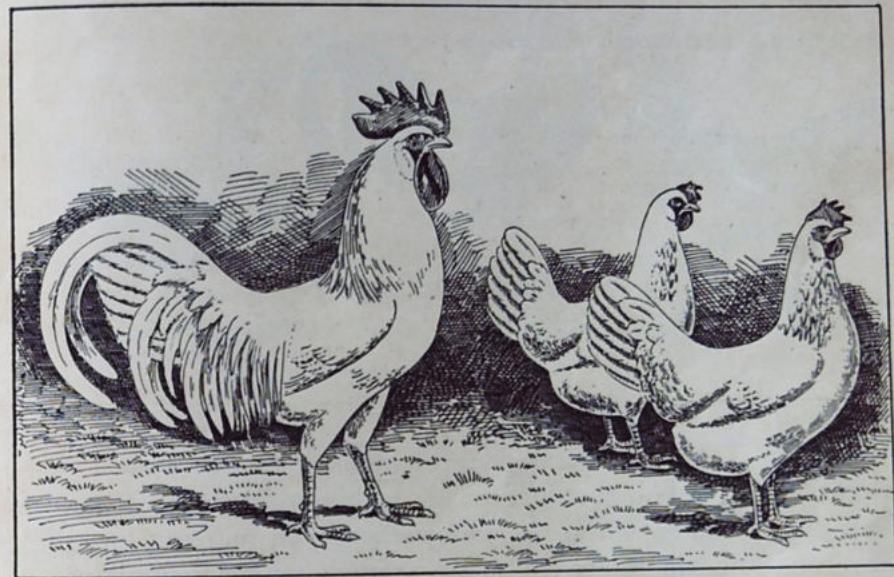

Fig. 75. Witte Leghorn.

Aan de beschrijving van de Leghorn-soorten hebben we sedert het verschijnen van dit boekje eigenlijk maar weinig meer toe te voegen, omdat uiteraard aan een reeds jaren zoo goed doorgefokt ras als de Leghorns zijn, weinig meer te verbeteren valt, ware het niet dat intusschen bij de Witte Leghorns in de verschillende landen meerdere, tamelijk sterk van elkaar verschillende typen naar voren zijn gekomen. Wij zouden achterlijk zijn wanneer aan deze verschillende typen en aan de sedert meer tot volmaaktheid gebrachte gekleurde Leghornsoorten niet meer aandacht werd geschonken, dan in de eerste uitgave is geschied. Dat eischt nu eenmaal de geest des tijds.

Den in Nederland als officieel erkenden Leghornstandaard laten wij hier volgen. Zij geldt voor alle kleurslagen.

HAAN.

Algemeen voorkomen: sierlijk, levendig, krachtig.

Lichaamsvorm: tamelijk slank, breed in de schouders, smaller toeloopend naar den staart.

Fig. 76. Patrijs Leghorns.

- Houding: opgericht, vlug.
 Kop: breed, krachtig, in harmonie met den kam.
 Kam: enkel, rechtopstaand; middelgroot, met vijf of zes diep en gelijk ingesneden, van onderen breed — van boven spits toeloopende tanden, met onderling een goede verhouding. Fijn van weefsel. De kam steekt van voren niet over den snavel. De kamhiel, hoewel flink ontwikkeld, mag den schedel niet raken, doch volgt wel de ronding van den nek.
 Oorlellen: amandelvormig of ovaal, middelgroot, glad en vrij van rimpels, zachtglanzend, van gelijke grootte en vorm.
 Kinlellen: lang, dun en fijn van weefsel, goed afgerond, gelijk van lengte, vrij van rimpels.
 Bek: middellang, stevig, aan de punt een weinig gebogen.
 Gezicht: fijn van weefsel, vrij van vouwen en rimpels.
 Oogen: vrij groot, levendig.
 Hals: vrij lang, sierlijk gebogen en rijkelijk van siervederen voorzien.

- Halsbehang: flink ontwikkeld, vol, lang, glanzend.
 Borst: breed, vol, goed gerond, naar voren gedragen.
 Rug: lang, recht, breed tusschen de schouders, smaller en aflopend naar den staart.
 Buik en achterdeel: betrekkelijk gering, niet spits, goede donsbevedering.
 Zadel: rond, breed en lang, rijkbevederd met vol en rijk zadelbehang.
 Schouders: breed en krachtig aangezet.
 Vleugels: groot, lang, krachtig, goed aangesloten tegen het lichaam gedragen.
 Dijen: vrij lang, goed zichtbaar, stevig, voldoende van elkaar geplaatst.
 Loopbeenen: vrij lang, krachtig, fijn beendergestel, vrij van dons of veeren en vrijwel evenwijdig geplaatst.
 Teenen: recht, goed gespreid, vier in aantal.
 Nagels: goed gevormd, goed ingeplant, sterk.
 Staartvorm en grootte: lange, vol bevederde staart, niet waaier-vormig.
 Staarthouding: flink naar achteren gedragen, een stompen hoek met den rug makend, noch een te hooge noch een te lage staartdracht.
 Gevederte: glad aanliggend vol en glanzend.
 Gewicht: jonge haan $2\frac{1}{2}$ tot 3 kg.
 oude haan 3 tot $3\frac{1}{2}$ kg.

Beschrijving van de Leghornhen.

- Algemeen voorkomen:* tamelijk slank, van achteren breed en ruim van achterdeel, met flinke donsontwikkeling.
 Houding: opgericht en vlug.
 Kop: breed, krachtig, in overeenstemming met den kam.
 Kam: enkel, middelgroot, voorzien van 5 of 6 diep, gelijk ingesneden, aan de basis breede en aan de punt spits toeloopende kamtanden, welke onderling een goede verhouding vertoonen, sierlijk naar een zijde omliggend, zonder rimpels, den blik naar voren vrijlatend, het gezicht gedeeltelijk bedekkend, vrij van indeukingen en zijspranken.
 Oorlellen: amandelvormig of ovaal, middelgroot, glad aanlig-

- gend en vrij van rimpels, zacht en glad van oppervlakte, onderling van gelijken vorm en grootte.
- Kinlellen: langwerpig rond, dun en fijn van weefsel, van onderen goed afgerond van gelijke lengte, vrij van plooien en rimpels en onderling symmetrisch
- Keelwam: Goed uitgesneden.
- Bek: middellang, stevig, aan de punt een weinig gebogen.
- Gezicht: fijn van weefsel, vrij van vouwen en rimpels.
- Oogen: vrij groot, levendig,
- Hals: vrij lang, sierlijk gebogen en rijk van sierveêren voorzien.
- Borst: goed gerond en naar voren gedragen.
- Rug: lang, afhellend naar den staart gedragen.
- Buik en achterdeel: goed ontwikkeld, ruim, goed van vorm en rijkelijk voorzien van dons.
- Schouders: breed, smaller toeloozend naar den staartwortel.
- Vleugels: groot, lang, krachtig.
- Vleugeldracht: flink opgetrokken en goed aangesloten tegen het lichaam gedragen.
- Dijen: vrij lang, zichtbaar, stevig, doch niet te zwaar, voldoende van elkaar geplaatst zonder inwaartschen stand.
- Loopbeenen: vrij lang, krachtig, wijzend op een fijn doch krachtig beendergestel, vrij van dons of veertjes en vrijwel evenwijdig geplaatst.
- Teenen: recht, goed gespreid, vier in aantal.
- Nagels: goed gevormd, sterk.
- Staartvorm en grootte: lange volbevederde groote staart, vrij gesloten gedragen.
- Staarthouding: naar achteren gedragen, lager dan bij den haan; een stompen hoek met den rug vormend, waarin de staart met een fraaie holle lijn in overgaat.
- Aard van het gevederte: gladaanliggend, vol, glanzend.
- Gewicht: jonge hen $2\frac{1}{2}$ – $2\frac{3}{4}$ kg.
oude hen $2\frac{1}{2}$ –3 kg.
- Zware en diskwalificeerende fouten: Te kort van rug; te hoog van staart, ronde rug; wit in het gezicht; staande kam bij volwassen dieren; te laag gestelde kam; kromme teenen; veeren aan de beenen en teenen.

Kleur, teekening en beschrijving van den

	Patrijs Leghorn Haan	Witten Leghorn Haan	Buff Leghorn Haan	Zwarten Leghorn Haan
Bek	geel	idem	idem	idem, doch hoornkleurig toegestaan.
Oogen	oranjerood	idem	idem	
Gezicht	rood	idem	idem	
Kam en Kinlellen	rood	idem	idem	
Ooren	wit; roomkleur toegestaan.	wit; crèmekleur desnoods toegestaan.	idem	
Halsbehang	boven oranjerood beneden goudgeel iedere veer heeft een diep zwarte groen glanzende schacht, streep-teekening.	Gevederte. Het geheele gevederte glanzend zilverwit zonder den minsten gelen aanslag.	Over het geheele lichaam een gelijkmatig goudgeel-buffkleur. In de siervederen mag een rijker kleur aanwezig zijn, welke echter niet donkerder of rooder van tint mag zijn. Het dons is warm buffkleurig.	Het gevederte diep zwart met groenen weerschiin in de siervederen, op den rug en vleugels. Donskleur overal zoo donker mogelijk.
Kop	donker oranjerood			
Rug	karmozijnrood			
Zadelbehang	geheel in overeenstemming met het halsbehang.			
Eigenlijke staarveeren	zwart.			
Sikkelveeren	diepzwart met groenen weerschiin.			
Staartdekveeren	zwart, met smallen bruinen rand.			
Kleine slagpennen	kastanjebruin, buitenvaan, welke bij gesloten vleugel het zichtbare gedeelte van de slagpennen vormt.			
Groote slagpennen	binnenvaan zwart. buitenvaan kastanjebruin, verder zwart.			
Vleugelband	Zwart met groenen metaal weerschiin vrij van purper, zuiver en scherp geteekend.			

Kleur, teekening en beschrijving van den

	Patrijs Leghorn Haan	Witten Leghorn Haan	Buff Leghorn Haan	Zwarten Leghorn Haan
Schouderveeren	karmozijnrood zonder vlekken of stippen.			
Borst	zwart met groenen glans, vrij van roode of bruine spikkels.			
Buik en achter-deel	zwart.			
Flanken en dijen	diepzwart.			
Dons	grijsachtig.			
Loopbeenen en teenen	geel tot oranjegeel.	idem	idem	
Nagels	Lichthoornkleurig.	Zeer licht hoornkleurig.	idem	hoornkleurig.

Kleur, teekening en beschrijving van de

	Patrijs Leghorn Hen	Witte Leghorn Hen	Buff Leghorn Hen	Zwarte Leghorn Hen
Bek	geel, bovensnavel hoornachtig, aan de punt.	geel	idem	idem
Oogen	Oranjerood.	idem	idem	idem
Gezicht	rood zonder eenig wit bij jonge dieren.	idem	idem	idem
Kam en Kinlennen	rood.	idem	idem	idem
Ooren	wit, roomkleurig toegestaan.	idem	idem	idem
Halsveeren	licht goudgeel met krachtige diepzwarte, glanzende middenstreep teekening, de punt der zwarte middenstreep geheel omgeven door het goudgeel der omzooming, naar den kop toe dieperoranje van kleur.	het geheele gevederde met inbegrip van de siervederen van den hals glanzend zilverwit zonder den minsten gelen aanslag.	over het geheele lichaam een gelijkmatig goudgele buff tint; in de siervederen van den hals mag door de grotere intensiviteit een rijker kleur ontstaan, welke niet donkerder of rooder van tint mag zijn.	het geheele gevederde glanzend diep zwart met groenen weerschijn in hals, zadel, rug en vleugels.

Kleur, teekening en beschrijving van de

	Patrijs Leghorn Hen	Witte Leghorn Hen	Buff Leghorn Hen	Zwarte Leghorn Hen
Kop	diep oranje.			
Borst	licht zalmkleurig met nog lichtere schacht en veerkern			
Vleugeldekkveeren	zacht grijsbruin patrijskleurig zonder rood of zwart omzoomd of met een goudgele opzooming.			
Vleugelband	geheel als de vleugel dekkveeren			
Groote slagpen	zwartbruin			
Kleine slagpen	buitenvaan grijsbruin patrijskleurig; binnenvaan bruinzwart.			
Dijen, flanken, dons.	aschgrauw.			
Rug en zadelkussen	zacht grijsbruin patrijskleurig, vrij van rossen gloed, fraai gelijkmatig geteekend, ongezoomd of met een goudgele omzooming.			
Staartdekkveeren	idem			
Staartveeren	zwartachtig behalve de twee bovenste, welke patrijsachtig gestippeld zijn.			
Loopbeen en teenen	geel tot oranjegeel	idem	idem	idem
Nagels	licht hoornkleurig	zeer licht hoornkleurig	idem	hoornkleurig.

* Goudzooming preferent.

a. De Buff of Gele Leghorns.

De Buff Leghorns vonden reeds een korte bespreking (van de Standaard eischen) in de eerste uitgave. Een korte beschrijving van hun ontstaan lijkt ons bij den huidige hoogen stand, welke na jaren van inspanning is bereikt, thans volkomen gewettigd.

Zoowel in Europa als in Amerika is de Buff Leghorn een zeer geziene variëteit. Het verschil tusschen Amerikaansche en Engelsche Buff Leghorns eenerzijds en de Continentale Buff Leghorns aan den anderen kant, is niet zoo uiteenlopend, als zulks bij de Witte Leghorns het geval is. De Amerikaantjes

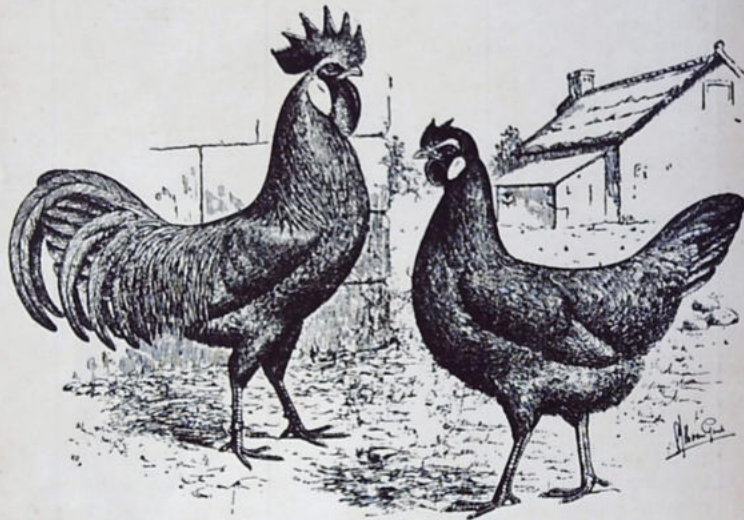

Fig. 77 Gele of buff leghorns

zijn wat fijner in kam en kinlellen; zij benaderen het meest het Leghorn type met den waaivormigen staart en de holle ruglijn, waarin de Amerikanen met hun Witte Leghorns het zoover hebben gebracht.

De eerste bekende gele Leghorns zijn in Denemarken aangetroffen. De hennen waren van een bleekgele tint, terwijl de de kleur van de hanen daar veel te donker tegen afstak. Reeds in 1870 moeten deze gele Leghorns in Denemarken aanwezig zijn geweest. In 1885 zag een Engelschman ze op een Tentoon-

stelling te Kopenhagen. In 1888 kwamen enkele exemplaren op een tentoonstelling in Crystal Palace, maar aanvankelijk kon de kleur niet in den smaak vallen bij het Engelsche publiek.

Ook in Italië werden van deze geelachtige Leghorns aangetroffen. Ze verschilden hemelsch breed van de prachtig goud gekleurde dieren van tegenwoordig. Het waren lichte of bleek getinte exemplaren. Daarbij kwam nog, dat de hanen aanmerkelijk donkerder waren in de sier-

Fig. 78 Buff Leghornhen van de juiste tint.

veeren dan de hennen. Door inkruising op de Buff-Cochins is men er al spoedig in geslaagd de kleur vast te leggen. Maar het heeft tot 1926 geduurd eer men weer het Leghorn type terug had. Pas na jarenlange teeltkeuze is het gelukt het Cochintype geheel te elimineeren. Maar hoe goed men ook is geslaagd, toch blijkt telkens weer opnieuw, hoe moeilijk de kleurenfok is, want steeds meer komt de

Fig. 79 Iets te donker gekleurde Buff Leghornhen doch van het goede type.

neiging bij de hanen terug om te donker in de zadelsierveeren te worden.

De afbeeldingen geven duidelijk weer welke eischen worden gesteld.

Fig. 77 een prachtig stel Buff Leghorns, die het juiste type bijzonder goed weergeven. Op de kleur hebben we dit tegen, dat het den indruk wekt alsof sommige veeren zwak gezoomd zijn. De mooie effen buffkleur is het niet.

Fig. 78 geeft de egaalheid van de dof-goud-kleur heel wat beter weer.

De in Fig. 79 afgebeelde hen lijkt ons wat te donker.

Aangezien sinds het verschijnen van den eersten druk de Buff Leghorn meer algemeen verbreid is, wij ze ook hier reeds op de Pluimvee-tentoonstellingen hebben gehad en ze voorts heel gemakkelijk uit Australië geïmporteerd kunnen worden, meenden we wat meer aandacht aan dit kleurslag te moeten schenken dan in de eerste uitgave kon geschieden.

b. De Exchequer Leghorn.

Sedert dit kleurslag van de Leghorns ook op onze Indische tentoonstellingen geen zeldzaamheid meer is, achten wij het noodzakelijk ook deze variëteit hier op te nemen.

Alleen op den naam afgaande zou men meenen te maken te hebben met een bontgekleurd hoenderras, waarbij de veeren afwisselend zwart en wit zouden moeten zijn. Ideaal zou dat zijn, maar het is niet zoo. Behalve de onregelmatigheid zien we, dat in vele gevallen het wit aardig de overhand heeft. Dit komt er nu niet zoo bijzonder op aan, indien het bont maar overwegend blijft, want de Exchequer Leghorn is in de eerste plaats een bedrijfsras en wel een, dat bijzonder gehard is tegen koude en vocht. Dat was ook de grondgedachte van den promotor van het ras, dat eerst uit de beginjaren van deze eeuw dateert. Dit bonte maakt ook het essentiele verschil met de Ancona's uit. Daar een overheerschend zwart vederkleed, met ongeveer één derde der veeren met witte punten. Hier afwisselend geheel witte, met geheel zwarte veeren, alhoewel er ook verscheidene tusschen deze worden aangetroffen, die om het sterk uit te drukken half zwart, half wit zijn. Maar deze

afwijkingen van het principe moeten toch altijd sterk in de minderheid blijven. In model wijken ze ook nog al wat af van de tegenwoordige moderne Leghorns. Ze doen ons meer denken aan het verouderde, sterk ineengedrongen type van vroeger, dat men op geen tentoonstelling meer aantreft.

Daar de Exchequer Leghorns zijn gefokt in een gedeelte van Schotland te Denny, in het graafschap Stirling, door kruising van wit Leghorns met vermoedelijk de Ancona's en het aldaar

Fig. 80.

voorkomend landhoen, kan men ze moeilijk meer geheel en al tot de Middellandsche Zeerassen rekenen. Ergens anders onderbrengen gaat eigenlijk ook niet, dus zullen ze gemakshalve maar aan de Leghorns blijven toegevoegd.

Behalve het productievermogen, moest het nieuwe hoen gehardheid worden bijgebracht. Dat is op tweeërlei wijze geschied. In de eerste plaats door kruising met de Ancona's, die immers dank zij hun afkomst al veel beter de koude konden verdragen en in de tweede plaats door natuurlijke selectie.

Een zekere fokker Miller is daar in 1906 mee begonnen. Hij besteedde niet de minste zorgen aan huisvesting en liet ze maar in het wilde opgroeien, blootgesteld aan een klimaat zo bar en guur, dat het de grootste verwondering moet baren, dat hij zoo schitterend geslaagd is. Zeven jaar later had hij een groote stam verkregen, die niet alleen buitengewoon gehard

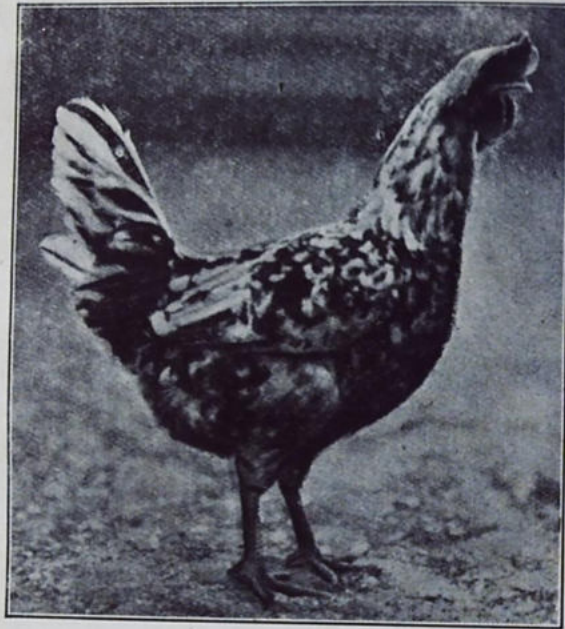

Fig. 81.

was, maar het tot een gemiddelde productie van over de 200 eieren wist te brengen.

De kuikens worden zeer vroeg legrijp en beginnen al op een leeftijd van vier en een halve maand met den leg. Ze leggen een mooi wit ei van bijzonderen vorm nl. zeer kort en dik, dan plotseling uitlopend in een punt. Toenmaals en nu nog komen af en toe wel eens terugslagen voor, zich uitend in een niet zuiver wit ei. Maar uit de typische Exchequer eieren komen toch overwegend goede, typisch gebouwde en geteekende Exchequer Leghorns voort.

Het spreekt wel van zelf, dat de Amerikanen zich evenals van de Ancona's, ook van dit ras zich hebben meester gemaakt.

Onze afbeeldingen toonen duidelijk wat onder Exchequer Leghorns moet worden verstaan, beter dan een opsomming van standaardpunten dat zou kunnen doen. Figuur 80 en 81 zijn van de gewenschte kleur. Het valt op, dat de afwisseling, vooral in

Fig. 82.

de staartveeren, die bij beide geslachten overwegend wit zijn, bijna alles te wenschen overlaat. Dat neemt niet weg, dat zulks het behalen van zeer hooge onderscheidingen (bij dit bij uitstek bedrijfsras) *niet* in den weg staat.

Figuur 82 toont ons een hen die eigenlijk te overwegend wit is. Dieren met zwarte veeren, welke aan de eindpunt wit getipt zijn, mogen niet bekroond worden, omdat zij te veel aan inkruising met Ancona's doen denken.

De loopbeenen moeten beslist geel zijn. Elke donkere aanslag wijst weer op de Ancona's terug.

De ooren moeten zuiver wit zijn. Gele ooren zijn absoluut niet getolereerd. Witte ooren worden hooger gesteld, dan die welke eenigszins crème zijn getint.

Fig. 83 Exchequer Haan.

De staartdracht laat bij dit gebruiksras nog vrij veel te wenschen over. Hij nadert den eekhoornstaart in vele gevallen, wat eigenlijk zeer verwerpelijk moet worden geacht.

Ook de kamvorm der hanen is als regel te zwaar. Daarom heeft men in Engeland ernaar gestreefd, deze wat meer te fatsoeneeren en door inkruising met Amerikaansch bloed de kam wat eleganter te maken.

c. De Koekoek Leghorns.

Waar we dit kleurslag meermalen op onze Indische tentoonstellingen hebben aangetroffen, en te verwachten is, dat dit in de toekomst niet minder zal worden, behooren wij ook van dit

Fig. 84 Koekoek Leghorn haan van het goede type, doch de streeping laat nog te veel te wenschen over.

Fig. 85 Jonge Koekoek Leghorn hen van het juiste type, doch met veel te doffe breede streeping.

kleurslag iets te vermelden. In hoofdzaak zullen onze plaatjes den liefhebber wegwijs maken. Dat achten wij bij een kleine beschrijving voldoende, aangezien bij alle verbetering van de streeping toch steeds het type, het Leghornhorntype, als ideaal moet worden nagestreefd.

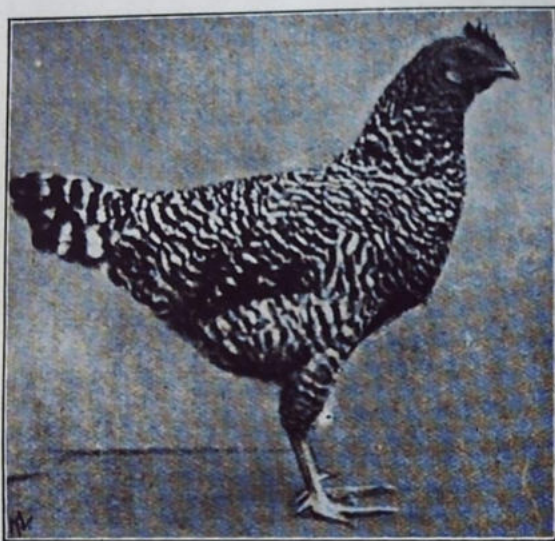

Fig. 86 Jonge Koekoek Leghorn hen. Deze vogel vertoont een mooie streeping. Type doet echter aan Plymouth Rock kruising denken

Zoals we uit de afbeeldingen kunnen zien, laat de streeping nog veel te wenschen over, zoodat men terecht nog niet van *gestreepte*, doch om de grauwe kleur van *Koekoekkleurige* Leghorns spreekt.

Om de streeping te verbeteren heeft men het oog geslagen op de Amerikaansche Plymouth-Rocks, waarvan deze streeping bijna ideaal genoemd kan worden. Nu komt de groote moeilijkheid om het Leghornstype, alsmede de oogkleur der Leghorns te behouden. Dat dit zeer moeilijk is toonen ons figuren 84 en 85, waar het Rocktype nog veel te duidelijk aanwezig is.

Om tot een bevredigend resultaat te komen, paart men, bijaldien men over weinig ruimte beschikt, zijn best geteekende dieren van het juiste type aan elkaar, daarbij in het oog houdend,

dat haan en hennen zooveel mogelijk gelijk, doch vooral niet te donker van kleur moeten zijn en absoluut geen roestkleur in

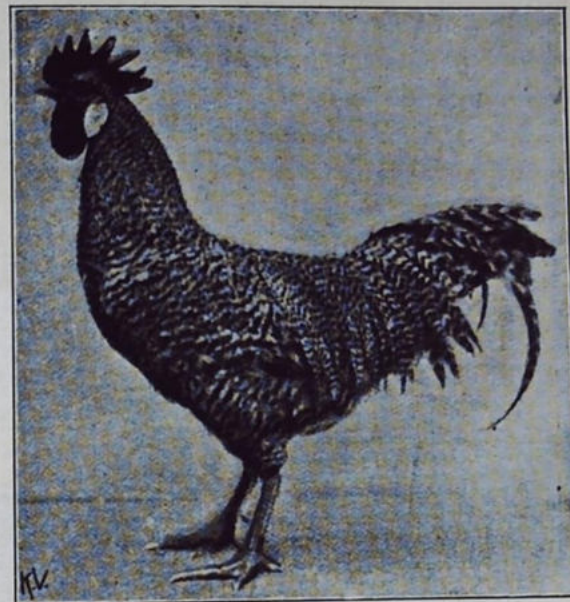

Fig. 87 Jonge Koekoek Leghorn haan met vrij goede streeping doch type te veel naar den kant van den Plymouth Rock.

de deksierveeren mogen vertoonen. Dieper behoeven we hier niet op in te gaan. De gesepareerde hanen- en hennenfok laten we aan de meer deskundige fokkers over.

De leus moet zijn te streven naar type bovenal. Onze lezers houden daarom figuur 84 waaraan het type niets meer te verbeteren valt, streng in het oog. Figuur 88 moge als juiste type van hen als pendant daartegenover worden gesteld.

Fig. 88

d. De Patrijs Leghorns.

De patrijskleurige Leghorns hebben in de afgelopen vijf jaren belangrijke veranderingen ondergaan. Dat geldt voornamelijk den vorm der hennen. Het zware type heeft totaal afgedaan en heeft plaats moeten maken voor de slanke elegante verschijning welke in Duitschland algemeen is geworden. De zware

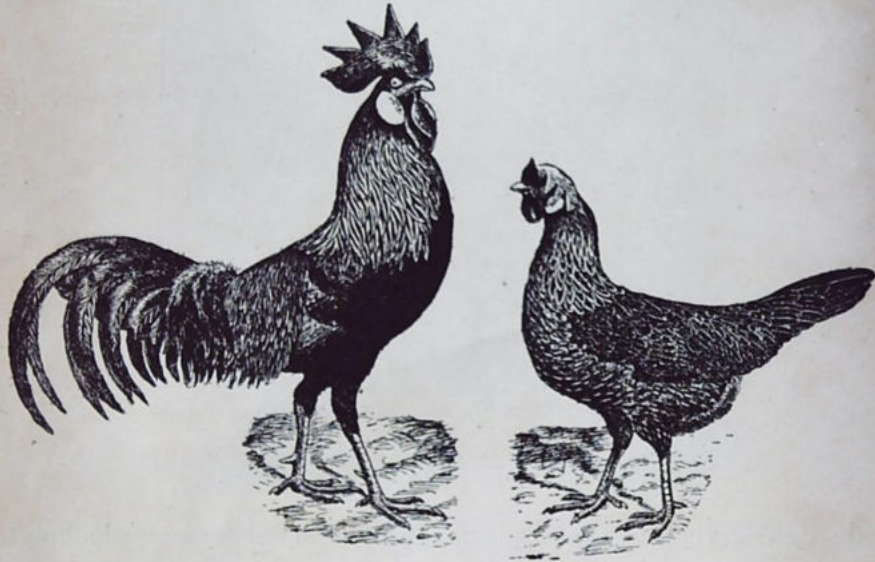

Fig. 89 De goud omzooming, hoewel bij de hen grootendeels aanwezig, kon op de vleugeldekveeren toch scherper uitgesproken zijn.

kammen behooren voor goed tot het verleden. Ze hebben plaats moeten maken voor het middelmatige, half naar een kant gebogen kammetje, dat het vrije zien niet belet en het opnemen van voedsel niet meer belemmert. De loopbeenen, vroeger als het ware in het dons van het onderlichaam verscholen, komen nu prachtig te voorschijn, thans meer harmonieerend met het beweeglijke aan alle Leghorns eigen.

De grootste veranderingen hebben evenwel de eischen voor de kleur der dekveeren van rug, vleugels en zadel ondergaan.

Vroeger schreef de Standaard hoofdzakelijk „ongezoomd” voor. Intusschen is de *goudgele omzooming* dier veeren bij de ongezoomden in den Standaard opgenomen. Doch al zijn deze

goudgezoomden ook wel goudflitters genaamd, met de ongezoomden op één lijn gesteld, zoo ziet men op tentoonstellingen, bij overigens gelijkheid in kwaliteit, toch altijd aan de *goudgezoomden* den voorrang verleen. Deze goudzooming moet evenwel goed zijn uitgesproken, door een smallen goudgelen rand op ieder veertje van den rug, van de vleugeldekveeren en van de zadeldekveeren. Een omzooming welke alleen daarin bestaat, dat de zoom wordt gevormd door een ietwat lichtere tint van de eigenlijke kleur dier veeren, dus slechts van een soort verbleeking aan de randen, is absoluut te verwerpen en moet als diskwalificeerend worden aangemerkt. De zoom moet werkelijk goudgeel zijn en niet anders.

De rossige gloed op de vleugeldekveeren blijft nog altijd een struikelblok, evenals een rossige tint van de onderkleur van het dons. Dit moet vaal of blauwachtig zijn. Voor het fokken der hanen moet de borstkleur der hennen iets donkerder zijn dan de Standaard voorschrijft, waaruit volgt, dat men zulke hennen niet op tentoonstellingen moet inzenden.

We kunnen onze beschrijving van deze moderne patrijskleurige Leghorns niet beter aanvullen dan door het geven van een paar afbeeldingen, waarin type en kleurveranderingen in alle opzichten duidelijk zijn uitgesproken.

e. De Witte Leghorns.

Het type van de Witte Leghorns is in de verschillende landen, waar dit ras werd geperfectioneerd, wellicht in aanpassing met de heerschende klimatologische omstandigheden, zoo uiteenlopend, dat het noodzakelijk is van elk der typen een afbeelding op te nemen.

We beginnen met figuur 90 en 91, waar tegenover elkaar zijn geplaatst een Amerikaansche Wit Leghorn haan van het gematigde kamtype en een Engelsche Haan van het tentoonstellings-type, waarbij we mogen opmerken, dat ook de Engelschen een zekere mate van beperking beginnen na te streven. Maar het kamverschil is toch nog zoo geweldig groot, dat geen liefhebber zich in de afkomst zal kunnen vergissen.

Figuur 94 en 95 geven het Nederlandsche type weer. De gedachte laat ons niet los, alsof hier gestreefd is naar wat meer massa, in de hoop, na opruiming voor den bout nog een zacht prijsje te kunnen bedingen.

Fig. 90 Amerikaansche Wit Leghorn haan van zeer mooi model.

Het Deensche type verschilt, wat de haan betreft, niet zoo heel veel van het Nederlandsche type. De hen daarentegen is korter van rug en lijkt daardoor dikker en zwaarder. Eleganter kunnen we haar niet vinden, maar dat laat den Denen beslist koud. Die hebben het oog uitsluitend en alleen op de productie gericht.

In sierlijkheid geeft het Duitsche type den Amerikanen maar weinig toe. Wij prefereeren zelfs de hennen boven die van Amerika. De kam van den haan is echter weer veel dichter bij den Nederlandschen smaak.

Canada houdt er weer een geheel andere opvatting op na.

In fig. 99 zien we afgebeeld de fraaiste oude Wit Leghorn haan van de Wereld Tentoonstelling te Ottawa, aangekocht en geschonken aan het Pluimveeproefstation te Beekbergen, door den Nestor van de Pluimveeliefhebbers in Nederland de Heer B. Wilton.

Fig. 91 Wit Leghorn-haan van het oude Eng. sporttype

Het typeverschil zit hem niet alleen in den vorm, doch ook vooral in de grootte. De Engelsche Leghorn hen heeft veel meer massa. Het zijn veel statiger dieren dan de Amerikaansche Leghorns, dank zij een inkruising door de Engelschen met Spaansche hoenders. De legrijpheid treedt tengevolge daarvan dan ook wat later in.

Het verschil in grootte en type treedt op onze afbeeldingen duidelijk aan den dag.

Fig. 92 Engelsche Wit Leghorn Hen.

Fig. 93 Amerikaanse Wit Leghorn Hen.

Fig. 94.

Fig. 95.

Witte Leghorns van het Nederlandsche type

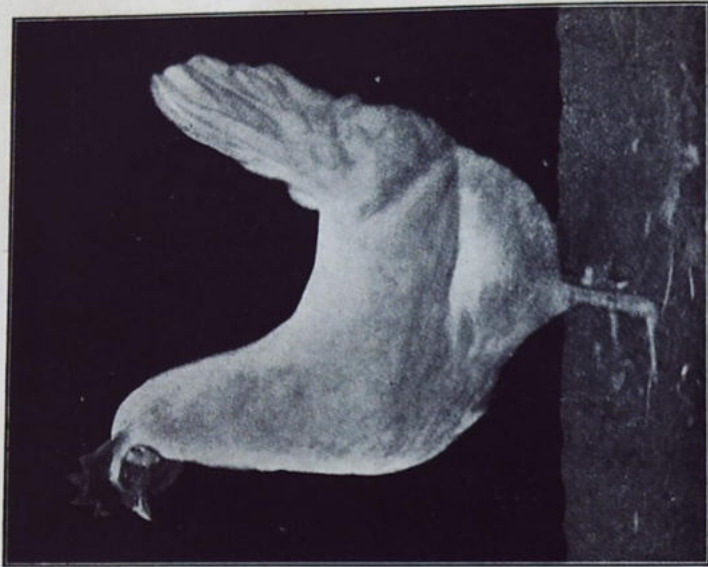

Fig. 97 Deense Wit Leghorn hen.

Fig. 96 Deense Wit Leghorn haan

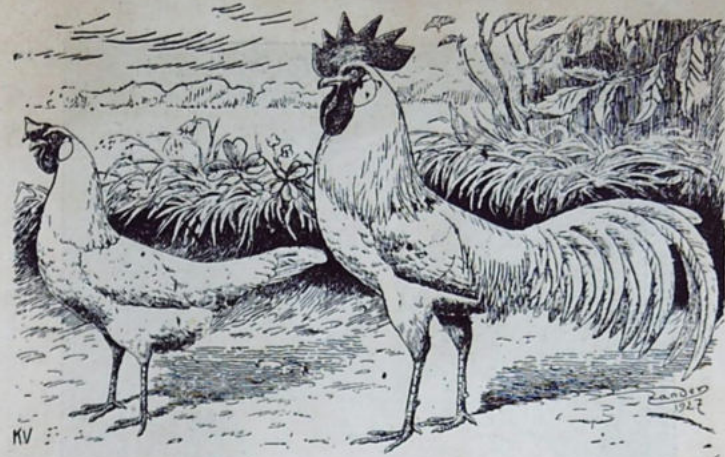

Fig. 98. Wit Leghorns van het moderne slanke Duitse type.

Fig. 99. De fraaiste wit Leghorn haan van de Wereld Pluimveetentoonstelling te Ottawa

Fig. 101 Amerik. Rozekammige Wit Leghorn hen.

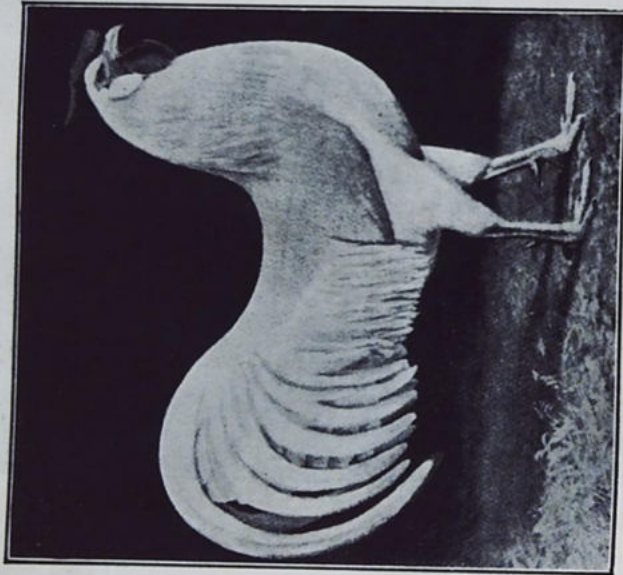

Fig. 100 Amerik. Rozekammige Wit Leghorn haan.

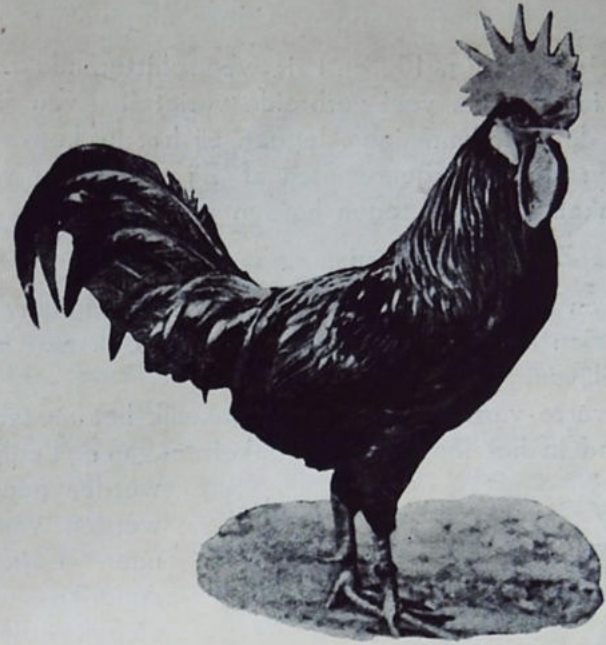

Fig. 102. Zwarte Leghornhaan van het Duitsche type.

Fig. 103 Prima Zwarte Leghorn hen van Duitsch origine.

Rozekammige Leghorns mogen in deze uitgave niet ontbreken.

Naast elkaar Fig. 100 en 101, twee schitterende exemplaren van deze in Amerika veel verbreide variëteit. Even sierlijk van bouw als de enkelkammigen, leggen zij het in kopversierselen toch tegen de eerst genoemden af. Zij zijn echter veel beter dan de enkelkammigen tegen harden vorst bestand.

f. De Zwarte Leghorns.

Meer en meer wordt dit schoonste kleurslag aller Leghorns populair. Een nadere beschrijving kan dan ook niet meer achterwege blijven.

De zwarte variëteit was oorspronkelijk het meest van allen voorkomend in het land, dat de bakermat van de Leghorns mag worden genoemd. Zij werden vanuit Italië naar Engeland en Amerika uitgevoerd en ook verder over het Continent verspreid.

Fig. 104 Jonge Zwarte Leghorn Haan van het Engelsche type.

Engelschman niet is gelukt, daarin zijn de Duitschers wonderwel geslaagd. Zij hebben een bijna niet meer te verbeteren type

Het waren oorspronkelijk kleine on-aanzienlijke dieren met weinig massa. De Engelschen hebben getracht ze zwaarder te maken door kruising met Minorca's, doch verloren te veel in type, terwijl het bovendien heel veel moeite gekost heeft, de gele beenkleur welke eenigszins verloren was gegaan, weer terug te winnen. Maar wat den

verkregen, sierlijk en elegant als de Leghorn moet zijn en daarbij een kleurenpracht die haast niet te evenaren is. Gitzwart met kevergroenen glans, scherp daartegen afstekend de vuurroode kam en kinlellen en het wit van de ooren.

Onze afbeeldingen fig. 102 en 103, geven het ideale type weer, zoowel van den haan als van de hen.

De snavel moet zoowel aan den onder- als aan den bovenkant diep geel gekleurd zijn. Dezelfde eisch mag aan de loopbeenen worden gesteld. Geen zweem van groenen aanslag, wat nogal eens voorkomt, mag worden getolereerd. Alleen bij de overjarige hanen mag men in dit opzicht een tikje door de vingers zien.

Het oor, hoewel zuiver wit geëischt, mag ook nog wel ietwat crème getint zijn. Gele ooren zijn beslist verwerpelijk.

De bovenkleur moet diepzwart zijn, overgoten met een kevergroenen glans bij beide geslachten, hoewel bij den haan iets meer geaccentueerd. Het dons is hier het zwakke punt. Ideaal zou zijn als het tegen het zwarte aan was, zoo mogelijk voor beide geslachten. Maar in dat geval zal de diep gele beenkleur gevaar loopen met donkeren tint te worden overgoten. Zoo neemt men daarom genoeg met dons dat iets lichter dan zwart is bij de hennen, dus donker leikleurig en bij de hanen iets meer naar het grijze toe. Het mag echter nooit naar den witten kant overhellen. Uit zulk een combinatie voortgekomen kuikens zullen niet alle tentoonstellingsvogels blijken te zijn, omdat er met te licht dons onder voor zullen komen.

Een op ouderen leeftijd bij de hanen optredend verschijnsel is, dat ze een grijsachtigwit dons aan den staartwortel gaan vertoonen.

Hoewel niet gaarne gezien, is dit toch niet zwaar aan te rekenen. Wel worden als verwerpelijke fouten beschouwd, andere tinten in het bovengevederte dan de zoeven genoemde groene keverglans, als blauwachtige of paarsche aanslag, enkele roodgekleurde veeren, wit in de staarten van jonge hanen of in de slagpennen; matte bovenkleur, gevlekte ooren of wit in het gedeelte van het gezicht dat helder vuurrood moet zijn. Ook afwijking van het type wordt zwaar gestraft.

Fig. 102 en 103 geven weer een koppel ideaal gebouwde Zwarte Leghorns van Duitsch origine, dat verre is te verkiezen boven het Engelsche type dat we in fig. 104 zien afgebeeld.

Waar wij zoo dicht bij Australië zitten en de import van daaruit haast geen moeilijkheden biedt, mag op dit verschil in type nog wel eens speciaal worden gewezen.

g. Blauwe Leghorns.

Blauwe Leghorns komen in alle landen voor, maar overal zeer uiteenlopend in type, omdat het Leghornstype in diverse

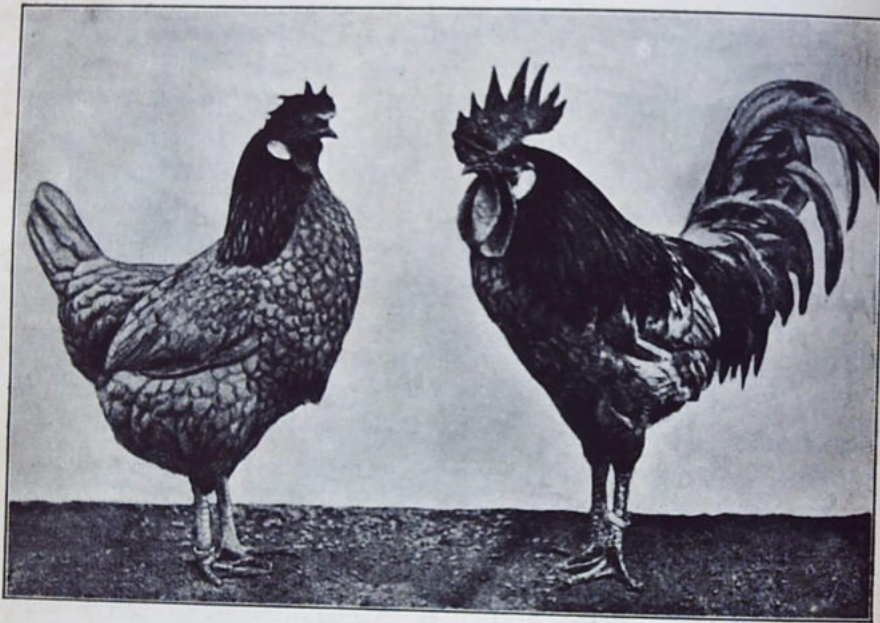

Fig. 105. Blauwe Leghorns De gezoomde teekening van de hen is eigenlijk verwerpelijk.

landen zoo verschillend is aangenomen (zie daarvoor maar onze afbeeldingen van de Wit Leghornstypen).

In tegenstelling met de Andalouziërs eischt men voor blauwe Leghorns een effen blauwe kleur, wat de fokmoeilijkheid vooral voor de hennen niet weinig bemoeilijkt.

Tot slot en als curiositeit geven we een foto van een rooden Leghorn haan, de nieuwste creatie op Leghorngebied

die voor het eerst op de Wereld Congres Tentoonstelling te Ottawa werd gepousseerd.

Deze haan laat in type maar zeer weinig te wenschen meer over. Alleen de staart kon nog wat voller. De kleur schijnt ook mooi egaal. Van een lichter halskleur, wat bij de Rhode Island Reds zoo vaak voorkomt en zoo bijzonder leelijk staat, is hier niets te bespeuren.

Wij betreuren het dat een afbeelding van een Roode Leghorn hen ons niet ten dienste staat.

Fig. 106.

C. DE MINORCA'S

1. De Zwarte Minorca's
2. De Witte Minorca's
3. De Koekoekkleurige Minorca's

De meest bekende van de Spaansche hoenderrassen zijn de Minorca's. Ze hebben een tijdperk van grooten bloei achter den rug. Aan de groote witte eieren en het tamelijk hooge, aantal, dat zij per jaar voortbrengen, danken de Minorca's hun populariteit. Vooral Engeland heeft het meest er toe bijgedragen ze over het vasteland van Europa en Amerika te verspreiden.

Hoewel zeer beweeglijk, zijn ze toch niet zoo schuw als de Italianen. De kuikens zijn niet gemakkelijk op te fokken en de oudere dieren zijn ook erg gevoelig voor kouvatten met als gevolg ziekten van de ademhalingsorganen, snotziekte en diphtherie. Het vleesch is eenigszins droog, vandaar dat ze als tafelhoen niet erg gezocht zijn.

Met hun gitzwarte robe met groenen glans, de prachtige hooggroode reuzekammen en helroode wangen, waartegen de witte

Fig. 107 Zwarte Minorca's. Ideale koppen - haan en hen.

oorschelpen scherp afsteken, zijn ze een sieraad voor de buitenverblijven. Ook op tentoonstellingen maken ze een goed figuur.

1. De Zwarte Minorca's.

Ze zijn omstreeks 1800 het eerst in Engeland goed doorgefokt en wel meer in het Zuiden, waar het klimaat met dat van het land van oorsprong overeenstemde. Het waren hun overdadig grote kopversierselen welke het ras zoo populair hebben gemaakt. Deze kopversierselen hebben zich tot nu toe staande weten te houden, al is ook in dit opzicht wel reeds eenige matiging te bespeuren. De meer achterwaartsche staardracht dateert eerst uit de latere jaren. Om den indruk van slankheid, door de reeds verbeterde staardracht, nog wat te versterken, streeft men zelfs naar wat men in de wandeling noemt een „fazanten staart”, dus nagenoeg geheel naar achteren gestrekt.

Fig. 109 Ideaal gebouwde Zwarte Minorca hen.

Fig. 108 Zwarte Minorca haan met uitgesproken Amerikaanssch type.

In tegenstelling van de Engelsche en Amerikaansche fokkers, die aan die uitermate groote kopversierselen blijven vast houden, wenschen de Duitsche fokkers een kam van middelbare grootte en daarbij passende kleinere kinlellen, doch ook zij blijven vasthouden aan de groote ronde of amandelvormige witte ooren.

De Engelschen hebben geprobeerd een soort nuthoen van de Minorca's te maken. Zijn daarin ook geslaagd, maar hebben een type verkregen veel te klein, dan dat de sportfokkers zich daarmee hebben kunnen vereenigen. Deze blijven aan het oude oorspronkelijke type vast houden, zoodat in Engeland beide typen wel naast elkaar zullen blijven bestaan.

Zooals uit den naam is op te maken, zijn deze hoenders afkomstig van het eiland Minorca, vanwaar zij door de Engelschen naar hun land werden overgebracht.

Anderen beweren, dat ze uit Spanje afkomstig zijn, waarheen ze tijdens de overheersching der Mooren zouden zijn ingevoerd. Wat daarvan aan is moge in het midden worden gelaten, zooveel is zeker, dat het ras zeer oud moet zijn en dat het zich constant heeft weten te bewaren, want reeds meer dan honderd jaar geleden kwamen ze als hetzelfde type van tegenwoordig veelvuldig voor, met precies dezelfde eigenschappen van de huidige Minorca's.

2. De Witte Minorca's

Dat de fokkerij van de Witte Minorca's nooit die hooge vlucht heeft kunnen nemen als die van het Zwarte kleurslag, moet beslist aan de kleur worden toegeschreven. Voor dat de Witte Leghorn, de gansche wereld mag men gerust zeggen, had veroverd, was wit de kleur, die min of meer in den ban was gedaan. Wit gold voor een teeken van degeneratie (albinisme). We weten nu wel beter, zoodat die opvatting geheel naar het rijk der fabeltjes is verwezen.

Toch, zoolang een ras niet tot de bedrijfsrassen wordt gerekend, is de kans voor het witte kleurslag niet bijzonder groot te noemen. Als sportvogel evenwel staat de witte Minorca echter boven aan. De prachtige contrasten van de vuurroode groote kopversierselen zullen altijd hun aantrekkingskracht

blijven uitoefenen. Daarbij zijn ze veel massaler dan de betrekkelijk kleine witte Leghorns, al hebben die de hooggele beenkleur weer in hun voordeel. Maar de witte kleur der vederen is bij de Witte Minorca veel zuiverder, altijd als het wit is, zooals het moet zijn, hagelwit met eenigszins zilveren aanslag, terwijl de bek en de loopbeenen dan ook beslist wit behooren te zijn.

Ofschoon de Witte Minorca's door de eeuwen heen, omdat er nooit zooals bij de Zwarte vreemd bloed is doorgekruist,

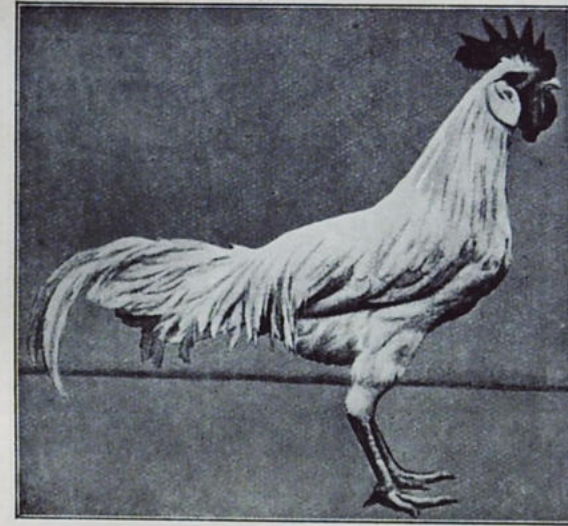

Fig. 110. Ideale witte Minorca haan.

het oertype het best hebben bewaard, liet de vlekkeloosheid van het wit bij vele stammen af en toe nog al wat te wenschen over. Dat was wel niet zoo uitgesproken als bij de witte hoenderrassen met gele beenkleur het geval kan zijn, doch ze waren toch niet constant vrij van gelen aanslag in de rugdekveeren te fokken. Eerst toen op aanraden van een Duitsch fokker de Witte Minorca's met de Zwarte werden gekruist, werd het vederkleed al dadelijk veel aantrekkelijker, en werd dat mooie, zoolang gehoopte zilverwit verkregen, waardoor het Witte kleurslag plotseling met sprongen vooruit kon gaan. Maar wederom werd die voorgang gestuit, doordat deze nieuwe witte Minorca's door de Engelschen werden aangewend, om